

**Sprawozdanie
z działalności statutowej
Polskiej Akademii Nauk
za 2025 rok**

**Sprawozdanie
z działalności statutowej
Polskiej Akademii Nauk
za 2025 rok**

Warszawa, czerwiec 2026

Spis treści

List Prezesa PAN.....	6
List Kanclerz PAN.....	8
Rok 2025 w PAN w pigułce.....	10
1. Realizacja misji Polskiej Akademii Nauk.....	13
2. PAN w liczbach.....	15
3. Jak działa PAN.....	17
4. Osiągnięcia i wyróżnienia.....	21
5. Międzynarodowy zasięg oddziaływania PAN.....	26
6. Działalność oddziałów PAN.....	36
PAN Oddział w Gdańsku.....	36
PAN Oddział w Katowicach.....	38
PAN Oddział w Krakowie.....	38
PAN Oddział w Lublinie.....	40
PAN Oddział w Łodzi.....	41
PAN Oddział w Olsztynie i Białymstoku.....	42
PAN Oddział w Poznaniu.....	43
PAN Oddział w Warszawie.....	44
PAN Oddział we Wrocławiu.....	44
7. Działalność komitetów PAN.....	46
Nauki przyrodnicze i środowiskowe.....	47
Nauki techniczne i inżyneryjne.....	49
Nauki społeczne i humanistyczne.....	52

8. Wybrany dorobek naukowy PAN w kluczowych obszarach – działalność instytutów PAN.....	56
Transformacja energetyczna.....	56
Klimat i zmiany klimatu.....	57
Ochrona środowiska.....	58
Gospodarka.....	61
Rolnictwo i hodowla zwierząt.....	62
Nowe technologie.....	63
9. Działalność dydaktyczna i rozwój młodych naukowców.....	69
10. Popularyzacja nauki.....	72
Wydziały PAN.....	72
Komitety PAN.....	73
Oddziały PAN.....	74
Stacje zagraniczne PAN.....	76
Jednostki naukowe i organizacyjne PAN.....	76
Akademia Młodych Uczonych.....	77
Działalność wydawnicza.....	78
Portal popularnonaukowy „Academia”.....	79
Podcasty.....	79
11. Organizacja i rozwój PAN.....	80
12. Działalność organów kierowniczych i korporacyjnych PAN.....	85
13. Finanse.....	92
14. Zerkamy na 2026 rok.....	96
Aneksy.....	98

List Prezesa PAN

Szanowni Państwo,

przekazujemy w Państwa ręce dokument podsumowujący kolejny rok pracy jednej z najważniejszych instytucji w systemie nauki w Polsce.

Był to dla Polskiej Akademii Nauk czas intensywnej aktywności badawczej, organizacyjnej i eksperckiej. Funkcjonowaliśmy w rzeczywistości naznaczonej dynamicznymi zmianami technologicznymi, napięciami geopolitycznymi oraz rosnącym znaczeniem bezpieczeństwa, odporności państwa i jakości debaty publicznej. W takich warunkach szczególnej wartości nabiera niezależna nauka – oparta na rzetelności metodologicznej i odpowiedzialności. Polska Akademia Nauk konsekwentnie realizuje tę misję od siedemdziesięciu pięciu już lat.

Miniony rok przyniósł szereg działań wzmacniających pozycję PAN jako instytucji o strategicznym znaczeniu dla państwa. Kontynuowaliśmy prace nad projektem nowelizacji ustawy o PAN, prowadzone w dialogu z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz środowiskiem naukowym, a także z głębokim z poszanowaniem tradycji Akademii i jej szczególnej roli w systemie nauki. Naszym celem pozostaje stworzenie rozwiązań odpowiadających współczesności, a jednocześnie gwarantujących zachowanie autonomii badań naukowych i niezależności środowiska akademickiego.

Niezwykle istotnym wydarzeniem było powołanie Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. To ważny krok wzmacniający integrację środowiska naukowego stolicy oraz całego regionu mazowieckiego. Oddział będzie przestrzenią współpracy członków PAN ze stołecznym środowiskiem naukowym, a zarazem miejscem aktywnej obecności Akademii w życiu społecznym i debacie publicz-

nej. Zakończono negocjacje wewnątrzśrodowiskowe, których efektem jest projekt noweli ustawy o PAN. W ostatnim czasie został on przekazany do Rządowego Centrum Legislacji. To pierwszy od 16 lat projekt, który ma wielkie szanse stać się obowiązującym prawem. W 2025 roku dużo uwagi poświęciliśmy analizie i rozwijaniu potencjału Akademii w obszarze bezpieczeństwa i obronności. Rozpoczęto działania służące uporządkowaniu i lepszemu wykorzystaniu kompetencji instytutów PAN w zakresie badań dual-use oraz przygotowaniu spójnej oferty dla Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz wszelkich podległych im formacji mundurowych. W czasach rosnącej niepewności międzynarodowej nauka musi pozostawać aktywnym uczestnikiem procesów budowania bezpieczeństwa państwa – zarówno w wymiarze technologicznym, środowiskowym, zdrowotnym, jak i społecznym.

Rok 2025 potwierdził także ogromny potencjał badawczy środowiska PAN. Uczeni związani z Akademią publikowali wyniki badań w najbardziej prestiżowych czasopismach naukowych świata, zdobywali międzynarodowe granty, tworzyli innowacyjne rozwiązania technologiczne oraz obejmowali istotne funkcje w strukturach światowej nauki. Dorobek instytutów PAN obejmował zarówno badania podstawowe, jak i projekty odpowiadające na konkretne potrzeby społeczne i gospodarcze – od transformacji energetycznej i ochrony klimatu, przez medycynę i biotechnologię, po sztuczną inteligencję, bezpieczeństwo cyfrowe czy ochronę dziedzictwa kulturowego.

Polska Akademia Nauk pozostawała również ważnym uczestnikiem międzynarodowego obiegu wiedzy. Współpraca z partnerami zagranicznymi, działalność stacji naukowych PAN, obecność naszych ekspertów w organizacjach międzynarodowych oraz wspólne projekty badawcze budują pozycję polskiej nauki na świecie. Szczególne znaczenie miały kolejne działania związane ze wsparciem środowiska naukowego Ukrainy oraz rozwijaniem współpracy naukowej jako elementu szerzej rozumianej odpowiedzialności międzynarodowej.

Jednym z fundamentów działalności Akademii pozostawała również troska o relacje między nauką a społeczeństwem. W dobie dezinformacji i kryzysu autorytetów odpowiedzialna komunikacja naukowa staje się obowiązkiem instytucji publicznych. Dlatego w 2025 roku rozwijaliśmy nowe formy popularyzacji wiedzy oraz obecności PAN w przestrzeni medialnej i cyfrowej. Uruchomienie portalu popularnonaukowego Academia otworzyło nowy etap działań komunikacyjnych Akademii, umożliwiając dotarcie do szerokiego grona odbiorców zainteresowanych rzetelną wiedzą i współczesną nauką.

Polska Akademia Nauk to jednak przede wszystkim ludzie – wybitni uczeni, członkowie Akademii, badacze, eksperci, doktoranci oraz pracownicy wspierający codzienne funkcjonowanie instytucji. To dzięki ich wysiłkowi możliwe jest prowadzenie badań na najwyższym poziomie, przygotowywanie ekspertyz dla państwa, rozwijanie współpracy międzynarodowej oraz realizowanie misji Akademii. Chciałbym wyrazić wdzięczność wszystkim człon-

kom PAN, dyrektorom instytutów, pracownikom naukowym, administracyjnym i technicznym, całemu zespołowi Kancelarii PAN oraz partnerom współpracującym z Akademią za ich profesjonalizm, odpowiedzialność i zaangażowanie.

Jestem przekonany, że Polska Akademia Nauk pozostanie instytucją trwałą, potrzebną i odpowiedzialną – wierną wartościom wolności badań naukowych, niezależności myślenia i służby publicznej. Fundamentem siły Akademii pozostaje przekonanie, że rozwój państwa i społeczeństwa wymaga silnej nauki, zdolnej nie tylko opisywać rzeczywistość, lecz także aktywnie współtworzyć przyszłość.

Z wyrazami szacunku,

Prof. Marek Konarzewski

Prezes Polskiej Akademii Nauk

List Kancelarz PAN

Szanowni Państwo,

mijają dwa lata od chwili, gdy powierzono mi odpowiedzialność za zarządzanie majątkiem, finansami i zapleczem administracyjnym Polskiej Akademii Nauk.

Pierwszy rok poświęciłam przede wszystkim porządkowaniu procesów, diagnozowaniu problemów oraz budowaniu fundamentów pod dalsze zmiany. Drugi stał się okresem wyznaczania kierunków rozwoju i konsekwentnego wdrażania przyjętej wizji; czasem, w którym mogłam skoncentrować się na działaniach strategicznych: rozwoju narzędzi cyfrowych, modernizacji procesów administracyjnych, wzmacnianiu nadzoru nad majątkiem, realizacji inwestycji oraz budowaniu kompetencji zespołów odpowiedzialnych za sprawne funkcjonowanie Akademii. Równolegle tworzyłam i nadal tworzę rozwiązania mające zapewnić większą przewidywalność, przejrzystość i efektywność działania w kolejnych latach.

Sprawozdanie, które trzymacie Państwo w rękach, ukazuje skalę działań realizowanych przez Polską Akademię Nauk oraz różnorodność zadań wykonywanych na rzecz nauki w 2025 roku. Za działalnością korporacji, osiągnięciami badawczymi, działalnością ekspercką i współpracą międzynarodową stoi jednak również codzienna praca organizacyjna, administracyjna i finansowa, która tworzy warunki do skutecznej realizacji misji Akademii. W dynamicznie zmieniającym się otoczeniu prawnym, technologicznym i organizacyjnym szczególnego znaczenia nabiera sprawne zarządzanie, odpowiedzialne gospodarowanie środkami publicznymi oraz efektywne wykorzystanie majątku PAN. Kancelaria PAN nie jest jedynie zapleczem działalności naukowej – stanowi jeden z kluczowych filarów wspierających rozwój i stabilne funkcjonowanie całej Akademii.

W 2025 roku kontynuowałam proces modernizacji administracji Polskiej Akademii Nauk poprzez rozwój narzędzi cyfrowych i usprawnianie procesów zarządczych. Ważnym elementem tych działań było pomyślnie wdrożenie systemu EZD RP, który wzmocnił efektywność, przejrzystość i jakość procesów administracyjnych, ale także wyznaczył kierunek dalszej transformacji cyfrowej – jeszcze w 2025 roku bowiem rozpoczęliśmy przygotowania do sprawnego wprowadzenia w Kancelarii PAN Krajowego Systemu e-Faktur, który w warunkach rozproszonej struktury organizacyjnej Akademii wymaga ścisłej współpracy wielu jednostek.

Szczególną wagę przywiązuję do systematycznego rozwoju kompetencji pracowników oraz kadry zarządzającej Kancelarii PAN. W moim przekonaniu inwestowanie w rozwój zawodowy zespołu jest inwestowaniem w przyszłość całej Polskiej Akademii Nauk. Kompetentna i profesjonalna administracja skuteczniej wspiera Kierownictwo Akademii, jej członków oraz instytuty naukowe i komitety PAN, tworząc warunki do sprawnego realizacji zadań naukowych, organizacyjnych i międzynarodowych. W świecie rosnącej konkurencji o talenty, projekty i środki finansowe jakością zaplecza administracyjnego staje się jednym z istotnych czynników budujących siłę i wiarygodność instytucji naukowych.

Istotnym obszarem mojej aktywności pozostawało również gospodarowanie majątkiem Akademii oraz rozwój infrastruktury wspierającej działalność naukową. Kontynuowałam realizację strategii zarządzania nieruchomościami PAN, której celem

jest poprawa efektywności wykorzystania majątku, modernizacja infrastruktury oraz zapewnienie odpowiednich warunków dla prowadzenia działalności naukowej. Szczególną uwagę poświęcałam obiektom zabytkowym, stanowiącym ważną część dziedzictwa naukowego i kulturowego Akademii. Wśród najważniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych znalazły się projekty realizowane w Oddziale PAN we Wrocławiu oraz w PAN Bibliotece Kórnickiej, łączące ochronę dziedzictwa z dostosowaniem infrastruktury do współczesnych potrzeb środowiska naukowego.

Ważnym kierunkiem moich działań pozostawało także wspieranie umiędzynarodowienia Akademii. Kancelaria PAN uczestniczyła w przedsięwzięciach realizowanych przez zagraniczne stacje naukowe, wspierała mobilność badaczy oraz inicjatywy służące rozwojowi współpracy międzynarodowej. Jestem przekonana, że nasze działania – jak choćby zaangażowanie PAN w przygotowanie wielonarodowego projektu EIPM 2.0, wspierającego rozwój polityk publicznych opartych na dowodach naukowych, czy organizacja we współpracy z Komisją Europejską dialogu wysokiego szczebla poświęconego dyplomacji naukowej – przyczyniają się do wzmacniania obecności polskich naukowców w europejskiej i światowej przestrzeni badawczej oraz tworzenia nowych możliwości rozwoju dla środowiska naukowego.

Pragnę podziękować wszystkim pracownikom Kancelarii PAN oraz jednostek organizacyjnych Akademii za profesjonalizm, odpowiedzialność i zaangażowanie w wykonywanie codziennych obo-

wiązków. Dziękuję również członkom Akademii, dyrektorom instytutów oraz wszystkim osobom współpracującym z PAN za wspólne działania na rzecz tworzenia stabilnych warunków dla rozwoju nauki i wzmacniania potencjału naszej instytucji.

Miniony rok po raz kolejny utwierdził mnie w przekonaniu, że siła Polskiej Akademii Nauk tkwi we współpracy wszystkich tworzących ją środowisk – korporacji uczonych, instytutów naukowych, komitetów, oddziałów oraz administracji. Tylko ich harmonijne współdziałanie pozwala w pełni wykorzystywać potencjał Akademii i skutecznie realizować jej misję wobec nauki, państwa i społeczeństwa.

Jestem przekonana, że przyszłość Polskiej Akademii Nauk zależy nie tylko od doskonałości prowadzonych badań, lecz także od zdolności do tworzenia nowoczesnych, stabilnych i efektywnych warunków dla ich realizacji. Akademia dysponuje wyjątkowym potencjałem naukowym, organizacyjnym i infrastrukturalnym. Naszym wspólnym zadaniem jest mądre wykorzystanie tego potencjału, tak aby Polska Akademia Nauk pozostawała instytucją służącą rozwojowi nauki, państwa i kolejnym pokoleniom badaczy.

Z wyrazami szacunku,

Monika Kallista

Kanclerz Polskiej Akademii Nauk

Rok 2025 w PAN w pigułce

Kontynuacja prac nad ustawą o PAN

W czerwcu 2025 roku osiągnięto **kluczowy kompromis** obejmujący m.in. doprecyzowanie relacji między korporacją uczonych a instytutami. Wypracowane rozwiązania stały się podstawą rządowego projektu nowelizacji, który w drugiej połowie 2025 roku został skierowany do szerokich konsultacji publicznych.

Powołanie Oddziału PAN w Warszawie

Oddział będzie pełnił **funkcję integracyjną** dla środowiska naukowego aglomeracji warszawskiej oraz platformę współpracy członków PAN, instytutów naukowych i towarzystw naukowych. Utworzenie oddziału **wzmocni obecność PAN** w przestrzeni publicznej, umożliwi rozwój działań popularyzujących naukę i efektywne wspieranie władz samorządowych Warszawy oraz województwa mazowieckiego.

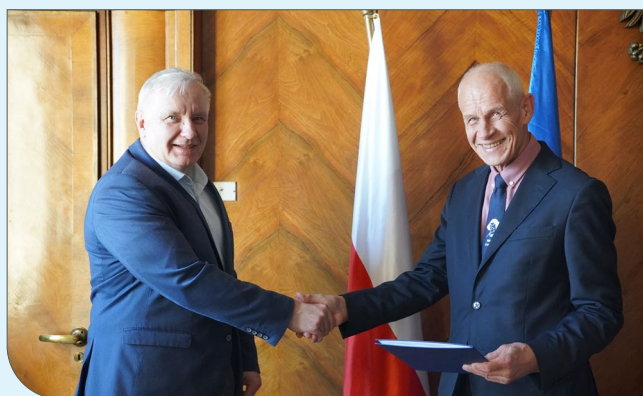
Wybory nowych korporantów podczas 154. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN

Wybory w 2025 roku po raz pierwszy odbyły się z wykorzystaniem **Elektronicznego Systemu Obsługi Wyborów (ESOW)**. Nowa platforma umożliwiła zgłaszanie kandydatur i udział w procedurze z użyciem kwalifikowanego podpisu elektronicznego, co istotnie ułatwiło udział w wyborach i zwiększyło ich dostępność.

Rozwój oferty PAN w obszarze bezpieczeństwa

W 2025 roku dokonano **przeglądu kompetencji instytutów PAN** oraz podjęto działania związane z przygotowaniem spójnej oferty produktowej oraz eksperckiej w obszarze bezpieczeństwa i obronności.

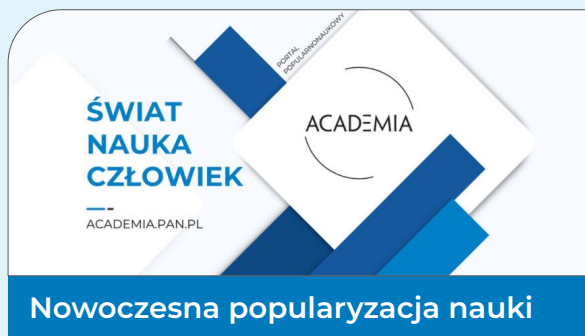
Utworzenie Międzynarodowego Instytutu Astrofizyki Częstek PAN

W 2025 roku rozpoczęto procedurę oraz uzyskiwanie zgody właściwych organów administracji publicznej dotyczące **powołania Międzynarodowego Instytutu Astrofizyki Częstek PAN (Astrocent)**, na podstawie porozumienia z CNRS oraz. Zasadnicze rozstrzygnięcia zostały sfinalizowane w 2026 roku, kiedy to Prezydium PAN podjęło uchwałę o jego utworzeniu, nadając projektowi status instytutu naukowego.

Raport PAN podstawą rządowych polityk przeciwpowodziowych

Raport dotyczący odbudowy odporności kraju na skutki powodzi, opracowany przez Komitet Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN, łączy **analizę skutków powodzi z 2024 roku z kompleksowymi rekomendacjami dla państwa** w zakresie planowania przestrzennego, infrastruktury, edukacji i systemów ostrzegania. Ekspertsi podkreślają, że powodzi nie można wyeliminować, lecz należy nauczyć się zarządzać ryzykiem w sposób systemowy, łącząc inwestycje hydrotechniczne z rozwiązaniami opartymi na retencji i renaturyzacji.

Nowoczesnaularyzacja nauki

Uruchomiono **portal popularnonaukowy „Academia”**, który otworzył nowy etap w działaniach popularyzacyjnych PAN, stawiając na nowoczesną formułę komunikacji i szerokie dotarcie do odbiorców. Już w pierwszym roku działalności serwis zgromadził 46 tysięcy użytkowników, publikując 810 materiałów.

I Narodowy Kongres „Nauka dla Biznesu”

Polska Akademia Nauk była **kluczowym partnerem I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”**, prezentując potencjał instytutów PAN w zakresie współpracy z przemysłem, transferu technologii oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Kulminacyjnym punktem udziału PAN w Kongresie był prowadzony przez prof. Jerzego Buzka **panel „Współpraca badawcza instytutów PAN z przemysłem. Jak uwolnić drzemący potencjał?”**, który koncentrował się na praktycznych modelach współpracy nauki z gospodarką, barierach systemowych oraz narzędziach usprawniających transfer technologii do przemysłu.

Dyplomacja naukowa

PAN aktywnie współpracowała ze Wspólnym Centrum Badawczym Komisji Europejskiej, organizując spotkania, warsztaty i procesy wymiany doświadczeń między naukowcami, ekspertami i decydentami. Ważnym elementem tych działań było **przystąpienie Polski do międzynarodowego projektu EIPM 2.0**, którego efektem będzie przygotowanie rekomendacji wzmacniających wykorzystanie wiedzy naukowej w procesie tworzenia polityk publicznych.

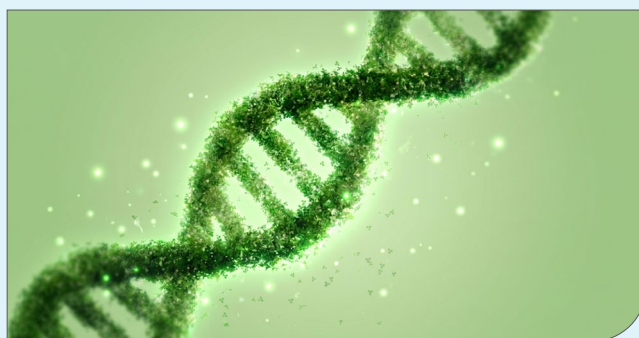
Instytuty PAN w katalogu sukcesów

Po raz pierwszy **opracowano katalog osiągnięć instytutów PAN**, w którym każda jednostka zaprezentowała dwa najważniejsze rezultaty swojej działalności naukowej z ostatnich lat. Publikacja ukazuje skalę oraz różnorodność badań prowadzonych w instytutach PAN.

Zabezpieczamy leki na długie misje kosmiczne

Celem eksperymentu Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN pn. „Stability of Drugs” jest sprawdzenie, czy powszechnie stosowane **leki mogą zachować swoje właściwości terapeutyczne w warunkach kosmicznych** po zamknięciu ich w biodegradowalnych nośnikach polimerowych. Próbkę leków umieszczono na Międzynarodowej Stacji Kosmicznej (ISS) poddawanej długoterminowej ekspozycji na promieniowanie i ekstremalne warunki środowiskowe, a następnie będą analizowane po powrocie na Ziemię w cyklach rocznych przez najbliższe 3 lata.

SPEC w Księdze Wdrożeń XXI wieku

Opracowany w Instytucie Genetyki Roślin PAN **System Prognozowania Epidemii Chorób (SPEC)** został zakwalifikowany do publikacji w pierwszej edycji Księgi Wdrożeń XXI wieku jako jedno z siedmiu wdrożeń w Polsce. Dokument jest unikalnym zestawieniem polskich osiągnięć naukowych i inżynierskich zastosowanych z sukcesem w praktyce.

1.

Realizacja misji Polskiej Akademii Nauk

Polska Akademia Nauk jest centralną instytucją naukową Rzeczypospolitej Polskiej, której misją jest rozwijanie nauki, wspieranie państwa poprzez niezależne doradztwo eksperckie oraz upowszechnianie wiedzy opartej na rzetelnych badaniach naukowych.

Akademia od ponad siedmiu dekad łączy działalność badawczą z odpowiedzialnością społeczną, pełniąc szczególną rolę w polskim systemie nauki

jako wspólnota uczonych oraz sieć instytutów naukowych i komitetów prowadzących badania na najwyższym poziomie.

Priorytetowe obszary działalności Polskiej Akademii Nauk

Rozwijanie nauki poprzez prowadzenie badań, publikację prac ważnych dla rozwoju nauki oraz opracowywanie wynalazków

Doradztwo naukowe dla państwa, oparte na wiedzy eksperckiej i niezależnych analizach

Promowanie współpracy międzynarodowej i integracja środowisk naukowych

Wspieranie młodych badaczy oraz udział w kształceniu doktorantów

Upowszechnianie wiedzy oraz wspieranie decyzji opartych na faktach

Tak rozumiana misja PAN realizowana jest poprzez **prowadzenie badań naukowych** we wszystkich głównych dziedzinach nauki – od nauk humanistycznych i społecznych, przez ścisłe i przyrodnicze, po techniczne, medyczne i inżynierskie. Instytuty Polskiej Akademii Nauk prowadzą badania podstawowe i aplikacyjne, uczestniczą w krajowych

i międzynarodowych projektach badawczych oraz rozwijają nowoczesną infrastrukturę badawczą. Akademia wspiera także rozwój nowych kierunków badań i odpowiada na wyzwania współczesnego świata, związane m.in. z bezpieczeństwem, transformacją technologiczną, ochroną klimatu, zdrowiem publicznym czy rozwojem sztucznej inteligencji.

Istotnym elementem realizacji misji Akademii jest zapewnianie państwu niezależnego i opartego na wiedzy eksperckiej **wsparcia w procesach decyzyjnych**. PAN przygotowuje stanowiska, ekspertyzy, raporty i rekomendacje dotyczące kluczowych zagadnień społecznych, gospodarczych i cywilizacyjnych. W działalność tę zaangażowani są członkowie Akademii, komitety naukowe oraz eksperci reprezentujący różne dziedziny nauki. W 2025 roku kontynuowano działania wzmacniające rolę PAN jako instytucji doradczej państwa, rozwijając współpracę z administracją publiczną oraz podejmując inicjatywy służące lepszemu wykorzystaniu potencjału eksperckiego Akademii, m.in. w obszarze bezpieczeństwa i obronności.

Akademia aktywnie uczestniczy również w **debacie publicznej**, traktując upowszechnianie wiedzy i budowanie społecznego zaufania do nauki jako jeden ze swoich podstawowych obowiązków. W 2025 roku szczególny nacisk położono na rozwój nowoczesnych form komunikacji naukowej oraz zwiększanie obecności PAN w przestrzeni medialnej i cyfrowej. Uruchomienie portalu popularnonaukowego Academia stanowiło ważny krok w kierunku nowoczesnej popularyzacji nauki i dotarcia do nowych grup odbiorców w kraju i za granicą. Akademia organizowała także wydarzenia popularyzatorskie, debaty, konferencje i inicjatywy edukacyjne skierowane do społeczeństwa, promując wiedzę opartą na faktach oraz wspierając świadome uczestnictwo obywateli w życiu publicznym.

Misja PAN realizowana jest także poprzez **integrację środowiska naukowego** oraz wspieranie współpracy pomiędzy różnymi ośrodkami i dyscyplinami badawczymi. Akademia tworzy przestrzeń do wymiany doświadczeń i prowadzenia interdyscyplinarnych działań naukowych, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

W 2025 roku istotnym krokiem w tym zakresie było powołanie Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, który wzmacnia potencjał integracyjny Akademii i umożliwia bliższą współpracę środowiska naukowego aglomeracji warszawskiej.

Jednym z kluczowych elementów działalności Akademii pozostaje **rozwój młodego pokolenia naukowców**. PAN prowadzi szkoły doktorskie, wspiera mobilność naukową oraz tworzy warunki do rozwoju kariery badawczej w środowisku międzynarodowym. W instytutach PAN pracują badacze z wielu krajów, co wzmacnia otwartość i konkurencyjność nauki w Polsce. Akademia konsekwentnie inwestuje w rozwój talentów, wychodząc z założenia, że przyszłość nauki zależy od jakości kształcenia, warunków pracy badawczej oraz możliwości swobodnego prowadzenia badań.

Realizacja misji PAN obejmuje również działania na rzecz **rozwoju instytucjonalnego** samej Akademii. W 2025 roku kontynuowano prace nad projektem głębokiej nowelizacji ustawy o PAN, przygotowywanej w dialogu ze środowiskiem naukowym i mającej na celu dostosowanie funkcjonowania Akademii do współczesnych wyzwań. Równolegle podejmowano działania związane z rozwojem nowych przedsięwzięć badawczych, w tym przygotowaniem do utworzenia Międzynarodowego Instytutu Astrofizyki Częstek PAN – Astrocent.

Polska Akademia Nauk postrzega swoją rolę nie tylko jako instytucji prowadzącej badania, lecz także jako trwałego elementu państwa i życia publicznego odpowiedzialnego za rozwój wiedzy, wspieranie racjonalnych decyzji oraz budowanie kultury szacunku dla nauki. To **połączenie działalności badawczej, służby publicznej i odpowiedzialności społecznej** stanowi fundament misji Akademii oraz określa jej znaczenie dla współczesnej Polski.

Rys. 1. Pałac Staszica w Warszawie: pierwsza siedziba Polskiej Akademii Nauk

2.

PAN w liczbach

9900+
pracowników
w instytutach

4400+
pracowników
naukowych

345
członków
krajowych

129
członków
zagranicznych

68
instytutów
naukowych

6
zagranicznych
stacji naukowych

9
oddziałów
regionalnych

71
komitetów
naukowych

14
komitetów
problemowych

10
komitetów
narodowych

2617
członków komitetów
naukowych, w tym
335
członków PAN

469
członków komitetów
problemowych, w tym
29
członków PAN

120
ekspertyz i opinii komitetów PAN

8

uchwał
ZO

46

uchwał
Prezydium

49

decyzji
Prezesa

83

zarządzenia
Kancelarz

31

aktywne umowy i protokoły
o współpracy z instytucjami
naukowymi reprezentującymi

29 krajów

Członkostwo w ponad

59 organizacjach
międzynarodowych

Współpraca

z 70 instytucjami
partnerskimi z Europy, Azji,
Ameryki Północnej i Afryki

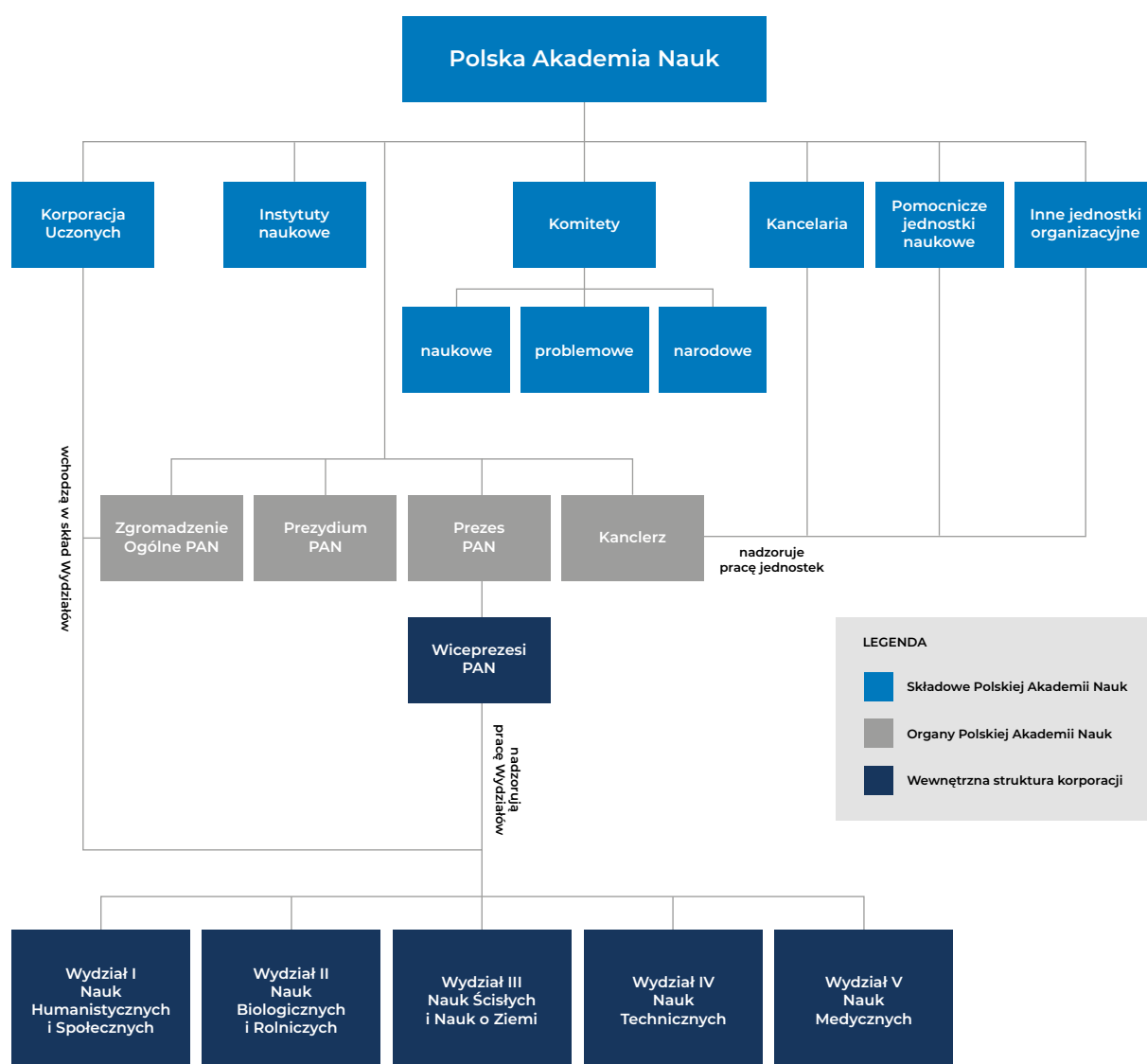

Rys. 2. Uroczystość wręczenia powołań nowym członkom krajowym Akademii, 23.10.2025, Warszawa

3.

Jak działa PAN

PAN jest wyjątkową instytucją, która łączy ludzi i jednostki organizacyjne dla wspólnego celu: rozwoju nauki i jej efektywnego wykorzystania dla dobra publicznego. Na tle innych organizacji, PAN wyróżnia się hybrydową strukturą łączącą korporację uczonych oraz instytuty naukowe.

Władze Polskiej Akademii Nauk

prof. Marek Konarzewski

Prezes PAN

Kieruje całokształtem działalności Akademii, reprezentuje ją na zewnątrz, przewodniczy obradom organów kolegialnych PAN oraz odpowiada za realizację polityki naukowej i organizacyjnej Akademii. W zakresie jego kompetencji znajduje się m.in. powoływanie i odwoływanie dyrektorów instytutów naukowych PAN, zatwierdzanie planów finansowych jednostek PAN oraz współpraca z administracją publiczną i partnerami międzynarodowymi. Prezes nadzoruje funkcjonowanie struktur PAN, koordynuje prace organów Akademii oraz odpowiada za reprezentowanie PAN w krajowych i międzynarodowych gremiach naukowych.

SPECJALNOŚĆ
nauki biologiczne

prof. Aleksander Welfe

Pierwszy Wiceprezes PAN nadzorujący Wydział V Nauk Medycznych PAN

W czasie nieobecności Prezesa zastępuje go w pełnym zakresie kompetencji. Odpowiada za kontakty z Sejmem i Senatem RP, sprawy związane ze zmianami w ustawie o PAN oraz statucie PAN. Nadzoruje działalność oddziałów PAN i komitetów naukowych PAN, sprawując zwierzchnictwo nad ich organizacją, obsługą administracyjną i funkcjonowaniem w systemie Akademii. Koordynuje działania archiwów i bibliotek naukowych PAN. Odpowiada także za koordynację prac Biura Informatyki i Cyfryzacji, w tym za politykę rozwoju systemów teleinformatycznych Akademii, obsługę systemów IT. W zakresie jego nadzoru pozostaje ponadto część zagadnień obsługiwanych przez Biuro Prawne Akademii.

SPECJALNOŚĆ
ekonomia i finanse

prof. Dariusz Jemielniak

Wiceprezes PAN nadzorujący Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN

Nadzoruje działalność PAN w zakresie komunikacji i informacji naukowej. Odpowiada za politykę informacyjną i wizerunkową Akademii, relacje z mediami, prowadzenie serwisów internetowych i mediów społecznościowych PAN oraz promocję nauki i upowszechnianie wyników badań. Koordynuje przygotowanie materiałów promocyjnych i wydawniczych, organizację wydarzeń naukowych i popularyzatorskich oraz prowadzenie działań edukacyjnych i medialnych w kraju i za granicą. W jego zakresie odpowiedzialności znajdują się także kontakty z Komisją do spraw Etyki w Nauce oraz Samorządami Doktorantów Instytutów PAN.

SPECJALNOŚĆ
nauki o zarządzaniu i jakości
oraz nauki socjologiczne

dr hab. inż. Mirosława Ostrowska

Wiceprezes PAN nadzorująca Wydział II Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN i Wydział III Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi PAN

Odpowiada za współpracę międzynarodową PAN obejmującą kontakty m.in. z zagranicznymi akademiami nauk, międzynarodowymi organizacjami naukowymi oraz Komisją Europejską. Nadzoruje działalność stacji zagranicznych PAN, zawieranie i realizację umów o współpracy naukowej z zagranicą, przygotowuje wizyty i spotkania międzynarodowe przedstawicieli Akademii oraz koordynuje udział PAN w międzynarodowych projektach i programach badawczych. Współpracuje również z przedstawicielstwami dyplomatycznymi i promuje działalność PAN na arenie międzynarodowej. Do jej kompetencji należy ponadto współpraca z otoczeniem akademickim i jego gremiami przedstawicielskimi.

SPECJALNOŚĆ
nauki o Ziemi
i środowisku

prof. Natalia Sobczak

Wiceprezes PAN nadzorująca Wydział IV Nauk Technicznych PAN

Sprawuje nadzór nad instytutami naukowymi PAN, monitorując ich działalność naukową, organizacyjną i finansową, a także koordynując procesy oceny i ewaluacji instytutów. Odpowiada za działania związane z zieloną transformacją, wspieranie działalności badawczej w obszarach ochrony klimatu, środowiska oraz zrównoważonego rozwoju. Nadzoruje również inicjatywy służące konsolidacji zasobów badawczych instytutów i ich współpracy w ramach projektów naukowych i infrastrukturalnych. Współpracuje także z instytutami badawczymi i Siecią Badawczą Łukasiewicz.

SPECJALNOŚĆ
nauki inżynieryjno-techniczne

Monika Kallista

Kancelarz PAN

Kieruje działalnością Kancelarii PAN i odpowiada za zapewnienie sprawnej obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej Akademii. W ramach swoich kompetencji zarządza majątkiem Akademii, nadzoruje realizację inwestycji i remontów, prowadzi politykę kadrową wobec pracowników Kancelarii oraz koordynuje zadania związane z gospodarką finansową i budżetową jednostek PAN nieposiadających osobowości prawnej. Kancelarz reprezentuje Kancelarię w relacjach z organami administracji państwowej oraz prowadzi nadzór nad prawidłowym wykonywaniem zadań przez komórki Kancelarii.

Struktura organizacyjna Polskiej Akademii Nauk

jest **wielopoziomowa i oparta na współpracy** korporacji uczonych, organów Akademii oraz jednostek naukowych i pomocniczych. Na jej czele stoi Prezes PAN, wspierany przez Prezydium, które między sesjami Zgromadzenia Ogólnego wykonuje najważniejsze zadania zarządcze – nadzoruje realizację uchwał oraz podejmuje decyzje w kluczowych sprawach organizacyjnych i programowych. W ramach PAN funkcjonują wydziały (patrz: Działalność organów kierowniczych i korporacyjnych PAN / Wydziały PAN, str. 90), oddziały (patrz: Działalność Oddziałów PAN, str. 36), komitety (patrz: Działalność komitetów PAN, str. 46), instytuty naukowe (patrz: Wybrany dorobek naukowy PAN w kluczowych obszarach – działalność instytutów PAN, str. 56) oraz inne jednostki, które prowadzą działalność w różnych dziedzinach.

Korporacja uczonych PAN

skupia **345 najwybitniejszych polskich naukowców** niemal wszystkich specjalności. Wybór, będący wyrazem uznania dla ich wybitnych osiągnięć naukowych, dokonywany jest przez Zgromadzenie Ogólne Akademii.

Rys. 3. Korporanci podczas 155. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, 11.12.2025, Warszawa

Ważną częścią korporacji jest **129 członków zagranicznych PAN** – wybitnych uczonych z krajów współpracujących z polskim środowiskiem naukowym. Taka formuła członkostwa sprawia, że PAN

jest forum wymiany myśli naukowej i współdziałania nie tylko w wymiarze interdyscyplinarnym, ale również międzynarodowym.

Środowisko Akademii przywiązuje dużą wagę do budowania kultury organizacyjnej sprzyjającej doskonałości naukowej. Wyrazem tego podejścia są działania mentoringowe, w ramach których doświadczeni członkowie Akademii – wybitni uczeni i laureaci prestiżowych nagród – wspierają rozwój młodszych badaczy w instytutach.

Aktualna lista członków PAN znajduje się na stronie: <https://pan.pl/czlonkowie/>

Pomocnicze jednostki naukowe PAN

to wyodrębnione organizacyjnie struktury wspierające działalność naukową Akademii. Do pomocniczych jednostek naukowych należą:

Archiwa:

gromadzą, przechowują i udostępniają dokumentację związaną z działalnością naukową, organizacyjną oraz administracyjną Polskiej Akademii Nauk. Stanowią istotne źródło wiedzy o historii i funkcjonowaniu PAN, wspierają badania naukowe, a także umożliwiają dostęp do unikalnych materiałów dla badaczy, instytucji i obywateli zainteresowanych dorobkiem nauki w Polsce.

Do archiwów należą:

- **PAN Archiwum w Warszawie,**
- **Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie**

Biblioteki

zapewniają dostęp do literatury naukowej, wspierając badania prowadzone w instytutach i innych jednostkach PAN. Gromadzą, opracowują i udostępniają zbiory druków, rękopisów oraz materiałów specjalnych, stanowiąc cenne zaplecze informacyjne dla środowiska naukowego.

- **PAN Biblioteka Gdańska** – posiada m.in. bogaty zbiór zabytkowych rękopisów, starodruków i archiwaliów związanych z historią Pomorza.
- **PAN Biblioteka Kórnicka** – znana z unikalnych kolekcji rękopisów, dzieł literatury i pamiątek narodowych, stanowiących ważne dziedzictwo kulturowe Polski.

PAN Muzeum Ziemi w Warszawie

prowadzi działalność wystawienniczą i edukacyjną, prezentując dorobek naukowy oraz dziedzictwo kulturowe.

PAN Ogród Botaniczny – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej w Powsinie

prowadzi badania nad różnorodnością biologiczną, ochroną roślin oraz edukacją ekologiczną. Jako nowoczesna placówka naukowa i dydaktyczna realizuje projekty z zakresu botaniki, genetyki roślin i ochrony środowiska, a także popularyzuje wiedzę przyrodniczą wśród społeczeństwa.

PAN Zakład Ichtiologii i Gospodarki Rybackiej w Gołyszach

utrzymuje krajowe rezerwy genetyczne karpia w postaci kilkunastu linii hodowlanych tego gatunku ryb użytkowych.

Inne jednostki organizacyjne PAN

to struktury wspierające działalność organizacyjną Akademii. Należą do nich m.in. domy pracy twórczej, domy zjazdów i konferencji oraz inne placówki służące realizacji celów statutowych Akademii. Ich zadaniem jest zapewnienie odpowiednich warunków dla działalności naukowej, organizacyjnej i promocyjnej PAN.

Do jednostek należą m.in.:

- PAN Dom Pracy Twórczej w Wierzbie,
- PAN Dom Seniora w Konstancinie-Jeziornie,
- PAN Dom Zjazdów i Konferencji w Jabłonie,
- PAN Zakład Doświadczalny w Kórniku.

Dzięki swojej specyfice Polska Akademia Nauk pełni wieloraką i unikalną rolę:

- umożliwia jednocześnie **prowadzenie wysokiej jakości badań** (w jednostkach naukowych) oraz **formułowanie niezależnych opinii i rekomendacji** w kluczowych sprawach nauki i polityk publicznych, zapewniając synergiczny rozwój i możliwości implementacji wiedzy,
- sprzyja **interdyscyplinarności**, łącząc różne dziedziny wokół kluczowych problemów,
- sprawnie **reaguje na wyzwania** naszych czasów, adresując społeczne oczekiwania i potwierdzając swoje zaangażowanie oraz odpowiedzialność,
- PAN zajmuje unikalną pozycję w systemie nauki jako **pomost między światem akademickim a państwem**, gwarantując niezależny głos ekspertów i reprezentując całe środowisko naukowe.

Rys. 4. Naukowcy z Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN

4.

Osiągnięcia i wyróżnienia

Nagrody i wyróżnienia indywidualne

Prof. Marek Pawełczyk (czł. koresp. PAN) otrzymał nagrodę **Osobowość Roku** w konkursie „Marka-Śląskie”, natomiast prof. Czesława Rosik-Dulewska (czł. rzecz. PAN) została odznaczona **Medalem za zasługi dla Uniwersytetu Przyrodniczego** we Wrocławiu oraz **Medalem Polskiej Izby Ekologii**. W uznaniu wybitnych zasług oraz wkładu w rozwój nauki, dydaktyki i etosu lekarza, prof. Michał Tendera (czł. rzecz. PAN) wyróżniony został **za szczególne zasługi** dla rozwoju Wydziału Nauk Medycznych w Katowicach. Laureatem nagrody za najczęściej cytowaną pracę opublikowaną w latach 2022–2024 – „**Diamentowy ŚUM**”, został prof. Andrzej Więcek (czł. rzecz. PAN). W lipcu

2025 roku prof. Daniel T. Gryko (czł. koresp. PAN) został uhonorowany **Nagrodą Francusko-Polską 2025** za wybitne osiągnięcia w chemii organicznej. Podczas 42. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Astronomicznego we wrześniu 2025 roku, prof. Andrzej Udalski (czł. rzecz. PAN) (wraz z prof. Marcinem Kubiakiem i prof. Michałem Szymańskim) otrzymał najwyższe **wyróżnienie PTA** za wybitny dorobek naukowy. Prof. Andrzej Udalski został także uznany za **lidera fizyki w Polsce** w rankingu Research.com 2025, co potwierdza jego pozycję jednego z najczęściej cytowanych i wpływowych astrofizyków na świecie. We wrześniu 2025 roku prof. Arkadiusz Wójs (czł. rzecz. PAN) został powołany na stanowisko **wiceprezydenta europejskiego sojuszu** dziewięciu uczelni technicznych Unite! (na lata 2025–2028), gdzie odpowiada bezpośrednio za obszar nauki.

Rys. 5. Obrady Zgromadzenia Ogólnego PAN, 24.06.2025, Warszawa

Osiągnięcia członków PAN

„**Populus Masoviae Medii Aevi. Kogo chowano w grobach w obudowach kamiennych na Mazowszu średniowiecznym?**” – monografia złożona do druku w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN, przedstawia wyniki zakończonego grantu NCN, prowadzonego w latach 2022–2025 pod kierownictwem prof. Andrzeja Buko (czł. rzecz. PAN). Badania dotyczyły nierozwiązanej od 160 lat zagadki pochodzenia średniowiecznych Mazowszan chowanych w charakterystycznych dla regionu

Rys. 6. Prof. Andrzej Buko, czł. rzecz. PAN

grobowcach w obudowach kamiennych. Przeprowadzone interdyscyplinarne badania szkieletów pozwoliły ustalić substrat genetyczny badanych szczątków, ich pochodzenie oraz ustalić nowe cezury chronologiczne. Uzyskane wyniki zmieniają dotychczasowe koncepcje formułowane przez historyków i archeologów.

Monografia Stanisława Mossakowskiego (czł. rzecz. PAN) pt. „**Giovanni Battista Gisleni (1600–1672). Rzymski artysta na dworze polskich Wazów**”, przyjęta do druku w Instytucie Sztuki PAN, jest wynikiem blisko 20 lat prac badawczych autora. To pierwsze całościowe i wszechstronne opracowanie twórczości wybitnego włoskiego architekta, reżysera teatralnego, scenografa i muzyka epoki baroku, działającego w Rzeczypospolitej XVII wieku przez ponad 25 lat.

Zespół kierowany przez prof. Jana Hertrich-Woleńskiego (czł. rzecz. PAN) opracował **angielską wersję leksykonu** (wydanego w jęz. polskim w 2023 r.), obejmującego biogramy 80 polskich logików pracujących w latach 1900–1939. Publikacja, przyjęta do druku przez wydawnictwo Springer Nature, ma ukazać się w najbliższych miesiącach.

W kwietniu 2025 roku zespół prof. Andrzeja Udalskiego (czł. rzecz. PAN) opublikował w prestiżowym czasopiśmie „Science” **wyniki analizy** sugerującej, że zimne super-Ziemie – planety o masie kilku mas Ziemi krążące daleko od swoich gwiazd – są powszechnym zjawiskiem w Galaktyce. Profesor uzyskał finansowanie (ponad 3,6 mln zł) na realizację piątej fazy projektu OGLE, która koncentruje się na „time domain astrophysics”, czyli badaniu zmienności nieba w czasie rzeczywistym.

Od 1 stycznia 2025 roku prof. Daniel T. Gryko (czł. koresp. PAN) realizuje jako lider projekt „**PhotoBrane**” (finansowany z programu Horyzont Europa), skupiający się na tworzeniu przełączalnych światłem ultracienkich membran do separacji molekularnej. Profesor stanął na czele nowo utworzonego centrum badawczego, którego celem jest opracowanie energooszczędnych technologii obliczeniowych wykorzystujących zjawiska kwantowe w układach organicznych. Rok 2025 to kluczowy etap realizacji najbardziej prestiżowego grantu europejskiego ARCHIMEDES (2,5 mln euro), mającego na celu stworzenie nowatorskich fluoroforów emitujących w bliskiej podczerwieni (NIR-II), co ma ogromne znaczenie dla diagnostyki medycznej.

Prof. Paweł Rowiński (czł. rzecz. PAN) w 2025 roku aktywnie sprawował **funkcję Prezidenta ALLEA** – federacji akademii nauk z ponad 40 krajów Europy, gdzie – jako pierwszy Polak na tak wysokim stanowisku w strukturach europejskiej nauki – odpowiadał za doradztwo naukowe dla Komisji Europejskiej. Ponadto zespół prof. Pawła Rowińskiego opublikował wyniki **badania dotyczących zaawansowanych modeli stochastycznych**, które pozwalają precyzyjnie przewidywać rozprzestrzenianie się substancji szkodliwych w systemach rzecznych w warunkach zmian klimatycznych.

Prof. Marcin Stępień (czł. koresp. PAN) otrzymał finansowanie w wysokości ponad 3,7 mln zł na realizację projektu pt. „**Frustracja spinowa w molekularnych materiałach nanowęglowych**”. Badania te mają na celu opracowanie nowej rodziny organicznych cząsteczek wykazujących unikalne stany kwantowe (tzw. cieczy spinowe). W listopadzie 2025 roku profesor zaprezentował nową koncepcję wielostanowego przełącznika optycznego opartego na diborylowanej dihydropenazynie, który reaguje na bodźce takie jak ciepło, siła mechaniczna, światło czy potencjał redoks. Osiągnięcia te stanowią kontynuację badań nad unikatowymi związkami aromatycznymi, za które prof. Stępień otrzymał wcześniej tzw. „Polskiego Nobla” (Nagrode FNP 2023).

Rys. 7. Prof. Marcin Stępień, czł. koresp. PAN

W artykule **On the pointwise Ohsawa-Takegoshi theorem**, opublikowanym w czasopiśmie „Complex Analysis and Its Synergies” (2025), prof. Zbigniew

Blocki (czł. koresp. PAN) analizuje punktowe wersje jednego z najważniejszych twierdzeń o przedłużaniu funkcji holomorficznych.

Odkrycia nieznanego wcześniej **zaburzenia proliferacji ludzkich mięśniowych komórek macierzystych** (komórek satelitarnych), spowodowanego brakiem prawidłowego genu LAMA2 dokonał zespół prof. Józefa Dulaka (czł. koresp. PAN).

Rys. 8. Prof. Józef Dulak, czł. koresp. PAN

Wykorzystano przy tym indukowane pluripotencjalne komórki macierzyste poddane edycji genu LAMA2 za pomocą systemu CRISPR/Cas9. Mutacje w tym genie prowadzą do rozwoju wrodzonej, najczęściej ciężkiej dystrofii mięśniowej. Badania zostały opublikowane w listopadzie 2025 roku w „Nature Communications”.

Badania prowadzone w ramach realizacji grantu prof. Leszka Kaczmarka (czł. rzecz. PAN) MAESTRO NCN od 2018 roku ujawniły **kluczowy mechanizm kontrolujący sposób wzmocnienia połączeń mózgowych** zachodzący podczas uczenia się i pamięci. To istotny przełom w zrozumieniu, jak nasz mózg fizycznie się zmienia, gdy przyswajamy nowe informacje lub tworzymy wspomnienia. Zespół naukowców – dzięki zaawansowanym technikom mikroskopowym, umożliwiającym obserwację pojedynczych połączeń między neuronami w czasie rzeczywistym – odkrył, że dwa kluczowe białka – BDNF (czynnik neurotroficzny pochodzenia mózgowego) oraz MMP9 (metaloproteaza macierzowa 9) – współdziałają ze sobą w precyzyjnie skoordynowany sposób tak, aby wzmacniać synapsy. Gdy połączenie nerwowe zostaje aktywowane, oba białka są szybko uwalniane przez neuron. BDNF pełni rolę „sygnału wzrostowego”, który informuje połączenie, że ma się wzmocnić, ale jest uwalniany w formie nieaktywnej – niezdolnej do działania. Wtedy wkracza MMP9, który działa jak molekularne nożyczki, przycinając BDNF do jego aktywnej formy bezpośrednio w połączeniu wymagającym wzmocnienia. (Sci. Adv., 11: eadx2369)

Prof. Magdalena Frąć (czł. koresp. PAN) wraz z zespołem opracowała oraz upowszechniła wyniki badań dotyczących **innowacyjnych biopreparatów dla zrównoważonego rolnictwa**, obejmujące zarówno publikację w renomowanym czasopiśmie naukowym, jak i uzyskanie ochrony patentowej. W pracy opublikowanej w „Food Chemistry” (Pylak i in., 2025) przedstawiono kompleksową ocenę

wpływu biopreparatów na właściwości gleby, rozwój roślin oraz jakość owoców malin. Wyniki badań wykazały istotny potencjał opracowanych rozwiązań w poprawie parametrów biologicznych gleby oraz jakości plonu w uprawach owoców miękkich. Równolegle, w 2025 roku uzyskano cztery patenty (Pat. 248031–Pat.248034)

współautorstwa prof. M. Frąć i zespołu, a dotyczące sposobów wytwarzania oraz zastosowania bakterierynych i mikrobiologicznych biopreparatów. Rozwiązania te ukierunkowane są na zwiększenie bioróżnorodności mikrobiologicznej gleby, poprawę kondycji roślin oraz skuteczną kontrolę kluczowych fitopatogenów w uprawach owoców miękkich. Prezentowane osiągnięcia są rezultatem wieloletnich badań realizowanych w ramach projektu EcoFruits (BIOSTRATEG3, NCBR), kierowanego przez prof. M. Frąć. Choć prace badawcze zostały przeprowadzone w latach wcześniejszych, ich finalne, dojrzałe rezultaty zostały opublikowane oraz objęte ochroną patentową w 2025 roku.

Prezentacja peptydów na powierzchni bakteriofagów („phage display”) to technologia o ogromnym znaczeniu dla biotechnologii i medycyny, nagrodzona Nagrodą Nobla w 2018 roku. Umożliwia ona selekcję cząsteczek o ściśle określonych właściwościach, jednak klasyczne systemy mają ograniczenia – nie pozwalają m.in. na efektywną pracę z peptydami tworzącymi agregaty lub wiążącymi się z błonami komórkowymi. Zespoły kierowane przez prof. Piotra Skowrona oraz prof. Grzegorza Węgrzyna (czł. rzecz. PAN) opracowały przełomowe rozwiązanie tego problemu: stworzyły **pierwszy na świecie termofilny system „phage display”**, oparty na bakteriofagach namnażających się w wysokich temperaturach. To osiągnięcie otwiera nowe możliwości zastosowań w biotechnologii i medycynie.

Badania prof. Krzysztofa Narkiewicza (czł. rzecz. PAN) nad **bezpieczeństwem i skutecznością denerwacji nerkowej** u pacjentów z zaawansowaną przewlekłą chorobą nerek wykazały, że procedura ta jest

Rys. 9. Prof. Magdalena Frąć, czł. koresp. PAN

Rys. 10. Prof. Krzysztof Narkiewicz, czł. rzecz. PAN

zarówno bezpieczna, jak i skuteczna w redukcji ciśnienia tętniczego w tej wymagającej grupie pacjentów. Wyniki mają istotne znaczenie kliniczne, ponieważ otwierają nowe możliwości terapeutyczne dla chorych z ograniczonymi opcjami leczenia farmakologicznego. Osiągnięcie to stanowi ważny krok w kierunku rozszerzenia wskazań do terapii interwencyjnych w nadciśnieniu tętniczym.

Pod przewodnictwem prof. Małgorzaty Filip (czł. koresp. PAN), zespoły z Instytutu Farmakologii im. Jerzego Maja PAN w Krakowie oraz Katedry Chemii Analitycznej i Biochemii Wydziału Inżynierii Materiałowej i Ceramiki AGH realizowały projekt Agencji Badań Medycznych dotyczący **identyfikacji białkowych biomarkerów** odpowiedzialnych za nawroty uzależnienia od kokainy oraz ich blokowania za pomocą aptamerów. Badania proteomiczne prowadzone na zwierzętach wykazały zależność od płci oraz obszaru mózgu zmiany poziomu białek, które uznano za nowe biomarkery nawrotu do nałogu. Na ich podstawie opracowano aptamery RNA wiążące się z tymi białkami. Eksperymenty *in vivo*, *ex vivo* i *in vitro* potwierdziły funkcjonalność aptamerów. Efektem projektu jest nowa strategia molekularnego hamowania zachowań poszukiwawczych kokainy, dająca w dalszej perspektywie możliwość opracowania skutecznej terapii tej choroby mózgu, a także zgłoszenie patentowe i przygotowywana publikacja.

Opracowano pierwszą na świecie **mobilną wersję Kapsuły Badań Zmysłów**, co pozwoliło na intensyfikację zastosowań badawczych i populacyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do powszechnych badań przesiewowych prowadzonych w okresie od stycznia do grudnia 2025 roku. Kapsuła stanowi unikatowe w skali światowej, zintegrowane i w pełni zautomatyzowane stanowisko diagnostyczne umożliwiające jednoczesną przesiewową ocenę funkcji pięciu zmysłów: słuchu, wzroku, węchu, smaku oraz równowagi, bez konieczności bezpośredniego udziału personelu medycznego. Prof. Henryk Skarżyński (czł. koresp. PAN) jest głównym pomysłodawcą tego osiągnięcia oraz jego realizatorem jako dyrektor jednostki będącej liderem badań i wdrożeń w tym obszarze.

2% najczęściej cytowanych naukowców

Lista „2% najczęściej cytowanych naukowców”, przygotowywana jest corocznie przez Stanford University we współpracy z wydawnictwem Elsevier. W edycji z 2025 roku znalazło się 1412 badaczy z afiliacją w Polsce. To o 12% więcej niż w roku 2024 i aż o 29% więcej niż w 2023 roku. W roku spr-

wozdawczym aż 204 osoby podały afiliację w PAN lub MIBMiK, co stanowi 21% wszystkich polskich badaczy wyróżnionych w rankingu.

Wśród wyróżnionych znalazło się 138 członków krajowych PAN (w tym 45 afiliowanych w PAN lub MIBMiK) oraz 4 członków Akademii Młodych Uczonych.

Na liście spośród jednostek PAN najliczniej reprezentowane są:

- Instytut Farmakologii im. Jerzego Maja PAN – 19 osób,
- Instytut Chemii Fizycznej PAN – 16 osób,
- Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN – 12 osób,
- Instytut Fizyki PAN – 12 osób,
- Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN – 12 osób,
- Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN – 12 osób,
- Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej PAN – 11 osób,
- Instytut Fizyki Jądrowej im. Henryka Niewodniczańskiego PAN – 10 osób.

W pierwszej piątce polskich badaczy, którzy znaleźli się najwyższe w światowym zestawieniu, znalazło się troje członków rzeczywistych PAN:

- prof. Elżbieta Frąckowiak (Politechnika Poznańska),
- prof. Tomasz Dietl (Instytut Fizyki PAN),
- prof. Antoni Rogalski (Wojskowa Akademia Techniczna).

Rys. 11. Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN

Nominacje członków komitetów

Prof. Agnieszka Chłoń-Domińczak (Komitet Nauk Demograficznych PAN) została nominowana przez Premiera RP na **przewodniczącą Rządowej Rady Ludnościowej** (RRL) oraz – przez Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – na **przewodniczącą Rady ds. Polityki Rodzinnej i Demograficznej** w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Bezprecedensowym sukcesem, definiującym pozycję polskiej elektrotechniki w strukturach międzynarodowych w 2025 roku, był wybór prof. Mariusza

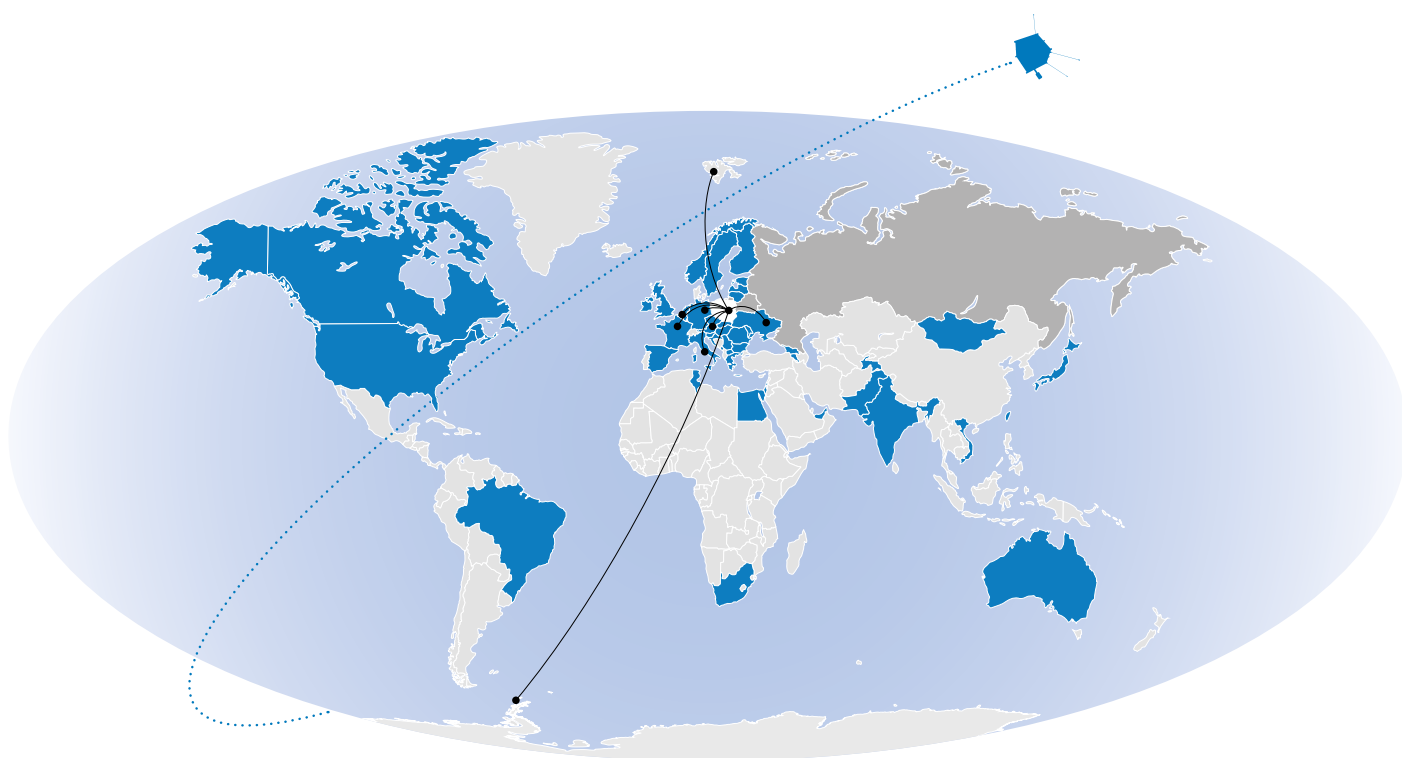
Malinowskiego (Komitet Elektrotechniki PAN; KE PAN) na stanowisko **Dyrektora Dywizji VI IEEE** (Institute of Electrical and Electronics Engineers) na kadencję 2027–2028. Dywizja VI obejmuje kluczowe towarzystwa techniczne zajmujące się m.in. elektroniką przemysłową, edukacją inżynierską oraz społecznymi skutkami technologii. Profesor, pełniąc funkcję Junior Past President IEEE Industrial Electronics Society, aktywnie promował polską szkołę energoelektroniki, postulując zacieśnienie współpracy między środowiskiem akademickim a przemysłem. Jego działania koncentrowały się na problematyce transformatorów energoelektronicznych i inteligentnych sieci energetycznych, co pozycjonuje KE PAN w centrum debaty o przyszłości globalnej energetyki.

Rys. 12. Laboratorium w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN

5.

Międzynarodowy zasięg oddziaływania PAN

W 2025 roku stacje naukowe Polskiej Akademii Nauk aktywnie wspierały umiędzynarodowienie badań oraz promocję nauki w środowiskach akademickich Europy.

Współpraca międzynarodowa jest istotnym filarem działalności Akademii. W 2025 roku PAN utrzymywała 31 aktywnych umów i protokołów o współpracy z instytucjami naukowymi z 29 krajów, prowadząc wymianę doświadczeń i realizując wspólne przedsięwzięcia badawcze. Akademia jest także członkiem 59 organizacji międzynarodowych, co umożliwia jej udział w globalnych debatach naukowych oraz kształtowanie standardów badaw-

czych. Pozycję PAN jako wiarygodnego i aktywnego uczestnika międzynarodowego środowiska naukowego wzmacnia sieć kontaktów obejmująca ponad 70 instytucji partnerskich z całego świata.

PAN prowadzi sześć zagranicznych pomocniczych jednostek naukowych: w Paryżu, Rzymie, Wiedniu, Berlinie, Brukseli oraz Kijowie (działającą tymczasowo w trybie zdalnym z terytorium Polski). Stacje

te aktywnie promują polskie osiągnięcia naukowe i umożliwiają budowanie międzynarodowych partnerstw.

Ważnym elementem globalnej obecności Akademii są także dwie całoroczne stacje polarne: Polska Stacja Polarna im. Stanisława Siedleckiego w Hornsundzie (Spitsbergen), zarządzana przez

Instytut Geofizyki PAN, oraz Polska Stacja Antarktyczna im. Henryka Arctowskiego na Wyspie Króla Jerzego, prowadzona przez Instytut Biochemii i Biofizyki PAN. Obie placówki umożliwiają prowadzenie zaawansowanych badań środowiskowych i klimatycznych w warunkach arktycznych i antarktycznych.

Działalność stacji naukowych PAN za granicą w 2025 roku

Stacje zagraniczne PAN pogłębiają międzynarodową współpracę naukową, organizując konferencje, seminaria i projekty badawcze poza granicami Polski. Promują osiągnięcia polskich instytucji naukowych na świecie i ułatwiają kontakty międzynarodowe polskich uczonych. Co istotne, Stacje te prowadzą obecnie interdyscyplinarne działania naukowe, współpracując zarówno z instytutami Polskiej Akademii Nauk, jak i z najlepszymi polskimi uczelniami. Zapraszają do współpracy naukowców z krajów, w których działają, a także badaczy z innych państw europejskich i pozaeuropejskich. Aktywnie współpracują również z lokalnymi włoskimi, austriackimi czy francuskimi ośrodkami polonistycznymi, organizując wspólne wydarzenia i angażując się w projekty badawcze.

Stacje wystawa „**Na ramionach gigantów. Polscy naukowcy i uczeni w Europie – dziedzictwo i współczesność**” prezentująca wybranych polskich naukowców od przełomu XIX/XX wieku do czasów współczesnych. Zrealizowana w kontekście polskiej prezydencji, po raz pierwszy wystawa została zaprezentowana w Brukseli, a następnie w Paryżu, Rzymie i Warszawie. Inicjatywa jest kontynuowana i przyczynia się do wzmocnienia widoczności polskich osiągnięć naukowych na arenie międzynarodowej.

Warto też podkreślić, że wszystkie Stacje współpracują z Ambasadami RP w swoich krajach oraz Instytutami Polskimi, a często również ze stowarzyszeniami polonijnymi.

Rys. 13. Jedna z plansz wystawy „Na ramionach gigantów. Polscy naukowcy i uczeni w Europie – dziedzictwo i współczesność”

Wśród wielu inicjatyw na szczególną uwagę zasługuje przygotowana wspólnie przez wszystkie

Biuro Promocji Nauki PolSCA w Brukseli

Biuro Promocji Nauki PolSCA w Brukseli w 2025 roku zorganizowało lub współorganizowało **24 wydarzenia** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej.

Dla Biura PolSCA był to szczególnie istotny rok ze względu na prezydencję Polski w Radzie Unii Europejskiej. Stacja wspierała wiele inicjatyw na szczeblu europejskim, organizując szereg z nich i uczestnicząc w kluczowych rozmowach dotyczących nauki. W ramach tych wydarzeń Biuro prowadziło współpracę z agendami UE (Komisją Europejską oraz Parlamentem Europejskim) oraz polskimi instytucjami naukowymi w Brukseli, m.in.: Stałym Przedstawicielstwem RP przy Unii, Business & Science Poland oraz agencjami: NCN, NCBR i NAWA.

Spotkanie IGLO Open „**Research & Innovation priorities of the Polish Presidency in the EU Council**” (współorganizowane wraz z Biurami NCBR i BSP w Brukseli oraz Stałym Przedstawicielstwem RP przy UE) służyło przedstawieniu priorytetów Polski w obszarze B+R, a także planowanych działań na

czas prezydencji. Program obejmował prezentacje trzech polskich laureatów ERC oraz panel dyskusyjny moderowany przez prof. Leszka Kaczmarka (Rada Naukowa ERC).

Rys. 14. I Kongres Menedżerów i Administratorów Badań Naukowych z regionu Europy Środkowo-Wschodniej (1st CEE Congress for RMs), 4–5.11.2025, Bruksela

W listopadzie natomiast odbył się **I Kongres Menedżerów i Administratorów Badań Naukowych z regionu Europy Środkowo-Wschodniej** (1st CEE Congress for RMs), gromadząc uczestników z krajów Grupy Wyszehradzkiej oraz m.in. Irlandii, Włoch, Łotwy, Rumunii i Słowenii. Program obejmował sesje plenarne, panele i warsztaty poświęcone pełnemu cyklowi życia projektu: od przygotowania wniosku po jego realizację i raportowanie. Kongres stanowił rozwinięcie formatu V4 Training for Research Project Managers i nadał mu szerszego wymiaru platformy regionalnej dla Europy Środkowo-Wschodniej.

Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie

Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie w 2025 roku zorganizowało lub współorganizowało **34 wydarzenia** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej.

We wrześniu zrealizowano warsztaty dla nauczycieli, edukatorów, pracowników instytucji kultury, badaczy i dziennikarzy dotyczące przeciwdziałaniu dezinformacji pn. „**Dezinformacja w edukacji historycznej: warsztaty OSINT-owe dla nauczycieli i edukatorów**”. Wydarzenie było poświęcone wpływowi dezinformacji na praktykę edukacyjną i projekty kulturalne, ze szczególnym uwzględnieniem ważnej w perspektywie działania Centrum edukacji historycznej, rozwijania krytycznego myślenia w szkole oraz strategii radzenia sobie z fałszywymi narracjami w tzw. erze postprawdy.

Od lipca do grudnia 2025 roku w Gdańsku można było oglądać wystawę „**Nasi chłopcy. Mieszkańcy Pomorza Gdańskiego w armii III Rzeszy**”, której CBH było partnerem. Była to pierwsza monogra-

ficzna ekspozycja, która kompleksowo ukazała problemy związane ze służbą Pomorzan, Kaszubów i Polaków z północnych kresów Polski w niemieckiej armii w czasie II wojny światowej. Wystawa stanowiła próbę zrozumienia szerokiego kontekstu oraz przyczyn ich obecności w Wehrmachcie, ukazując złożone i często trudne motywacje żołnierzy. Jednocześnie koncentrowała się na długofalowych konsekwencjach tej służby, doświadczanych zarówno przez samych wcielonych, jak i ich rodziny – nawet wiele dekad po zakończeniu wojny. Projekt był próbą zmierzenia się z tymi nieoczywistymi problemami z perspektywy historycznej, akcentując również znaczenie pamięci uczestników tamtych wydarzeń, ich ocen oraz postpamięci. Pokazywał, w jaki sposób doświadczenia te funkcjonują w kolejnych pokoleniach – w rodzinnych narracjach oraz współczesnej pamięci kulturowej.

Rys. 15. Plakat wystawy „Nasi chłopcy. Mieszkańcy Pomorza Gdańskiego w armii III Rzeszy”

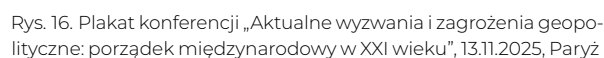
CBH wzięło także udział w opracowaniu siedmiu wideoastów: „**Polska–Ukraina–Niemcy. Trójkąt dialogu**”. Seria ma na celu lepsze zrozumienie wzajemnych powiązań w/w krajów, zwrócenie uwagi na próby dialogu i porozumienia między nimi oraz przywrócenie do świadomości społecznej zapomnianych postaci historycznych – pionierów pojednania polsko-ukraińskiego.

PAN Stacja Naukowa w Paryżu

PAN Stacja Naukowa w Paryżu zorganizowała lub współorganizowała **29 wydarzeń** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej.

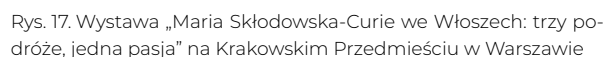
Czerwcowe „**Międzynarodowe warsztaty naukowe CSCC: wyzwania bezpieczeństwa komputerowego i cyberbezpieczeństwa**” były skierowane do młodych naukowców, studentów i doktorantów z Polski, Francji, Niemiec, Czech, Ukrainy i Łotwy. Podczas spotkania ogłoszono 18 wykładów, obejmujących m.in. tematy dezinformacji, deepfake'ów audio, bezpieczeństwa biometrii, tożsamości cyfrowej, e-zdrowia, sztucznej inteligencji, czy też prywatności użytkowników. W swoich prezentacjach uczestnicy zwrócili uwagę na rosnące zagro-

W listopadzie natomiast odbyła się konferencja pt. **„Aktualne wyzwania i zagrożenia geopolityczne: porządek międzynarodowy w XXI wieku”**, która miała okazję do pogłębionej refleksji nad wyzwaniami kształtującym współczesny porządek międzynarodowy, a także podkreślenia rosnącej złożoności globalnych zagrożeń i potrzebę wypracowania skutecznych mechanizmów współpracy. Program konferencji obejmował wystąpienia i panele dyskusyjne dotyczące strategicznych narracji w kształtowaniu porządku światowego, czy też roli ESG w polityce zagranicznej. Zainteresowanie wzbudziła debata „The New Space Race: private rockets, public goals?”, poświęcona rosnącej roli sektora prywatnego w eksploracji kosmosu, oraz panel „Cyber warfare: the new front line of global conflict?”, który podkreślił znaczenie cyberprzestrzeni jako nowej areny rywalizacji państw i aktorów niepaństwowych. Wspólnym przesłaniem wydarzenia była potrzeba redefinicji strategii bezpieczeństwa w duchu odpowiedzialności i współpracy, z uwzględnieniem zarówno tradycyjnych, jak i nowych obszarów rywalizacji.

PAN Stacja Naukowa w Rzymie zorganizowała lub współorganizowała w 2025 roku **55 wydarzeń** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej, finansowanych zarówno ze środków UiPDN, jak i innych źródeł.

Dzięki badaniom archiwalnym prowadzonym w latach 2023–2025 we Włoszech i we Francji udało się zrekonstruować mało znane epizody z życia i działalności naukowej Marii Skłodowskiej-Curie, związane z jej podróżami do Włoch w latach 1911, 1918 i 1931 oraz pozyskać niepublikowane dotąd materiały źródłowe.

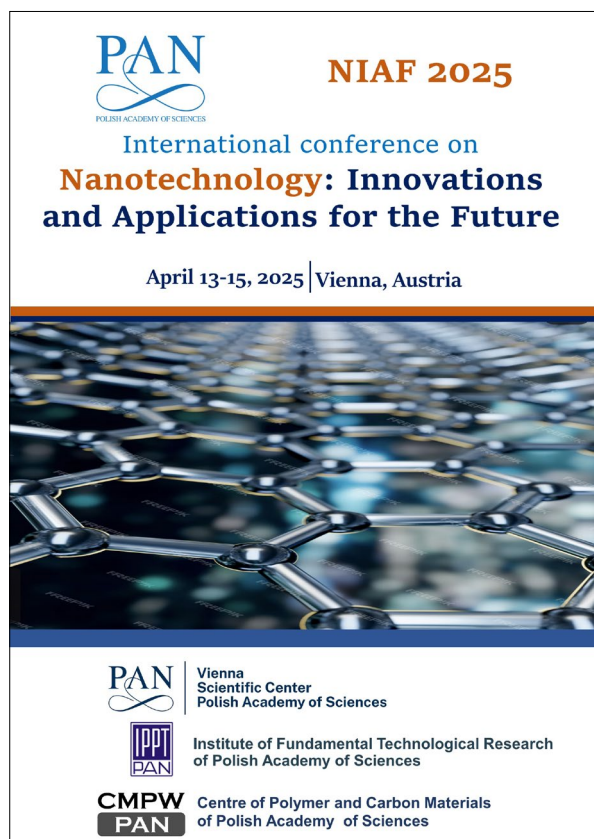
W 2025 roku Stacja rozpoczęła również realizację programu Promocji Języka Polskiego NAWA „**W ziemi włoskiej po polsku – topografia śladów polskiej obecności w Italii**” we współpracy z uczelniami z Turynu, Genui, Bari i Rzymu.

PAN Stacja Naukowa w Wiedniu zorganizowała lub współorganizowała w 2025 roku **38 wydarzeń** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej, w tym sześć konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym. Kluczowe działania poświęcone były demokracji, kulturze pamięci oraz historii.

29

Stacja od kilku lat prowadzi również **Wykłady Kopernikańskie**, które służą popularyzacji osiągnięć nauki polskiej na terenie Austrii. Zapraszani wykładowcy (z Polski oraz współpracujący ze stroną polską) to badacze o bogatym dorobku naukowym uznawanym na forum międzynarodowym. W 2025 roku Stacja przygotowała siedem wykładów.

Konferencja **„Nanotechnology: Innovations and Applications for the Future”** (NIAF 2025), współorganizowana z Instytutem Podstawowych Problemów Techniki PAN, była okazją do wymiany doświadczeń między naukowcami z Austrii i Polski oraz prezentacji innowacyjnych metod badawczych, takich jak: HRTEM (High-Resolution Transmission Electron Microscopy), EELS (Electron Energy Loss Spectroscopy), technik rentgenowskich, a także symulacji i modelowania teoretycznego nowych nanostruktur. Wydarzenie potwierdziło wyraźny trend wzrostu znaczenia współpracy międzynarodowej w rozwijaniu innowacyjnych technologii przyszłości.

Rys. 18. Plakat konferencji „Nanotechnology: Innovations and Applications for the Future”, 13–15.04.2025, Wiedeń

W 2025 roku zrealizowano także cykl spotkań i wykładów **„Prezentacja projektów młodych badaczy”**, którego celem było przedstawienie działalności naukowej oraz wyników badań osób znajdujących się na wczesnych etapach kariery naukowej. Inicjatywa była skierowana do naukowców reprezentujących różne dziedziny nauki i sztuki,

w tym także obszary wysokospecjalistyczne, i stanowiła platformę wymiany myśli oraz prezentacji aktualnych badań w międzynarodowym środowisku naukowym. Stacja kontynuowała zapoczątkowany w 2024 roku program krótkoterminowych pobyków badawczych dla doktorantów Szkół Doktorskich PAN pod nazwą „Młodzi Badacze w Wiedniu”. Program ten stanowi inicjatywę promocji doktorantów z Polskiej Akademii Nauk prowadzących badania w Polsce. W edycji 2025 cztery wyłonione laureatki wygłosiły prezentacje, które spotkały się z dużym zainteresowaniem wiedeńskiego środowiska naukowego i stały się okazją do merytorycznej dyskusji oraz nawiązania nowych kontaktów badawczych.

Stacja kontynuowała nagrywanie podcastów naukowych z serii **„Struck by Sciences”**, w tym wykładów z udziałem wspomnianych młodych badaczy.

Przedstawicielstwo „PAN” w Kijowie

Przedstawicielstwo „PAN” w Kijowie zorganizowało lub współorganizowało w 2025 roku **cztery wydarzenia** z zakresu upowszechniania i promocji działalności naukowej.

Spotkania w Jaremczu to regularne forum naukowe, które od ponad 17 lat gromadzi polskich i ukraińskich ekspertów, dyplomatów, naukowców i dziennikarzy w celu otwartej dyskusji. W wydarzeniu regularnie uczestniczą przedstawiciele instytutów PAN, m.in. Instytutu Studiów Politycznych, Instytutu Slawistyki, Instytutu Historii oraz polskich uczelni wyższych. Przedstawicielstwo „PAN” w Kijowie jest współorganizatorem wydarzenia od 2022 roku, a w 2025 roku dodatkowo zorganizowało w jego ramach panel poświęcony pozytywnym przykładom współpracy naukowej w relacjach polsko-ukraińskich (*science diplomacy*).

W dniach 24–28 listopada 2025 roku odbył się wyjazd studyjny do Polski pt. **„Polish Research Landscape”** dla przedstawicieli ukraińskiego sektora nauki i badań. Uczestniczyło w nim 20 badaczy reprezentujących dwie akademie nauk oraz 14 uniwersytetów z Ukrainy. Uczestnicy zapoznali się z działalnością kluczowych instytucji polskiego sektora naukowego, m.in. Polskiej Akademii Nauk, Ośrodka Przetwarzania Informacji (OPI-PIB), Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, a także wybranych instytutów naukowych PAN. W czasie pobytu uczestnicy wysłuchali szeregu prezentacji dotyczących struktury, strategii rozwoju, priorytetów, promocji czy programów wspierających międzynaro-

dową współpracę naukową. Zwieńczeniem wizyty było spotkanie z kadrami Centrum Nauki Kopernik oraz dyskusja nt. sposobów promocji nauki.

Konferencja „**Współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania przestępstw na Ukrainie**” miała na celu podsumowanie krajowych i międzynarodowych wysiłków na rzecz ścigania sprawców rosyjskich zbrodni w Ukrainie. Wydarzenie koncentrowało się na zagadnieniach koordynacji

międzynarodowych procesów ścigania, wymianie doświadczeń oraz wzmacnianiu współpracy między państwami, a także organizacjami międzynarodowymi na rzecz przywracania sprawiedliwości. Zaangażowanie polskich ekspertów zaowocowało zaproszeniem dwóch z nich na konferencję nt. prawnych aspektów i analizy zbrodni wojennych organizowaną w Kijowie przez nagrodzoną Nagrodą Nobla fundację Centrum Wolności Obywatelskich.

Współpraca międzynarodowa – trwałe partnerstwa, konkretne efekty

W 2025 roku Polska Akademia Nauk aktywnie rozwijała międzynarodową **sieć partnerstw instytucjonalnych**. Zawarto lub odnowiono strategiczne porozumienia z francuskim CNRS, tajwańską Academia Sinica oraz narodowymi akademiami nauk z Saksonii, Łotwy i Litwy. Do grona kluczowych partnerów bilateralnych PAN należeli także m.in. belgijski Fund for Scientific Research (FNRS), czeska oraz estońska Akademia Nauk oraz inni partnerzy realizujący wspólne programy wymiany i współpracy eksperckiej.

W ramach mobilności naukowców i wymiany osobowej za granicę wyjechało **240 naukowców**, a do Polski, w ramach projektów bilateralnych, przyjechało ich **140**. Wśród krajów partnerskich w tym

obszarze znalazły się m.in. Belgia, Estonia, Francja, Litwa, Łotwa, Macedonia, Słowenia i Szwecja.

W 2025 roku realizowano również rozbudowany **program wizyt studyjnych**, obejmujący zarówno pobyty gości zagranicznych w Polsce (77), jak i wsparcie wyjazdów (101) służących nawiązywaniu kontaktów, rozpoznawaniu możliwości współpracy oraz promocji dorobku PAN. Wizyty miały zróżnicowany charakter: od pobyty eksperckich i naukowych, przez delegacje instytucjonalne, po spotkania związane z przygotowaniem nowych partnerstw i inicjatyw strategicznych. Realizacja tych przedsięwzięć wymagała przygotowania programów merytorycznych, uzgodnień z jednostkami goszczącymi, a także rozliczenia środków finansowych.

Rys. 19. Pawilon Polski na Światowej Wystawie EXPO w Osace, 25.04.2025

Rys. 20. Przedstawicielki międzynarodowej szkoły w Himeji podczas warsztatów tworzenia modeli atomów polonu – modele przygotowane zostały przez Michała Malinowskiego, Dyrektora Muzeum Bajek, Baśni i Opowieści we współpracy z Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie; 25.04.2025, Osaka

Wsparcie naukowców z Ukrainy – programy mobilności i współpracy długoterminowej

PAN kontynuowała działania na rzecz wsparcia środowiska naukowego Ukrainy, łącząc instrumenty finansowane z dotacji podmiotowej oraz środki pozabudżetowe. W ramach programu pobytów indywidualnych naukowców z Ukrainy w jednostkach PAN, finansowanego z dotacji podmiotowej, zrealizowano różnorodne formy współpracy obejmujące **wymianę osobową, wsparcie młodych badaczy, długoterminowe pobyty badawcze oraz wizyty studyjne**. Równolegle prowadzono długoterminowy program wsparcia **LTP Ukraina**, realizowany w oparciu o środki pozabudżetowe pozyskane w ramach współpracy z National Academy of Sciences oraz Royal Society w Londynie. Łącznie wsparciem objęto 184 badaczy, a całkowity poziom finansowania wyniósł 1 759 tys. zł. W 2025 roku zakończono ponadto 7 z 18 projektów realizowanych w ramach programu LTP Ukraina. Działania te stanowiły istotny wkład w utrzymanie ciągłości badań naukowych oraz rozwój współpracy międzynarodowej w warunkach trwającego kryzysu.

Istotnym elementem współpracy było również **rozstrzygnięcie konkursu** organizowanego w ramach Porozumienia o nagrodach Polskiej Akademii Nauk i Narodowej Akademii Nauk Ukrainy z dnia 8 kwietnia 2013 roku, przyznającego wyróżnienia za wybitne osiągnięcia naukowe będące rezultatem wspólnych badań. PAN ufundowała trzy równorzędne nagrody pieniężne w wysokości 5000 USD każda. Wyróżnienia trafiły do zespołów z instytutów PAN oraz NANU w trzech kategoriach: nauk społecznych i humanistycznych, biologicznych i medycznych oraz ścisłych i technicznych.

Międzynarodowe wydarzenia naukowe, popularyzacja i dialog strategiczny

Uzyskane w 2024 roku PAN finansowanie z Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej umożliwiło organizację w ramach Tygodnia Polskiej Nauki i Edukacji podczas wystawy światowej EXPO 2025 w Japonii całodziennego wydarzenia **„Kobiety w nauce – śladami Marii Skłodowskiej-Curie”**. Głównym wątkiem była refleksja nad rolą kobiet w kształtowaniu świata nauki. W wydarzeniu wzięli udział m.in. Ministra Edukacji Narodowej Barbara Nowacka oraz Ambasador RP w Tokio, Paweł Milewski. Bogaty program połączył edukację z popularyzacją wiedzy w wymiarze międzynarodowym, oferując panele dyskusyjne, koncert oraz warsztaty składania modeli atomu polonu dla uczennic z międzynarodowej szkoły w Himeji. Całości dopełniła polsko-japońska animacja inspirowana życiem polskiej noblistki.

Rys. 21. Panel dyskusyjny „Oparte na dowodach leczenie zaburzeń pourazowych oraz polityka zdrowia psychicznego z perspektywy globalnej” podczas konferencji „Współczesne badania nad traumami psychicznymi wywołanymi wojną”, 12.06.2025, Warszawa

W dniach 12 i 13 czerwca w Pałacu Staszica w Warszawie podczas międzynarodowej konferencji pt. **„Współczesne badania nad traumami psychicznymi wywołanymi wojną”**, która zgromadziła kilkudziesięciu ekspertów – psychologów, psychiatrów, terapeutów i przedstawicieli administracji publicznej z Polski, Ukrainy, Australii, Niemiec, Izraela, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii – poruszono szereg tematów związanych z PTSD: od szeroko uznawanych strategii ochrony zdrowia psychicznego i leczeniu PTSD opartego o badania naukowe, przez doświadczenia ukraińskich ośrodków terapeutycznych, aż po bariery we wdrażaniu leczenia PTSD w Ukrainie i Polsce. Uczestnicy podkreślali, że PTSD w Ukrainie może być dotkniętych kilka milionów osób, które wymagają nie tylko wsparcia doraźnego, ale i długoterminowych oraz systematycznych działań. Dyskusje ekspertów, praktyków i przedstawicieli instytucji rządowych

wskazały, jak kluczowe znaczenie w niesieniu pomocy osobom z PTSD ma wymiana doświadczeń pomiędzy czołowymi centrami zajmującymi się tą tematyką oraz tworzenie wspólnych standardów terapeutycznych. Otwarta formuła sesji sprzyjała także budowaniu sieci kontaktów i planowaniu kolejnych działań.

17 czerwca 2025 roku Polska Akademia Nauk, we współpracy z Komisją Europejską, zorganizowała dialog wysokiego szczebla pt. **„Dyplomacja naukowa w Polsce i jej rola w Unii Europejskiej”**. Wydarzenie było okazją do bezpośredniego spotkania z wysokimi przedstawicielami Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także czołowymi krajowymi i międzynarodowymi ekspertami zajmującymi się dyplomacją naukową w Europie i na świecie. Dialog stworzył podstawę do dalszej współpracy oraz konkretnych działań zmierzających do silniejszego, bardziej skoordynowanego europejskiego podejścia do dyplomacji naukowej. Podczas wydarzenia uczestnicy zapoznali się z najnowszymi osiągnięciami w obszarze dyplomacji naukowej w Europie i na świecie. Royal Society przedstawiło swój nowy raport pt. „Dyplomacja naukowa w czasach zakłóceń”, zwracając uwagę na zmieniający się kontekst geopolityczny i konieczność elastycznego, stabilnego podejścia do międzynarodowej współpracy naukowej. Podczas wydarzenia odbyła się także premiera raportu „Europejskie ramy dyplomacji naukowej”, na którego łamach zaprezentowano strategiczne rekomendacje dotyczą-

ce wzmacniania roli UE w dyplomacji naukowej poprzez spójną politykę, współpracę oraz rozwój zdolności w tym zakresie.

Rys. 22. Dyskusja podczas konferencji „Dyplomacja naukowa w Polsce i jej rola w Unii Europejskiej”, 17.06.2025, Warszawa

Prof. Harold E. Varmus, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie medycyny i były dyrektor amerykańskich instytucji NIH (Narodowe Instytuty Zdrowia) i NCI (Narodowy Instytut Onkologii) odwiedził Polską Akademię Nauk w dniach 20–24 września 2025 roku. Profesor był gościem szóstego kongresu nauk o życiu BIO2025 w Poznaniu współorganizowanego przez IChB PAN i PAN. Noblista wygłosił również wykład w Pałacu Staszica, a następnie spotkał się z lokalną społecznością naukową z instytutów PAN w Warszawie, w tym alumni NIH i młodymi naukowcami. Więcej o wizycie prof. Varmusa w Polsce na str. 34.

Rys. 23. Prof. Harold E. Varmus podczas wykładu pt. „Cancer Genetics: Past, Present, and Future”, 23.09.2025, Warszawa

Harold E. Varmus – laureat Nagrody Nobla z wizytą w Polskiej Akademii Nauk

W dniach 20–24 września 2025 roku Polską Akademię Nauk odwiedził prof. Harold E. Varmus, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie medycyny i były dyrektor amerykańskich instytucji NIH (Narodowe Instytuty Zdrowia) i NCI (Narodowy Instytut Onkologii).

VI Kongres PTBioch BIO 2025

Wizyta Harolda Varmusa w Polsce wiązała się z VI Kongresem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (PTBioch) BIO2025, którego głównym organizatorem był Instytut Chemii Bioorganicznej Polskiej Akademii Nauk (ICHB PAN). Program naukowy konferencji obejmował pięć wykładów plenarnych, 20 sesji naukowych podzielonych na trzy główne bloki tematyczne: Kwasy nukleinowe, Białka i metabolity oraz Komórki i organizmy, ponad 80 prezentacji ustnych wybranych spośród nadesłanych streszczeń oraz dwie sesje posterowe i sesje rozwoju kariery dla młodych naukowców. W dwóch dodatkowych blokach prezentowali się sponsorzy Kongresu oraz współpracujące z nim towarzystwa, czasopisma i instytucje naukowe.

Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się wykłady plenarne, prowadzone przez najwyższej klasy naukowców.

Część naukowa Kongresu została wzbogacona wydarzeniami towarzyszącymi, w tym wizytą gości w Centrum Innowacyjności i Edukacji Społecznej ICHB PAN, symbolicznym posadzeniem pamiątkowego drzewa przez prof. H. Varmusa, koncertem młodego artysty łączącego pasję do nauki z muzyką oraz uroczystą kolacją kongresową umożliwiającą nieformalne podsumowanie obrad.

W Instytucie Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego PAN – z absolwentami NIH

22 września Harold Varmus odwiedził Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego, gdzie wraz z prof. Aleksandrem Włodawerem spotkał się z prof. Moniką Liguz-Lęcznar i prof. Krzysztofem Nieznańskim, Zastępcami Dyrektora ds. Naukowych, następnie obaj goście odwiedzili laboratorium prof. Grzegorza Sumary, laureata programu Dioscuri Center.

Głównym punktem wizyty w IBD PAN było nieformalne spotkanie prof. Varmusa ze społecznością Instytutu, podczas którego naukowcy odbywający staż podoktorski

w NIH podzielili się swoimi wspomnieniami z pobytu w tej instytucji oraz opowiedzieli o tym, jak to wpłynęło na ich karierę zawodową po powrocie do Polski. W spotkaniu wzięli udział NIH Alumni. Uczestnicy mieli okazję zapytać prof. Varmusa o jego drogę do zdobycia Nagrody Nobla oraz omówić aktualną politykę naukową w Stanach Zjednoczonych i Polsce. Po spotkaniu odbył się lunch, podczas którego uczestnicy mieli okazję do dalszych nieformalnych rozmów z wybitnym gościem.

Wykład w Pałacu Staszica

Kolejny dzień rozpoczął się od spotkania w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego z minister Karoliną Ziółko-Pużuk oraz Prezesem PAN, prof. Markiem Konarzewskim. Następnie, w Pałacu Staszica, Pan Profesor wygłosił wykład poświęcony badaniom nad genami nowotworowymi i nowoczesnym terapiom przeciwnowotworowym.

Rys. 24. Prof. Harold E. Varmus podczas wykładu pt. „Cancer Genetics: Past, Present, and Future”, 23.09.2025, Warszawa

Profesor przypomniał historię badań nad onkogenami i genami supresorowymi oraz przełomowe odkrycia z Cold Spring Harbor, które pozwoliły zrozumieć, jak mutacje regulują zachowanie komórek i mogą prowadzić do transformacji nowotworowej. Następnie omówił transgeniczne modele myszy, w których aktywacja i dezaktywacja genów takich jak KRAS pokazała, że guzy wymagają

stałej aktywności mutacji do przetrwania – zjawisko to nazwano *oncogene addiction*.

Varmus przedstawił przykłady spektakularnych sukcesów klinicznych, takich jak zastosowanie leku Gleevec (ABL) czy inhibitorów EGFR, które prowadziły do szybkiej regresji guzów u pacjentów z określonymi mutacjami. Zwrócił uwagę na problem wtórnych mutacji prowadzących do oporności oraz przedstawił koncepcję letalności hiperaktywacyjnej – zjawiska, w którym nadmierna aktywacja szlaków sygnałowych staje się toksyczna dla komórki. Wskazał na heterogeniczność genetyczną i epigenetyczną guzów, a także rolę mikrośrodowiska. Podkreślił, że nowotwory mogą zmieniać swój fenotyp (np. rak płuca gruczołowy → drobnokomórkowy).

Noblista zaakcentował znaczenie łączenia klasycznych metod (chirurgia, chemio- i radioterapia) z nowymi podejściami, takimi jak immunoterapia, terapie mRNA czy kolejne generacje terapii celowanych. Zwrócił też uwagę na globalne wyzwania, zwłaszcza w krajach rozwijających się, oraz na wpływ polityki na rozwój badań i terapii.

Po południu prof. Varmus odwiedził Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej. Wizyta rozpoczęła się od prezentacji Instytutu przez prof. Martę Miączyńską, Dyrektora IIMCB, oraz prof. Marcina Nowotnego, zastępcę Dyrektora ds. Naukowych. Laureat Nagrody Nobla spotkał się również z dr. Stefanem Bressonem, Kierownikiem Laboratorium Wirusów RNA, a także zwiedził laboratoria i pracownie Instytutu.

W Międzynarodowym Instytucie Mechanizmów i Maszyn Molekularnych – z mediami

Ostatniego dnia wizyty, 24 września, Harold Varmus odwiedził Międzynarodowy Instytut Mechanizmów i Maszyn Molekularnych (IMol), gdzie goszczony przez prof. Agnieszkę Chacińską, Dyrektora Instytutu i prof. Magdalenę Konarską, Dyrektora ds. Naukowych, wziął udział w brunchu dla przedstawicieli polskich mediów.

Podczas spotkania prof. Harold Varmus podkreślił, że walka z rakiem musi mieć wymiar globalny, bo choć choroba ta wszędzie opiera się na tych samych mechanizmach biologicznych, to jej obraz kształtowany jest przez lokalne uwarunkowania społeczne, środowiskowe i kulturowe. Wskazał, że zarówno współpraca międzynarodowa, jak i zdrowa rywalizacja naukowców przyczyniają się do szybszego postępu badań, a skuteczne działania profilaktyczne mogą znacząco ograniczyć zachorowalność. Noblista zwrócił również uwagę na odpowiedzialność badaczy za edukację społeczeństwa i wyjaśnianie korzyści płynących z rozwoju nauki. Odnosząc się do sytuacji w Polsce, zaznaczył, że choć kraj przez lata pozostawał w tyle za największymi ośrodkami badawczymi, obecnie dynamicznie nadrabia zaległości, a prowadzone projekty cechuje wysoki poziom. Jego zdaniem dalszy rozwój będzie możliwy dzięki wsparciu społeczności międzynarodowej oraz zrozumieniu wśród obywateli i decydentów, że inwestycje w naukę przynoszą korzyści gospodarcze, społeczne i zdrowotne.

Rys. 25. Brunch prasowy w Międzynarodowym Instytucie Mechanizmów i Maszyn Molekularnych, 24.09.2025, Warszawa

6.

Działalność oddziałów PAN

Oddziały PAN są **regionalnymi jednostkami organizacyjnymi** Polskiej Akademii Nauk, a ich celem jest integracja lokalnych środowisk naukowych oraz wspieranie badań naukowych i rozwoju nauki w poszczególnych regionach Polski. Obecnie funkcjonuje dziewięć oddziałów PAN, zlokalizowanych w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie i Białymstoku, Poznaniu, Warszawie oraz we Wrocławiu.

Oddziały te skupiają członków krajowych PAN zamieszkałych lub zatrudnionych w danym regionie, a także tych, którzy deklarują chęć uczestnictwa w pracach oddziału. Ich działalność obejmuje współpracę z lokalnymi instytucjami naukowymi,

mi, organizowanie konferencji i sesji naukowych, prowadzenie działalności wydawniczej i popularyzatorskiej, a także doradztwo dla władz samorządowych i wojewódzkich w rozwiązywaniu konkretnych problemów regionalnych.

W strukturach oddziałów działało w 2025 roku **138 komisji naukowych skupiających 5078 osób**. Komisje te pełniły funkcje doradcze, wspierając władze samorządowe i wojewódzkie w rozwiązywaniu problemów lokalnych.

Więcej informacji o oddziałach znajduje się na stronie: <https://pan.pl/oddzialy>

GDAŃSK 28 członków 8 komisji 261 członków komisji	KATOWICE 17 członków 22 komisje 1789 członków komisji	KRAKÓW 63 członków 27 komisji 872 członków komisji
LUBLIN 9 członków 19 komisji 862 członków komisji	ŁÓDŹ 14 członków 12 komisji 253 członków komisji	OLSZTYN I BIAŁYSTOK 15 członków 4 komisje 102 członków komisji
POZNAŃ 42 członków 20 komisji 603 członków komisji	WARSZAWA 131 członków	WROCŁAW 26 członków 15 komisji 336 członków komisji

Rys. 26. Dane liczbowe dotyczące Oddziałów PAN; stan na 31.12.2025

PAN Oddział w Gdańsku

Oddział PAN w Gdańsku zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz jedno posiedzenie Prezydium Oddziału.

Pierwsza sesja ZO Oddziału odbyła się na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz w Kujawsko-Pomorskim Centrum Naukowo-Technologicznym, gdzie omawiano perspektywy dalszej współpracy i rozwoju naukowego w regionie pomorskim i kujawsko-pomorskim. **Na drugiej sesji** prezes Oddziału, prof. Grzegorz Węgrzyn,

przedstawił sprawozdanie z działalności Oddziału za roku 2025 oraz omówił plany na kolejny rok.

Na **Prezydium** omawiano kwestie związane z Konkursem o Nagrodę Oddziału PAN w Gdańsku dla młodych naukowców.

Prezes Oddziału uczestniczył w pracach Rady Rektorów Województwa Pomorskiego oraz Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej (TASK) Politechniki Gdańskiej. Wziął także udział w spotkaniach popularnonaukowych pt. „**Nauka na wakacjach**”, które cyklicznie odbywają się w Domu Pracy Twórczej PAN w Juracie – 7 sierpnia wygłosił wykład pt. „O myśleniu w nauce (i nie tylko)”.

Działalność wydawnicza

W ramach działalności Oddziału wydano (wraz z Instytutem Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku) dwie publikacje zwarte: „**Wpływ aktywnych generatorów wirów na obszar oderwania przepływu**” Marcina Kurowskiego oraz „**Oddziaływanie fali uderzeniowej z warstwą przyścienną na profilu sprężarki lotniczej**” Michała Piotrowicza.

Konferencje i wydarzenia

Oddział był współorganizatorem **trzech krajowych konferencji**.

Wrześniowe spotkanie upłynęło pod znakiem bakteriofagów – **IV Sympozjum Bakteriofagowe** było okazją do wymiany wiedzy nt. wyników aktualnie prowadzonych badań w różnych aspektach biologii i biotechnologii bakteriofagów. W ramach konferencji odbyło się także zebranie członków Polskiego Towarzystwa Badań nad Wirusami Mikroorganizmów, a w obradach udział wzięła delegacja firmy biotechnologicznej Bio-Rad, która przedstawiła produkty użyteczne w procesie badań nad bakteriofagami.

Rys. 27. IV Sympozjum Bakteriofagowe, 4–6.09.2025, Gdańsk. Fot. Bartłomiej Jętczak

O **aspektach prawnych i praktycznych cyfrowej przestrzeni eksterytorialnej** rozmawiano podczas konferencji w Ustce. 14 wystąpień poświęconych było cyberprzestrzeni obejmującej transnarodowe oraz ekstraterytorialne aspekty jej funkcjonowania. Omawiano zagadnienia związane z technologiami satelitarnymi służącymi ochronie morza, budownictwem na terenach zalewowych, podpisem elektronicznym, obecnością AI na rynku finansowym oraz etyką w AI.

Oddział objął patronatem pięć wydarzeń naukowych (cztery konferencje i jeden kurs).

Nagrody i wyróżnienia

Zorganizowano **X edycję Konkursu o Nagrodę Oddziału PAN w Gdańsku** dla młodych naukowców, do której zgłosiło się 79 osób. Wyłoniono pięciu laureatów oraz przyznano 11 wyróżnień. Wspólnie z władzami samorządowymi Oddział przyznał **Nagrodę Naukową Miasta Gdańska im. Jana Heweliusza** za rok 2024. Prezes Oddziału uczestniczył w obradach Kapituły Nagrody Miasta Gdańska dla Młodych Naukowców im. Jana Uphagena za rok 2024.

Rys. 28. Uroczyste wręczenie Nagród Oddziału PAN w Gdańsku dla młodych naukowców, 11.06.2025, Gdańsk. Fot. Mateusz Byczkowski, Uniwersyteyt Gdański

PAN Oddział w Katowicach

Oddział PAN w Katowicach zorganizował trzy sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz cztery posiedzenia Prezydium Oddziału.

Styczniowe zgromadzenie miało charakter jubileuszowy – w Willi Goldsteinów w Katowicach świętowano 50-lecie działalności Oddziału. Wygłoszone zostały cztery referaty: prof. dr hab. n. med. Andrzej Więcek przedstawił historię Oddziału, prof. dr hab. inż. Józef Dubiński omówił działalność naukową Oddziału, prof. dr hab. inż. Tadeusz Burczyński zreferował współpracę instytutów PAN z uczelniami wyższymi, a prof. dr hab. inż. Czesława Rosik-Dulewska zaprezentowała działalność instytutów PAN na terenie Oddziału.

Rys. 29. Uroczysta sesja ZO Oddziału w Katowicach świętująca 50-lecie działalności Oddziału, 16.01.2025, Katowice. Fot. Sylwia Jarosławska-Sobór

Na kolejnych dwóch sesjach zgromadzenia omawiano m.in. sprawozdanie Oddziału za 2024 rok, kwestie związane z ustawą o PAN oraz wyborów na członków PAN. Na Prezydiach dyskutowano m.in. kwestie inicjatywy podjęcia współpracy z Centrum Popularyzacji Nauki Politechniki Śląskiej w zakresie działań z zakresu nauki obywatelskiej.

Działalność wydawnicza

Oddział kontynuował wydawanie dwóch czasopism naukowych. „*Linguistica Silesiana*”, za którą odpowiedzialna jest Komisja Językoznawstwa Oddziału, umieszczona jest w bazie Polskiej Bibliografii Narodowej (PBN) oraz w bazach SCOPUS (od 2011 r.) i European Reference Index for Humanities (ERIH+). Czasopismo znalazło się na liście czasopism punktowanych Ministerstwa i Szkolnictwa Wyższego. „*Archives of Foundry Engineering*” natomiast jest kwartalnikiem Komisji Odlewnictwa Oddziału, indeksowanym w bazie cytowań SCOPUS, Web of Science, Emerging Sources Citation Index, a także na liście czasopism punktowanych Ministerstwa i Szkolnictwa Wyższego.

Konferencje i wydarzenia

Oddział był współorganizatorem **11 konferencji**.

XV Seminarium Naukowe „Aktualne Problemy Chemii Analitycznej” integruje środowisko naukowe Śląska – pracowników uczelni, instytutów badawczych, doktorantów i studentów, tworząc przestrzeń do przedstawiania najbardziej aktualnych wyników badań oraz inicjowania wspólnych projektów.

Konferencja „**Rolnictwo i Obszary Wiejskie: Wczoraj, Dziś i Jutro – Wyzwania i Perspektywy**” podkreśliła konieczność ciągłego dostosowywania rolnictwa do zmieniających się warunków, ze szczególnym uwzględnieniem ekonomii i ekologizacji rolnictwa.

Rys. 30. Jubileuszowa konferencja Komisji Nauk Rolniczych Oddziału PAN w Katowicach „Rolnictwo i Obszary Wiejskie: Wczoraj, Dziś i Jutro – Wyzwania i Perspektywy”, 22.10.2025, Opole. Fot. Sylwester Koral

IX Colloquium Miejskie „Przyszłość śląskich miast. Procesy mozaikowej zmiany miejskiej – przez różnorodność do spójności” stanowiło natomiast forum wymiany idei i doświadczeń dla badań nad przyszłością Górnego Śląska.

Oddział objął patronatem cztery wydarzenia naukowe.

PAN Oddział w Krakowie

Oddział PAN w Krakowie zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz pięć posiedzeń Prezydium Oddziału.

Wiosenna sesja ZO Członków Oddziału odbyła się w Pracowni Archeologicznej Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Igłomi. Podczas spotkania Prezes poinformował m.in. o utworzeniu, wspólnie z Wojewodą Małopolskim oraz Prezesem Zarządu Kopalni Soli „Wieliczka” S.A., Małopolskiej Nagrody Polskiej Akademii Nauk za znaczące osiągnięcia

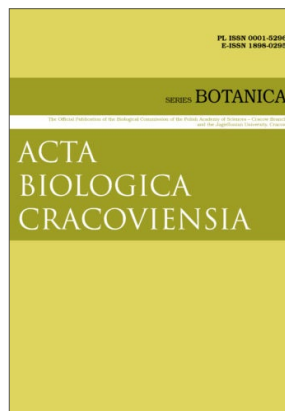
naukowe dla młodych uczonych pracujących na terenie województwa małopolskiego. Wygłoszono także dwa referaty: prof. Paweł Valde-Nowak (UJ) – „Neandertalczyk i wczesny Homo sapiens z wizytą na Podhalu”, dr Krzysztof Tunia (IAiE PAN) – „Z dziejów igołomskiego pałacu”. Na jesiennym ZO omówiono reguły przyznawania Małopolskiej Nagrody PAN, a wykład pt. „Złamanie Enigmy” wygłosił członek Akademii, prof. Zbigniew Błocki (UJ).

Na pięciu posiedzeniach Prezydium Oddziału omawiano m.in. działalność i plany Komisji Naukowych Oddziału, działalność wydawniczą Oddziału oraz organizację inauguracyjnej edycji Małopolskiej Nagrody PAN, a także kwestie dotyczące bieżącej działalności Oddziału. Powołano nową Komisję Sztuki i Nauk o Sztuce. W inauguracyjnym posiedzeniu Komisji w siedzibie Oddziału wzięli udział: prof. Mariusz Sielski, rektor Akademii Muzycznej, prof. Andrzej Bednarczyk, rektor Akademii Sztuk Pięknych oraz prof. Grzegorz Mielczarek, rektor Akademii Teatralnej.

Działalność wydawnicza

Oddział kontynuował wydawanie siedmiu czasopism: „Acta Biologica Cracoviensia. Series Botanica”, „Folia Medica Cracoviensia”, „Folia Orientalia”, „Historyka. Studia metodologiczne”, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, „Ruch Literacki” oraz „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie”, każde w formie elektronicznej.

Warte odnotowania jest, że „Acta Biologica Cracoviensia. Series Botanica” znajduje się na Liście Filadelfijskiej, „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie” indeksowana jest w Web of Science, a „Historyka. Studia metodologiczne” – w Scopusie.

Rys. 31. Okładka czasopisma „Acta Biologica Cracoviensia. Series Botanica” wydawanego przez Oddział w Krakowie

Rys. 32. Okładka czasopisma „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie” wydawanego przez Oddział w Krakowie

Konferencje i wydarzenia

Komisje Naukowe Oddziału współorganizowały **siedem konferencji** (w tym cztery międzynarodowe).

III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „**Miasto starsze niż prasa**” kontynuowała dyskurs z 2023 r., analizując stan i kierunki badań nad prasą polską oraz prezentując obszary badawcze medioznawców i regionalistów.

Rys. 33. Banner konferencji „Miasto starsze niż prasa”, 15–17.10.2025, Zielona Góra

Oddział współorganizował międzynarodowe warsztaty „**Quantum Chaos**” z dziedziny mechaniki kwantowej.

Podczas XI Konferencji Naukowo-Technicznej „**Nowe kierunki badań w inżynierii środowiska, energetyce i gospodarce przestrzennej**” dyskutowano m.in. o energetycznym wykorzystaniu wód płynących, gospodarce wodnej i ściekowej, energii odnawialnej, ochronie wód i gleb oraz gospodarce przestrzennej i architekturze krajobrazu.

Udzielonych zostało **osiem patronatów**, m.in. dla „32nd International Conference on Comprehensive Biology: from Molecule to Organism”, studenckiej interdyscyplinarnej konferencji naukowej „SeMPowisko” oraz jubileuszu z okazji 150-lecia Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.

Członkowie Komisji Naukowych Oddziału włączają się w promocję nauki, uczestnicząc w wywiadach, audycjach, programach radiowych i telewizyjnych, wypowiadając się w mediach oraz biorąc udział w festiwalach nauki.

W 2025 roku w Oddziale odbyły się:

- spotkanie Oddziałów w Krakowie i Katowicach;
- wręczenie promocji habilitacyjnych i doktorskich z instytutów PAN w Krakowie;
- spotkanie z konsulami generalnymi z siedzibami w Krakowie: Austrii, Francji, Niemiec, USA, Węgier; połączone ze zwiedzaniem Archiwum Nauki PAN i PAU;
- spotkanie promujące monografię pt. „Wybitni uczeni we wspomnieniach – Ryszard Gryglewski”, współorganizowane przez Wydział V Nauk Medycznych PAN oraz Wydział V Lekarski PAU;
- zebranie AMU PAN.

Rys. 34. Promocja monografii z serii „Wybitni uczeni we wspomnieniach” poświęcona pamięci prof. Ryszarda Jerzego Gryglewskiego, 18.09.2025, Kraków

Nagrody i wyróżnienia

27 czerwca 2025 r. prof. Karol Życzkowski, Prezes Oddziału PAN, Jan Krzysztof Kleczar, Wojewoda Małopolski oraz Marian Leśny, Prezes Zarządu Kopalni Soli „Wieliczka” S.A., podpisali w siedzibie wojewody list intencyjny ustanawiający **Małopolską Nagrodę PAN**, za której organizację, koordynację zgłoszeń, powołanie Kapituły oraz publikację wyników odpowiadać będzie Oddział PAN w Krakowie. Nagroda przyznawana będzie w sześciu dziedzinach nauki – w trzech kategoriach naprzemiennie co dwa lata: w latach parzystych – w naukach biologicznych, ścisłych i technicznych, a w latach nieparzystych – w naukach medycznych, humanistycznych i społecznych oraz nauce o sztuce.

Termin składania wniosków pierwszej edycji konkursu upłynie 31 grudnia 2025 roku, a ceremonia wręczenia nagród odbędzie się w Kopalni Soli w Wieliczce 21 maja 2026 roku.

Rys. 35. Uroczyste podpisanie listu intencyjnego ustanawiającego Małopolską Nagrodę PAN, 27.06.2025, Kraków

PAN Oddział w Lublinie

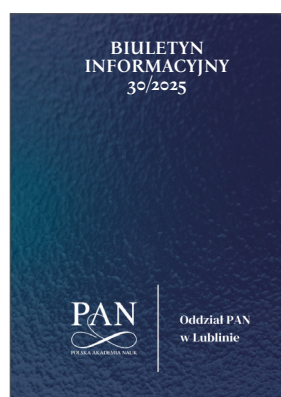
Oddział PAN w Lublinie zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz trzy posiedzenia Prezydium Oddziału.

58. sesja Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału skupiała się m.in. na sprawozdaniu z działalności Oddziału za 2024 rok, bieżącej działalności Oddziału oraz informacji o Nagrodzie Oddziału PAN w Lublinie dla młodych pracowników naukowych za 2023 rok. Referat pt. „Zastosowania sztucznej inteligencji w medycynie i technice” wygłosił dr hab. Dariusz Czerwiński, prof. PL. Natomiast na **grudniowej sesji** rozmawiano o planach na 2026 rok, ogłoszono wyniki i wręczono statuetki oraz dyplomy laureatom Konkursu o Nagrodę Oddziału PAN w Lublinie za najlepszą pracę naukową na terenie Lubelszczyzny w 2024 roku, a także wyróżnionym w Konkursie.

Prezydium Oddziału podczas obrad zajmowało się sprawami bieżącymi i organizacyjnymi.

Działalność wydawnicza

Biuletyn Informacyjny Oddziału PAN w Lublinie jest cyklicznym czasopismem, wydawanym co-rocennie od początku istnienia Oddziału. Zawiera prezentacje placówek naukowych z Lubelszczyzny i sylwetek naukowców, sprawozdania z działalności Oddziału, informacje nt. działalności Oddziału na rzecz regionu, kontaktów z zagranicą i ważnych wydarzeń związanych z Oddziałem lub Polską Akademią Nauk. W 2025 roku wydano 30. numer Biuletynu.

Rys. 36. Okładka nr-u 30/2025 „Biuletynu informacyjnego Oddziału PAN w Lublinie”, wydawanego przez Oddział w Lublinie

Rys. 37. Okładka publikacji „Polscy lekarze i medycy na Syberii – zesłańcy 1863” wydanej przez Oddział w Lublinie i Towarzystwo Naukowe KUL

Oddział wydał także publikację pt. **„Polscy lekarze i medycy na Syberii – zesłańcy 1863”**, która ukazuje losy polskich medyków zesłanych po

powstaniu styczniowym – od udziału w insurekcji, przez życie i pracę lekarską na zesłaniu, po działalność po uwolnieniu. Książka autorstwa prof. E. Niebelskiego powstała we współpracy Komisji Historycznej Oddziału PAN w Lublinie i Towarzystwa Naukowego KUL.

Konferencje i wydarzenia

Oddział współorganizował **cztery międzynarodowe konferencje**, a 11 (krajowych i międzynarodowych) objął patronatem.

Międzynarodowa konferencja naukowa „**Przemiany w kulturze, literaturze i poczuciu tożsamości narodowej pod wpływem uchodźstwa i migracji w XXI wieku: Polska–Ukraina–Europa**”, która odbyła się 3–4 kwietnia 2025 r. w formule hybrydowej, zgromadziła badaczy z Europy i Ameryki Północnej. Dyskutowano nt. wpływu migracji, uchodźstwa i wojny rosyjsko-ukraińskiej na tożsamość, język, literaturę, edukację i dyskurs kulturowy.

Październikowa IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa „**Bezpieczeństwo prawne państw demokratycznych a postęp technologiczny**” obejmowała siedem sesji naukowych poświęconych m.in. sztucznej inteligencji, cyberbezpieczeństwu, ochronie danych, biotechnologii oraz wpływowi nowych technologii na prawo karne, administracyjne i sądowe.

PAN Oddział w Lublinie angażował się także w organizację czterech warsztatów oraz patronował **Tygodniowi Mózgu 2025**. Ponadto Oddział jest współorganizatorem cyklicznych spotkań dyskusyjnych „**Innowacje w Praktyce**”, których celem jest integracja środowiska naukowo-badawczego, młodych naukowców oraz przedstawicieli biznesu z różnych dziedzin nauki. W ramach konferencji, warsztatów i wystawy omawiane są zagadnienia związane z jakością i bezpieczeństwem żywności, nowoczesnymi technologiami materiałowymi, zrównoważoną produkcją, gospodarką o obiegu zamkniętym oraz nowymi metodami recyklingu.

Rys. 38. Banner 16. Światowego Tygodnia Mózgu, który odbywał się w dniach 10–14 marca 2025 r. w Poznaniu

Nagrody i wyróżnienia

W 2025 roku przyznano **Nagrodę Oddziału PAN w Lublinie** dla młodych naukowców za najlepszą pracę naukową opublikowaną w 2024 roku. Nagrodzonych zostało pięciu naukowców; przyznano także dwa wyróżnienia.

Rys. 39. Statuetki dla laureatów Nagrody Oddziału PAN w Lublinie dla młodych naukowców za najlepszą pracę naukową opublikowaną w 2024 roku

PAN Oddział w Łodzi

Oddział PAN w Łodzi zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz cztery posiedzenia Prezydium Oddziału.

Na **spotkaniach członków Oddziału** wysłuchano wykładu prof. dr. hab. Stanisława Penczka z Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN pt. „Polimery: od biopolimerów do grafenu”, zaprezentowano laureatów i wręczono Nagrody za Wybitne Osiągnięcia Przyczyniające się do Rozwoju Nauki dla Młodych Uczonych Pracujących na Terenie Województwa Łódzkiego (edycja 2024) oraz omawiano sprawy bieżące PAN.

Prezydium Oddziału skupiały się na sprawach bieżących i organizacyjnych.

Działalność wydawnicza

Czasopismo „**Central European Journal of Economic Modelling and Econometrics**” koncentruje się na zastosowaniach metod matematycznych i statystycznych w analizie zjawisk ekonomicznych. Publikuje wyniki badań teoretycznych i empirycznych z zakresu ekonometrii, statystyki oraz ekonomii matematycznej. Artykuły obejmują m.in. modelowanie zmienności instrumentów finansowych, ubezpieczeń i cen, analizy przewag komparatywnych, skutków polityki pieniężnej i fiskalnej oraz funkcjonowania sektora bankowego, a także nowe podejścia do prognozowania szeregów czasowych i cykli koniunkturalnych.

Konferencje i wydarzenia

Oddział zorganizował lub współorganizował **dwie konferencje**.

Międzynarodowe spotkanie „**Normativity and Praxis: The role of religion in Kant's political philosophy and ethics – Die Rolle der Religion in der politischen Philosophie und in der Ethik Kants**” pozwoliło na wielostronne pogłębienie kantowskiej tezy o relacji między moralnością a religią. W referatach ukazano zarówno interpretacje akcentujące moralną autonomię rozumu, jak i stanowiska wskazujące na nieodzowną rolę „moralnej wiary”, Boga oraz wspólnoty religijnej w procesie moralnej przemiany.

Spotkanie pt. „**Matematyka wszędzie ukryta**” Komisji Matematyki przy Oddziale PAN w Łodzi oraz Instytutu Matematyki Politechniki Łódzkiej za cel stawiało sobie ukazanie fundamentalnego znaczenia matematyki dla rozwoju cywilizacji oraz jej kluczowej roli w procesie nieustannego postępu technologicznego. Szereg wykładów wygłoszonych podczas wydarzenia ukazywał rolę matematyki w rozwiązywaniu współczesnych problemów naukowych, technologicznych i społecznych. Poprzez prezentację wynalazków autorstwa młodych inżynierów, wydarzenie zachęcało młodzież do pogłębiania wiedzy oraz rozbudzania w nich ciekawości poznawczej i potrzeby aktywnego uczestnictwa w kształtowaniu otaczającej rzeczywistości.

W ramach współpracy z Łódzkim Towarzystwem Naukowym zorganizowanych zostało **pięć wykładów** naukowych i popularno-naukowych.

Nagrody i wyróżnienia

W ramach corocznego **Konkursu o Nagrody za Wybitne Osiągnięcia Przyczyniające się do Rozwoju Nauki dla Młodych Uczonych Pracujących na Terenie Województwa Łódzkiego** za rok 2024 przyznanych zostało pięć nagród.

PAN Oddział w Olsztynie i Białymstoku

Oddział PAN w Olsztynie i Białymstoku zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz jedno posiedzenie Prezydium.

Na **spotkaniach członków Oddziału** m.in. wręczano Nagrody i Wyróżnienia w Konkursie o Nagrodę Naukową Oddziału, sprawozdawano się z bieżącej działalności oraz rozmawiano o procedurach przyznawania patronatów.

Prezydium natomiast skupiało się na bieżących sprawach organizacyjnych.

Działalność wydawnicza

Kwartalnik „**PANorama. Biuletyn Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Olsztynie i w Białymstoku**” akcentuje rolę badań naukowych i ich miejsce we współczesnym świecie. Informuje o działaniach podejmowanych przez Oddział (relacje z organizowanych konferencji, imprez popularyzujących naukę) oraz przedsięwzięciach funkcjonujących przy nim komisji naukowych, a także prezentuje obszary i problemy podejmowane przez naukowców Warmii, Mazur i Podlasia.

Konferencje i wydarzenia

Oddział współorganizował **dwie konferencje**.

Wiodącym tematem konferencji „**Recent achievements in functional materials – IV International conference on materials science of BNT Center of University of Białystok**” były wyniki badań dotyczących otrzymywania, charakterystyki właściwości oraz zastosowania funkcjonalnych materiałów. W trakcie spotkania młodzi adepci nauki mieli możliwość zaprezentowania swoich osiągnięć podczas sesji młodych lub sesji plakatowej.

Konferencja „**Wyglądam inaczej, ale nie jestem inny. Ogólnopolska konferencja naukowo-szkoleniowa dotycząca rozszczepów wargi i/lub podniebienia**” była platformą efektywnej wymiany doświadczeń pomiędzy lekarzami, psychologami, logopedami, pielęgniarkami a osobami dotkniętymi rozszczepieniem wargi i/lub podniebienia.

Rys. 40. Plakat Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej „Wyglądam inaczej, ale nie jestem inny”, 17.10.2025, Olsztyn

Już po raz siódmy Oddział organizował cykl wykładów popularnonaukowych pn. **Wszechnica PAN. „Człowiek–Środowisko–Żywność–Zdrowie”**.

Prelekcje miały formę dwugłosu, który opierał się na zaproszeniu dwóch naukowców, którzy omawiali temat spotkania z perspektywy swojej dziedziny.

Oddział angażował się także w organizację **sześciu warsztatów**, w tym dwóch o charakterze międzynarodowym oraz **dwóch innych wydarzeń** upowszechniających naukę.

Nagrody i wyróżnienia

W 2025 roku Oddział przyznał trzy **Nagrody Naukowe Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Olsztynie i w Białymstoku** z siedzibą w Olsztynie oraz siedem wyróżnień.

Rys. 41. Wręczenie Nagród Naukowych Oddziału PAN

PAN Oddział w Poznaniu

Oddział PAN w Poznaniu zorganizował dwie sesje Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz dwa posiedzenia Prezydium Oddziału.

Na **czwartej sesji zgromadzenia** wręczono dyplomy laureatom XIII edycji konkursu na najlepszą oryginalną pracę twórczą, której wiodącym autorem jest doktorant oraz zaprezentowano nagrodzone publikacje, omówiono współpracę z wiceprezydentem miasta oraz inicjatywy podejmowane wspólnie przez Oddział, instytuty oraz Urząd Miasta Poznania. **Grudniowe zgromadzenie** natomiast było m.in. okazją do gratulacji dla nowych członków rzeczywistych oraz przedstawienia nowo wybranych członków korespondentów PAN, a także nawiązania bliskiej współpracy z Polską Akademią Umiejętności Stacją Naukową w Poznaniu.

Na **Prezydiach** omawiano bieżące wydarzenia, w których Oddział brał udział, podsumowywano osiągnięcia oraz przygotowywano się do realizacji kolejnych celów.

Działalność wydawnicza

PAN Oddział w Poznaniu w roku sprawozdawczym wydał bądź współwydał trzy wydawnictwa ciągłe oraz dziewięć innych publikacji.

Książka „**Człowiek wobec sztucznej inteligencji**” dotyczy problematyki sztucznej inteligencji, rozumianej jako wielką szansę dla rozwoju człowieka, ale niosącą również zagrożenia.

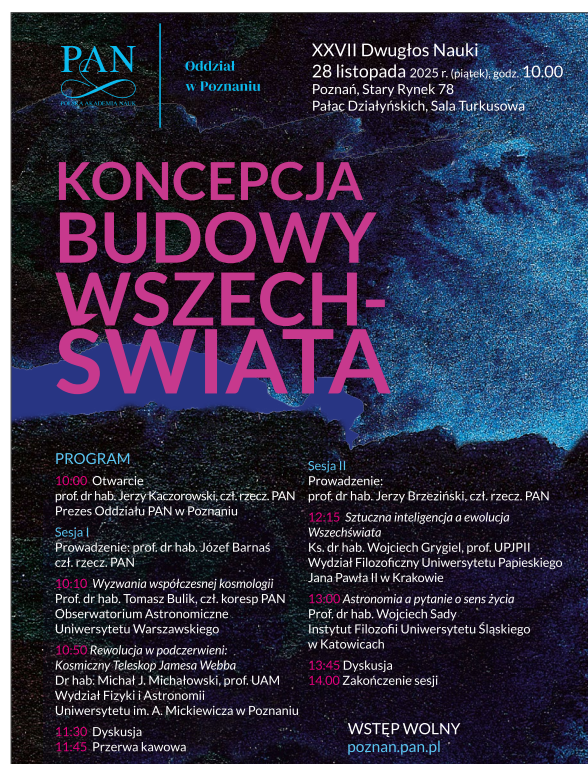
Pozycja „**Nazwy ulic Poznania, t. 1–2**” obejmuje i interpretuje wszystkie współcześnie funkcjonujące plateonimy Poznania, a także w systematyczny sposób objaśnia nie tylko rodzime nazwy ulic, ale również onimy z czasów pruskich oraz plateonimie okupacyjną.

„**Zeszyty Promocji Rehabilitacji, Ortopedii, Neurofizjologii i Sportu – IRONS**” są recenzowanym czasopismem, w którym publikowane są prace z dziedziny rehabilitacji, fizjoterapii, ortopedii i neurofizjologii oraz dotyczące zagadnień związanych z diagnostyką i leczeniem urazów sportowych.

Konferencje i wydarzenia

Oddział zorganizował bądź współorganizował **25 konferencji**. Angażował się także w organizację debaty, czterech dyskusji, dwóch warsztatów oraz 47 innych wydarzeń upowszechniających naukę.

Sesja naukowa **Dwugłos Nauki** poświęcona była koncepcji budowy wszechświata. Wykłady obejmowały interdyscyplinarne spojrzenie na współczesną kosmologię, odkrycia dokonane dzięki Kosmicznemu Teleskopowi Jamesa Webba, a także refleksję nad miejscem człowieka i sztucznej inteligencji w ewolucji wszechświata.

Rys. 42. Plakat sesji naukowej Dwugłos Nauki 2025

Uczestnicy konferencji „**Kultura i pamięć – wojna i pokój**” pochylali się nad reperkusjami wojny i jej oddziaływaniem na rozmaite sfery życia. W trakcie obrad wyłonił się szereg kolejnych tematów, takich jak: sposoby upamiętniania wojny (zwycęstw i klęsk), miasta jako przestrzenne i dźwiękowe miejsca pamięci, ochrona dóbr kultury, urbicyd i kulturocyd, traumy (jednostkowe, zbiorowe i pokoleniowe), wreszcie wojna w refleksji filozoficznej i etycznej (pytania o nie/ludzki wymiar zła).

Natomiast w trakcie obrad konferencji „**Muzea w dziejach polskiej archeologii**” udało się poszerzyć perspektywy badawcze dotyczące współczesnych sposobów funkcjonowania muzeów i kontaktu z odbiorcami oraz nakreślić wizję nowoczesnego muzeum archeologicznego, funkcjonującego w szybko zmieniającej się rzeczywistości technologicznej, komunikacyjnej i społecznej.

Nagrody i wyróżnienia

W roku sprawozdawczym PAN Oddział w Poznaniu ogłosił **XIII Konkurs na najlepszą oryginalną pracę twórczą** opublikowaną w ubiegłym roku, której wiodącym autorem jest doktorant. Zgodnie z założeniami regulaminu prace nadesłane na konkurs oceniane były w pięciu obszarach nauki, noszących nazwy Wydziałów Akademii. Do konkursu zgłoszone zostały 52 publikacje, nagrodzono pięciu laureatów, a kolejnych pięciu zostało wyróżnionych.

PAN Oddział w Warszawie

Podczas grudniowej sesji Zgromadzenia Ogólnego Członków PAN przyjęto uchwałę o **utworzeniu nowego, dziewiątego oddziału Polskiej Akademii Nauk z siedzibą w Warszawie**. Decyzja ta była odpowiedzią na wielokrotnie artykułowane potrzeby środowiska, a jej długofalowym efektem ma być wzmocnienie potencjału korporacyjnego i organizacyjnego Polskiej Akademii Nauk.

Rys. 43. Dyskusja członków Akademii na temat utworzenia Oddziału PAN w Warszawie, 16.10.2025, Warszawa

Pierwsze posiedzenie członków Oddziału, wraz z wyborem jego władz, zaplanowane zostało na marzec 2026 roku.

Więcej o utworzeniu oddziału w części *Działalność organów kierowniczych i korporacyjnych PAN* na stronie 87.

PAN Oddział we Wrocławiu

Oddział PAN we Wrocławiu zorganizował jedną sesję Zgromadzenia Ogólnego Członków Oddziału oraz sześć posiedzeń Prezydium Oddziału.

Podczas **sesji zgromadzenia** m.in. omawiano działalność Oddziału, ogłoszono wyniki XIV Konkursu o Nagrodę „Iuvenes Wratislaviae”, a także wręczono nagrody i okolicznościowe medale oraz dyplomy laureatom i uczestnikom konkursu.

Na posiedzeniach **Prezydium Oddziału** dyskutowano m.in. nt. projektu ustawy o PAN (przyjęto stanowisko dot. integralnego związku korporacji, instytutów i komitetów PAN), systemu ewaluacji jednostek naukowych, kandydatów z Wrocławia w wyborach na członków PAN, nagrody „Iuvenes Wratislaviae” oraz spraw bieżących.

Działalność wydawnicza

Oddział we Wrocławiu uczestniczył w wydaniu trzech wydawnictw zwartych i dwóch ciągłych.

„**Academic Journal of Modern Philology**” zawiera artykuły, streszczenia, recenzje, eseje, polemiki z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa oraz nauk o literaturze i religii. Artykuły młodych polskich oraz zagranicznych naukowców prezentowane są w języku polskim i angielskim.

Rys. 44. Okładka numeru specjalnego czasopisma „Academic Journal of Modern Philology”

Konferencje i wydarzenia

Oddział zorganizował bądź współorganizował **sześć konferencji**, a trzy objął patronatem.

Na XIV Sympozjum „**Współczesna myśl techniczna w naukach medycznych i biologicznych**” zaprezentowano najnowsze osiągnięcia inżynierii biomedycznej oraz możliwości zastosowania

nowoczesnych technologii i zdobyczy techniki w biologii i medycynie. Zagadnienia będące przedmiotem prezentacji i dyskusji dotyczyły nowoczesnych technik i technologii w diagnostyce i terapii, modyfikacji genetycznych organizmów żywych, zastosowania metod doświadczalnych i analizy komputerowej, biomechaniki tkanek i narządów, a także badania wpływu czynników zewnętrznych oraz stanów patologicznych na zmiany strukturalne i metaboliczne w obrębie narządów, tkanek i komórek.

Podczas międzynarodowej konferencji „**Innovative Structural Systems in Architecture 2025 (ISSA 2025)**” zaprezentowano wyniki prac badawczych oraz projektowych dotyczących innowacyjnych systemów konstrukcyjnych planowanych oraz realizowanych jako konstrukcje metalowe, żelbetowe, drewniane, membranowe, kompozytowe i papierowe, będące strukturami nośnymi różnego rodzaju obiektów architektonicznych bądź inżynierskich.

Oddział był także organizatorem **52 posiedzeń komisji naukowych** (dyskusji) oraz współorganizatorem sześciu warsztatów i dwóch innych wydarzeń upowszechniających naukę, m.in. w ramach współpracy z Instytutem Niskich Temperatur i Badań

Strukturalnych PAN zorganizowano seminarium w 140. rocznicę urodzin prof. Jana Czochralskiego „O Polaku, który zmienił oblicze świata”.

Nagrody i wyróżnienia

PAN Oddział we Wrocławiu wyłonił dwóch laureatów w konkursie o **Nagrodę Wrocławskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk „Iuvenes Wratislaviae 2025”**.

Rys. 45. Wizualizacja medali „Iuvenes Wratislaviae 2025”

Rys. 46. Spotkanie Prezesów Oddziałów PAN, 13.02.2025, Warszawa

7.

Działalność komitetów PAN

Rok 2025 potwierdził znaczenie komitetów jako aktywnego i odpowiedzialnego zaplecza eksperckiego państwa.

Komitety PAN są zespołami eksperckimi złożonymi z wybitnych autorytetów, nie tylko członków PAN. Formułują opinie i stanowiska w sprawach istotnych dla nauki i życia publicznego, współpracując z instytucjami krajowymi i międzynarodowymi. Komitety dzielą się na trzy typy: naukowe – związane z konkretnymi (sub)dyscyplinami naukowymi, problemowe – powoływane do analizy zagadnień przekrojowych lub pilnych, oraz naro-

dowe – reprezentujące Polskę w organizacjach międzynarodowych. W 2025 roku funkcjonowało 71 komitetów naukowych, 14 problemowych i 10 narodowych. Przygotowywały ekspertyzy, formułowały stanowiska oraz organizowały konferencje tematyczne.

Więcej informacji o działaniu komitetów znajduje się na stronie: <https://pan.pl/komitety-pan/>

71 komitetów naukowych

2617 członków

w tym **335** członków PAN

14 komitetów problemowych

469 członków

w tym **29** członków PAN

Rys. 47. Dane liczbowe dotyczące komitetów PAN; stan na 31.12.2025.

W ramach działalności statutowej komitety naukowe w 2025 roku przeprowadziły **394 zebrań prezydiów i posiedzeń plenarnych**, odbyły **540 spotkań komisji, zespołów i sekcji** działających w strukturach komitetów. Komitety naukowe zorganizowały lub współorganizowały **77 konferencji naukowych**, przygotowały **64 ekspertyzy, opinie i stanowiska**, w tym liczne dotyczące projektów aktów prawnych, wydały **29 wydawnictw zwartych**, **48 ciągłych** oraz **pięć innych publikacji**. Całkowita liczba osób zaangażowanych w prace komitetów naukowych – wraz z zespołami i komisjami – przekracza **3,5 tysiąca**.

W 2025 roku komitety problemowe przeprowadziły łącznie **65 zebrań prezydiów i posiedzeń plenarnych** oraz **50 posiedzeń komisji i zespołów**, przygotowując **56 ekspertyz, opinii i stanowisk** oraz organizując **14 konferencji**.

W 2025 roku funkcjonowało **10 komitetów narodowych** współpracujących z 10 międzynarodowymi organizacjami naukowymi. Ponadto 29 komitetom naukowym i problemowym powierzono funkcje komitetów narodowych wobec **47 organizacji międzynarodowych**. Komitety narodowe uczestniczyły w pracach blisko 60 gremiów międzynarodowych, opiniowały programy badawcze i zapewniały Polsce realny udział w kształtowaniu kierunków światowej nauki. To działalność często niedostrzegalna w przestrzeni publicznej, lecz o fundamentalnym znaczeniu dla pozycji polskich uczonych.

Nauki przyrodnicze i środowiskowe

Astronomia i fizyka nieba

XXXI Seminarium dla Nauczycieli Fizyki (19–21.09.2025), współorganizowane przez Komitet Astronomii PAN, dzięki 17 specjalistycznym wykładom o najnowszych odkryciach w astronomii i astrofizyce wyposażyło pedagogów w praktyczne umiejętności dydaktyczne, w tym instrukcje obserwacji nieba dostosowane do pracy z uczniami. Uczestnicy zdobyli kompetencje w zakresie obsługi dużych teleskopów z dostępem online oraz poznali metody pracy z dziećmi w szkołach, domach kultury i podczas festiwali nauki.

Komitet Astronomii PAN współorganizował także **Olimpiadę Astronomiczną Juniorów**, w której uczestniczyli uczniowie z 73 szkół z niemal wszystkich województw. Polscy laureaci zdobyli dwa brązowe medale oraz wyróżnienie honorowe na Międzynarodowej Olimpiadzie z Astronomii i Astronautyki Juniorów w Rumunii. Komitet współorganizował także coroczną **Olimpiadę Astronomiczną** o zaawansowanej tematyce astronomicznej i astrofizycznej, umożliwiającą wyłonienie kadry na zawody międzynarodowe. Polska reprezentacja zdobyła na 18. Międzynarodowej Olimpiadzie z Astronomii i Astrofizyki w Bombaju jeden złoty medal, dwa srebrne i jeden brązowy.

Geologia, geomorfologia i zmiany klimatu

Komitet Badań Czwartorzędu PAN współorganizował **Terenowe Warsztaty Sedymenologiczne** poświęcone osadom oraz skutkom geomorfologicznym powodzi lodowcowych w północno-wschodniej Polsce i południowej Litwie. Wydarzenie miało na celu praktyczne pogłębienie wiedzy uczestników w zakresie rozpoznawania struktur osadów oraz interpretacji procesów kształtujących rzeźbę terenu. W realizację programu zaangażowani byli uznani eksperci z wiodących ośrodków naukowych w Polsce i za granicą.

Komitet Badań Polarnych PAN był współorganizatorem **40. Międzynarodowego Sympozjum Polarnego „Arctic and Antarctic at the Tipping Point”**, integrującego badaczy regionów polarnych. Program obłą sesje interdyscyplinarne, referaty zaproszonych ekspertów oraz 87 wystąpień (62 referaty i 25 posterów). Szczególnym zainteresowaniem cieszyła się sesja o badaniach strefy brzegowej, upamiętniająca dra hab. Piotra Zagórskiego.

Rys. 48. Terenowe Warsztaty Sedymenologiczne, 1–5.09.2025, Szelment

Komitet Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN zorganizował konferencję z okazji **Światowego Dnia Wody** i pierwszego Światowego Dnia Lodowców. Przedstawiono Raport UNESCO „Mountains and glaciers: Water towers”, podkreślający znaczenie górskich rezerwuarów wodnych. W części eksperckiej omówiono zagadnienia kriosfery, w tym mechanizmy interakcji wody z lodem, degradację torfowisk arktycznych oraz monitoring lodowców w projekcie LIQUIDICE. Panel dyskusyjny pozwolił omówić konsekwencje topnienia lodowców dla przyszłości zasobów wodnych.

W 2025 roku Komitet Inżynierii Środowiska PAN realizował ekspertyzy i opinie dla samorządów i instytucji ochrony przyrody. Dla Gminy Jastków przeprowadzono **badania jakości wody w rzece Ciemięgi i zbiorniku retencyjnym** oraz ocenę efektywności systemu hydrofitowego przed zbiornikiem. Dla Gminy Rejowiec wykonano **badanie techniczne urządzeń oczyszczalni ścieków w Wólce Rejowieckiej**, a dla Roztoczańskiego Parku Narodowego – **badania funkcjonowania siedmiu przydomowych oczyszczalni ścieków** przy osadach leśnych w latach 2024–2025.

Biologia i medycyna

Komitet Biologii Molekularnej Komórki PAN współorganizował **2nd Polish RNA Biology Meeting** w Poznaniu, który przyciągnął 300 uczestników – znacznie więcej niż przewidywano. Jednym z głównych tematów była funkcja RNA w regulacji ekspresji genów prokariotycznych i eukariotycznych oraz mechanizmów splicingu i alternatywnego splicingu u człowieka, zwierząt i roślin. Poruszono również zagadnienia terapii molekularnych RNA związanych z chorobami genetycznymi i szczepionkami RNA. Liczne wykłady obejmowały rolę degradacji RNA, stabilizacji mRNA przez ogon poliA oraz biologiczne funkcje modyfikacji potranskrypcyjnych.

Komitet Biologii Środowiskowej i Ewolucyjnej PAN współorganizował **11th Polish Evolutionary**

Conference (PEC) w Warszawie, prezentującą najnowsze osiągnięcia biologii ewolucyjnej – badania molekularne, genomikę, symbiozę i zagadnienia ekologiczno-fizjologiczne. Wśród prelegentów dużą grupę stanowili młodzi naukowcy, a najlepsze prezentacje i postery nagrodziła komisja KBSiE PAN.

Rys. 49. Grafika dotycząca „Piątki dla poprawy stylu życia dzieci i młodzieży”

Komitet Nauk o Żywności i Żywieniu PAN współorganizował w Olsztynie **XLVII Sesję Naukową**, połączoną z jubileuszem 80-lecia Wydziału Nauki o Żywności UWM z udziałem blisko 200 przedstawicieli z 17 ośrodków naukowych. Tematyka obejmowała najnowsze osiągnięcia w technologii żywności i żywienia – w wymiarze badań podstawowych i aplikacyjnych – z istotnym powiązaniem zagadnień żywności, żywienia i zdrowia człowieka.

Komitet Nauk Fizjologicznych i Farmakologicznych PAN, we współpracy z Polskim Towarzystwem Farmakologicznym oraz Instytutem Farmakologii im. Jerzego Maja PAN, zorganizował konferencję **„Drugie Dni Farmakologii Polskiej 2025”** (8–11 czerwca 2025, Ustroń–Jaszowiec). W programie znalazły się wykłady plenarne i sesje posterowe z ponad 20 referatami z farmakologii, toksykologii i pokrewnych kierunków. Omawiano m.in. neurotoksyczność terapii onkologicznych, modulację receptorów histaminowych w leczeniu bólu neuropatycznego, rolę białka BDNF i zastosowanie ekstraktów roślinnych w terapii stanów zapalnych.

Komitet Nauki o Żywieniu Człowieka PAN zorganizował we współpracy z Komitetem Rehabilitacji, Kultury Fizycznej i Integracji Społecznej PAN, Komitetem Zdrowia Publicznego PAN oraz Wydziałem V Nauk Medycznych PAN seminarium **„Aktywni dzisiaj – zdrowi w przyszłości”**. Podczas paneli przedstawiono referaty dotyczące wyzwań zdrowotnych, interwencji systemowych, aktywności fizycznej Polaków, analfabetyzmu ruchowego wśród dzieci, a także wpływu diety i stylu życia na nadwagę i otyłość dzieci i młodzieży. Obrady zakończono przyjęciem rekomendacji w postaci koncepcji **„Piątka dla poprawy stylu życia dzieci i młodzieży”**.

Ekologia środowisk polarno-morskich

W 2025 roku Komitet Badań Polarnych PAN podejmował działania popularyzujące badania polarne i edukację o regionach arktycznych i antarktycznych. Ukazał się film Kuby Witka **„Plastic Arctic”** prezentujący badania grupy polskich naukowców z Instytutu Oceanologii PAN nad zanieczyszczeniami plastikowymi na wybrzeżach północno-zachodniego Spitsbergenu, ukierunkowane na opracowanie skuteczniejszych metod ich usuwania. Prof. Stanisław Rakusa-Suszczewski wziął udział w realizowanym na zlecenie PAN poddaście Karoliny Głowackiej **„Polacy na Antarktydzie – historia twardych ludzi”** (radionaukowe.pl).

Rys. 50. Kadr z filmu „Plastic Arctic” Kuby Witka

Weterynaria i zootechnika

Komitet Nauk Weterynaryjnych i Biologii Rozrodu PAN współorganizował **seminarium poświęcone prewencji i zwalczaniu pryszczy**. W trakcie wydarzenia omówiono działania Inspekcji Weterynaryjnej zapobiegające rozprzestrzenianiu się choroby oraz aktualną sytuację epidemiologiczną w Europie. Przedstawiono także zagadnienia związane z epidemiologią, diagnostyką i szczepieniami, podkreślając znaczenie bioasekuracji oraz zmienność wirusa. Istotnym elementem była ekspercka dyskusja dotycząca m.in. ryzyka

zoonotycznego, metod dezynfekcji, roli lekarzy weterynarii oraz gotowości Polski na ewentualne ogniska choroby.

Rys. 51. Seminarium naukowe „Prewencja i zwalczanie pryszczycy”, 15.05.2025, Warszawa

Komitet Nauk Zootechnicznych i Akwakultury PAN współorganizował międzynarodową konferencję online **„eMastitis – praktyka, nauka, innowacje”**, poświęconą problematyce mastitis u krów mlecznych. W wydarzeniu uczestniczyło ok. 150 przedstawicieli środowiska naukowego, lekarzy weterynarii oraz praktyków sektora hodowlanego. Wykłady ekspertów z Polski i zagranicy koncentrowały się na ograniczaniu stosowania antybiotyków oraz poprawie efektywności leczenia i zarządzania stadem. Szczególną uwagę poświęcono problemowi antybiotykooporności oraz nowoczesnym metodom profilaktyki i terapii.

Komitet Nauk Zootechnicznych i Akwakultury PAN współorganizował także symposium online **„Wpływ stresu na zachowanie ludzi i zwierząt”**, zgromadziwszy ponad 110 uczestników z całej Polski. W czterech wykładach poruszono kwestie reakcji stresowych, emocji oraz metod regulacji stresu u ludzi i zwierząt. Symposium zakończył panel dyskusyjny oraz podsumowanie przewodniczącego komitetu, prof. Tomasza Szwaczkowskiego.

Komitet Nauk Weterynaryjnych i Biologii Rozrodu PAN koordynował prace środowiskowego zespołu ds. dialogu z Radą Doskonałości Naukowej, Kolegium Ewaluacji Nauk oraz Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dzięki tym działaniom **wyodrębniono dyscyplinę weterynaria**, uzyskano pięć miejsc w RDN i trzech przedstawicieli w KEN. Komitet prowadzi także dialog z MNiSW w sprawie zbyt niskiego finansowania weterynarii. Dotychczasowe efekty poprawiły pozycję tej dyscypliny w zakresie wizerunku, ewaluacji i wpływu na decyzje kształtujące kierunki rozwoju nauki w Polsce.

Nauki techniczne i inżynieryjne

Inżynieria biomedyczna i biocybernetyka

Komitet Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN był współorganizatorem **Joint 20th Nordic-Baltic Conference on Biomedical Engineering** oraz **24th Polish Conference on Biocybernetics and Biomedical Engineering (NBC 2025 & PCBBE 2025)** w Warszawie. Konferencja była poświęcona najnowszym osiągnięciom w inżynierii biomedycznej – od sztucznej inteligencji w diagnostyce, przez biocujniki, biomateriały i robotykę, po neuroinformatykę i inżynierię kliniczną. W trakcie 26 sesji tematycznych i paneli oraz dwóch sesji posterowych zaprezentowano ponad 180 wystąpień naukowych, a 43 pełne referaty opublikowano w serii IFMBE Proceedings. Istotnym elementem było wspieranie młodych naukowców poprzez sesje prezentacyjne, konkursy IFMBE Scientific Challenge i Young Investigators Competition oraz nagrody za najlepsze referaty i postery. Program uwzględniał także praktyczne aspekty wdrażania technologii biomedycznych, w tym komercjalizację innowacji w sesji IFMBE Industry Committee.

Fizyka i inżynieria materiałowa

Komitet Fizyki PAN współorganizował **53. International School & Conference on the Physics of Semiconductors „Jaszowiec 2025”** w Szczyrku – coroczne spotkanie środowiska fizyków półprzewodników o ponad 50-letniej tradycji. Konferencja objęła najnowsze zagadnienia fizyki półprzewodników (technologię, eksperyment, teorię, modelowanie) oraz dwudniową sesję warsztatową dla studentów i młodych naukowców.

Rys. 52. Uczestnicy 53. International School & Conference on the Physics of Semiconductors „Jaszowiec 2025” w Szczyrku

Komitet Krystalografii PAN wraz z Polskim Towarzystwem Krystalograficznym zorganizował **66. Konwersatorium Krystalograficzne** (25–27 czerwca 2025, Wrocław). W konferencji uczestniczyli fizycy, chemicy i materiałoznawcy na róż-

nych etapach kariery naukowej. Sesje obejmowały badania struktury kryształów metodami promieniowania rentgenowskiego, dyfrakcji neutronów i elektronów, zagadnienia symetrii, przemian fazowych oraz wzrostu kryształów, a także nowe metody obliczeniowe. Część konferencji poświęcono warsztatom prezentującym najnowsze możliwości oprogramowania Cambridge Structural Database. Istotnym elementem była sesja Sekcji Młodych Krystalografów PTKryst, umożliwiającą doktorantom i studentom wymianę doświadczeń z naukowcami o bogatej praktyce.

Inżynieria chemiczna i procesowa

Komitet Inżynierii Chemicznej i Procesowej PAN współorganizował **XIV Ogólnopolską Konferencję Przepływów Wielofazowych** w Gdańsku, w której uczestniczyli naukowcy i praktycy z przemysłu chemicznego, energetycznego i materiałowego. Wystąpienia dotyczyły modelowania, analizy i optymalizacji procesów wielofazowych oraz ich zastosowania w wymianie ciepła i masy.

Komitet Chemii Analitycznej PAN współorganizował **Kujawsko-Pomorskie Forum Innowacji Nauki, Biznesu i Samorządu (FINBIS 2025)** w Toruniu, stanowiące platformę wymiany wiedzy między nauką, przemysłem i samorządem. Konferencja podkreśliła rolę chemii analitycznej w bezpieczeństwie i jakości surowców, żywności, diagnostyce medycznej, monitoringu środowiska i ochronie infrastruktury krytycznej.

Inżynieria lądowa i wodna oraz zagospodarowanie przestrzeni

Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN współorganizował **11th International Conference AMCM 2025** w Białymstoku, poświęconą zaawansowanym modelom analitycznym, numerycznym i eksperymentalnym dla konstrukcji betonowych, żelbetonowych i murowych. Tematyka konferencji obejmowała nieliniowe modelowanie materiałów, zjawiska zniszczenia, oddziaływania dynamiczne oraz nowe koncepcje projektowania i oceny bezpieczeństwa. Wydarzenie jest organizowane od ponad 30 lat.

Komitet Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN zakończył w listopadzie prace Zespołu ds. odporności po powodzi, publikując raport ekspercki **„Raport: odporność społeczna i infrastrukturalna wobec powodzi – zlewnia Górnej Odry”**. Wskazuje on systemowe słabości w zarządzaniu ryzykiem powodziowym i formułuje rekomendacje dla polityki publicznej oraz administracji regionalnej. Raport ukazał się w kwartalniku Akademii „Nauka” i był

szeroko omawiany w mediach krajowych. Więcej na temat raportu na stronie 55.

Rys. 53. Zapora w Stroniu Śląskim – tymczasowe zabezpieczenie po rozmyciu części korpusu ziemnego zapory 15 września 2024 roku. Fot. Tomasz Walczykiewicz

W 2025 roku Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN aktywnie uczestniczył w odbudowie terenów po powodzi z września 2024 roku w zlewni Nysy Kłodzkiej i podzlewniach górskich dorzecza Odry i Wisły. Członkowie Komitetu zostali powołani do **Zespołu doradczego ds. urbanistyki popowodziowej przy KPRM**, któremu przewodniczył prof. Tomasz Komornicki (przewodniczący komitetu). Zespół opiniował Program redukcji ryzyka powodziowego w zlewni Nysy Kłodzkiej oraz propozycje społeczne ze zgłoszonych konsultacji. W drugiej połowie roku zespoły eksperckie połączono w MSWiA w ramach Zespołu doradczego do spraw odporności po powodzi, zagospodarowania przestrzennego oraz urbanistyki terenów popowodziowych. Komitet kontynuował też współpracę z **Urzędem Transportu Kolejowego** (m.in. konferencja „Kolej w przestrzeni – bezpieczeństwo, rozwój, przyszłość”) oraz z **Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej**, włączając jego przedstawicieli w posiedzenia plenarne i prace nad rolą spójności w reformie polityki spójności po 2027 roku.

Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN współorganizował na Uniwersytecie Łódzkim warsztaty **„Innowacje w kształceniu na kierunkach studiów związanych z gospodarowaniem przestrzenią w kontekście nowych wyzwań demograficznych, cyfrowych, klimatycznych oraz systemowych”**. Program dotyczył sztucznej inteligencji, kryzysu klimatycznego, zmian demograficznych oraz ewolucji systemów planowania przestrzennego.

Inżynieria produkcji i zarządzanie przemysłem

Komitet Inżynierii Produkcji PAN zorganizował **XI Warsztaty Naukowe dla doktorantów i habilitantów** w Zielonej Górze, równoległe z **VI konferencją „Współpraca Nauki i Biznesu w Inżynierii Produkcji”**. Warsztaty obejmowały panele i sesje

dotyczące nowoczesnych technologii w inżynierii produkcji, w tym wytwarzania orbitalnego, procesów elektrochemicznych, FDM, chłodnic powietrza oraz sztucznej inteligencji w planowaniu i remanufacturingu. Prezentacje młodych naukowców oceniano w konkursie KIP PAN na najlepszą koncepcję pracy doktorskiej. Dyskusje i panele poświęcono cyfryzacji, AI, zaawansowanym materiałom, zrównoważonemu rozwojowi oraz zarządzaniu w warunkach niepewności rynkowej.

Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania PAN współorganizował **Szkołę Letnią Zarządzania 2025** w Żninie – platformę dyskusji nad rolą sztucznej inteligencji w naukach o zarządzaniu i jakości. Program objął sesję plenarną o procedurach awansowych w dyscyplinie i metodologicznych przełomach wywołanych przez AI oraz Debatę Oxfordzką. Uczestnicy, w tym rektorzy i eksperci z czołowych ośrodków akademickich, analizowali wpływ nowych technologii na strategię rozwoju uczelni i brali udział w panelach o marketingu, logistyce i kapitale ludzkim. Wydarzenie uzupełniły zaawansowane warsztaty metodyczne i „Warsztatowy Festiwal Zarządzania”.

Informatyka i sztuczna inteligencja

Komitet Informatyki PAN w 2025 roku aktywnie uczestniczył w opiniowaniu aktów prawnych – do Ministerstwa Cyfryzacji zgłoszono trzy opinie w ramach konsultacji. Komitet współtworzył także **High Level Expert Group (HLEG)**, zajmującą się promocją badań i kształcenia w obszarze ICT w Polsce oraz ich finansowaniem; grupa spotkała się trzykrotnie w KPRM, w tym z premierem Donaldem Tuskiem, wicepremierem Krzysztofem Gawkowskim i ministrem dr. Marcinem Kulaskiem. Komitet poinformował również MNiSW i Ministerstwo Cyfryzacji o **powstaniu Sekcji Sztucznej Inteligencji** i gotowości do współpracy. Przedstawiciel Sekcji uczestniczył w konferencji Grupy Roboczej ds. Sztucznej Inteligencji i Internetu Rzeczy (GRAI) przy Ministerstwie Cyfryzacji **„Gotowi na AI? Od algorytmu do działania – Edukacja, Administracja, Biznes, Prawo”**, prezentując cele, zadania i bieżące działania Sekcji.

Automatyka, robotyka i technologie militarne

Komitet Automatyki i Robotyki PAN zainicjował utworzenie i współuczestniczył w przygotowaniu opracowania **„Autonomia robotów pola walki i robotów specjalnego przeznaczenia”** – kompleksowej analizy rozwoju technologii robotycznych w zastosowaniach militarnych i specjalnych. Publikację opracowano we współpracy z szerokim gronem

ekspertów z wiodących ośrodków naukowych oraz Siecią Badawczą Łukasiewicz, w tym instytucjami zajmującymi się automatyką i robotyką.

Rys. 54. Okładka publikacji „Sztuczna inteligencja w polskiej szkole. Biała księga. Wnioski. Spostrzeżenia. Rekomendacje” opracowanej przez członków Sekcji Edukacji Cyfrowej Komitetu Informatyki Polskiej Akademii Nauk

Elektronika i teleinformatyka

Komitet Elektroniki i Telekomunikacji PAN współorganizował **Konferencję Radiokomunikacji i Teleinformatyki (KRiT 2025)** w Gdańsku, podczas której dominowały zagadnienia technik multimedialnych, sieci 5G i 6G, kryptografii i cyberbezpieczeństwa. Odbyły się konkursy na najlepszy referat młodych naukowców, najlepszą pracę doktorską oraz nagrody dla autorów prac inżynierskich i magisterskich. Nowością był konkurs poświęcony doktoratom, organizowany wspólnie przez FWRITM i Orange Polska S.A. Uhonorowano również wybitne osoby statuetkami Złotego Cyborga za zasługi dla rozwoju telekomunikacji i teleinformatyki.

Elektrotechnika

W 2025 roku Komitet Elektrotechniki PAN prowadził intensywną działalność międzynarodową, obejmując kluczowe stanowiska w światowych organizacjach inżynierskich i kształtując program wiodących konferencji. Strategia opierała się na dyplomacji naukowej, organizacji prestiżowych

sympozjów zagranicznych oraz globalizacji kwartalnika **Archives of Electrical Engineering (AEE)**.

Nauki społeczne i humanistyczne

Metody ilościowe w ekonomii

Komitet Statystyki i Ekonometrii zorganizował po raz 24 „**Warsztaty Doktorskie z zakresu Ekonometrii i Statystyki**”, w trakcie których referaty wygłaszają naukowcy nieposiadający stopnia doktora habilitowanego. Uczestnikami dyskusji i komentatorami wystąpień są samodzielni pracownicy naukowi. Tematyka warsztatów dotyczyła najnowszych metod i ich zastosowania w badaniach procesów gospodarczych i społecznych. Ich tradycyjnie bardzo wysoki poziom pozwala na późniejszą publikację w liczących się czasopismach międzynarodowych.

Demografia i migracje

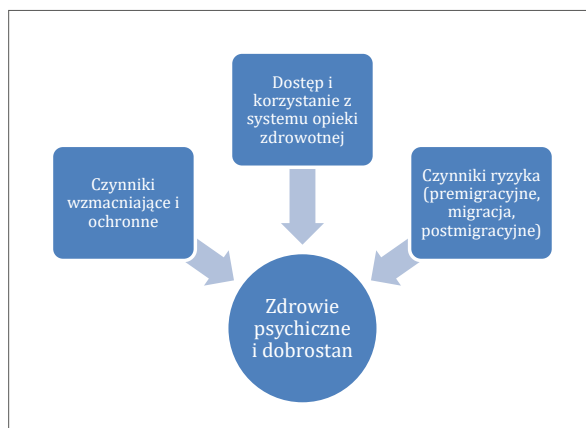
Komitet Badań nad Migracjami PAN współorganizował warsztaty metodologiczne towarzyszące **XIV Konferencji „Migracje w kontekstach lokalnych i globalnych”**. Sześć specjalistycznych modułów dotyczyło m.in. analizy dyskursu migracyjnego, wizualizacji danych, metod etnograficznych oraz badań jakościowych i ilościowych. Inicjatywa jest kierowana głównie do młodych naukowców. Warsztaty cieszą się rosnącym zainteresowaniem i pełnią ważną funkcję integracyjną między początkującymi badaczami a uznanymi ekspertami.

Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN zorganizował seminarium online „**Strategia migracyjna Polski**”, poświęcone nowym rozwiązaniom prawnym, programom społecznym oraz dokumentom rządowym w obszarze pracy i polityki społecznej. Wprowadzenie wygłosił prof. Maciej Duszczak, wiceminister MSWiA i współautor strategii, przedstawiając jej główne założenia oraz wpływ demografii i sytuacji w Ukrainie na przyjęte rozwiązania.

Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN zorganizował także hybrydowe seminarium „**Czy grozi nam demograficzna katastrofa?**” o konsekwencjach starzenia się społeczeństwa i zmianach demograficznych dla polityki społecznej w Polsce. Wprowadzenie przedstawili dr Paweł Kot i Bartosz Marczyk, autorzy książki „Jak uniknąć demograficznej katastrofy. O ludnościowym PEGAZIE, równaniu rodzinnym i dobrym miejscu do życia”, która prezentuje propozycje działań, m.in. zmiany w świadczeniu wychowawczym, polityce imigracyj-

nej, bony mieszkaniowej i powrót do obowiązkowej służby wojskowej.

Komitet Badań nad Migracjami PAN opracował ekspertyzę pt. „**Zdrowie psychiczne oraz dobrostan migrantów i migrantek w Polsce**”. Dokument analizuje sytuację osób z doświadczeniem migracyjnym, koncentrując się na uwarunkowaniach zdrowia psychicznego oraz dobrostanu w kontekście społecznym, instytucjonalnym i kulturowym. Wskazano kluczowe bariery w dostępie do wsparcia psychologicznego i systemu ochrony zdrowia – ograniczenia językowe, różnice kulturowe, niedostosowanie usług publicznych – oraz znaczenie stabilności zatrudnienia, warunków życia i integracji społecznej. Ekspertyza zawiera rekomendacje systemowe (rozwój kompetencji międzykulturowych specjalistów, zwiększenie dostępności usług wsparcia, uwzględnienie perspektywy migrantów w politykach publicznych).

Rys. 55. Główne czynniki wpływające na zdrowie psychiczne i dobrostan omawiane w ekspertyzie Komitetu Badań nad Migracjami PAN pt. „Zdrowie psychiczne oraz dobrostan migrantów i migrantek w Polsce”, str. 9

Komitet Nauk Demograficznych PAN zorganizował konferencję „**Autonomia, nierówność i sprawiedliwość reprodukcyjna: konteksty społeczno-kulturowe zdrowia reprodukcyjnego**” w ramach cyklu „Zdrowie reprodukcyjne w przebiegu życia”. W dyskusji podkreślano znaczenie autonomii reprodukcyjnej jako prawa do decydowania o prokreacji i posiadaniu dzieci, uwzględniając kontekst kulturowy, społeczny, ekonomiczny i polityczny. W debacie uczestniczyli czołowi polscy badacze i członkowie KND PAN, eksperci międzynarodowi (w tym Rebecca Zerzan z UNFPA) oraz praktycy i decydenci w obszarze usług zdrowia reprodukcyjnego. Konferencja wskazała, że zdrowie reprodukcyjne nabiera coraz większego znaczenia w globalnej dyskusji o niskiej płodności i utrwalaniu się niekorzystnych trendów demograficznych. Omówiono wpływ transformacji związków intymnych, form życia rodzinnego oraz zmieniających się postaw rodzicielskich na decyzje prokreacyjne.

Komitet Nauk Demograficznych PAN w 2025 roku utrzymywał **bieżącą współpracę z jednostkami administracji rządowej**, w tym szczególnie z Głównym Urzędem Statystycznym, w zakresie zagadnień związanych ze spisami powszechnymi.

Pedagogika i edukacja

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN współorganizował **debaty poświęcone roli pedagoga specjalnego w kontekście edukacji włączającej**. Wydarzenie, transmitowane online, zgromadziło przedstawicieli administracji publicznej, środowiska naukowego i praktyków oświaty. Dyskusje koncentrowały się na zróżnicowaniu zadań zawodowych, wymaganych kwalifikacjach oraz systemie przygotowania pedagogów specjalnych do pracy w resorcie oświaty ze szczególnym uwzględnieniem regulacji prawnych i potrzeby ich modyfikacji.

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN współorganizował **międzynarodową konferencję poświęconą identyfikowaniu i zaspokajaniu potrzeb zawodowych nauczycieli** z udziałem przedstawicieli środowisk edukacyjnych z 22 krajów. Dyskusje koncentrowały się na uwarunkowaniach pracy nauczycieli w różnych systemach edukacyjnych oraz na rekomendacjach dotyczących kształcenia kadr pedagogicznych. Istotnym elementem była prezentacja innowacyjnych metod współpracy nauki z praktyką, w tym wykorzystania narzędzi cyfrowych i platform edukacyjnych.

Językoznawstwo i kultura słowa

Komitet Językoznawstwa PAN wraz z Polskim Towarzystwem Językoznawczym zorganizował trzecie spotkanie z cyklu **Polskie Debaty Językoznawcze** poświęcone gramatyzacji, leksykalizacji i pragmatyzacji. Debata pogłębiła współpracę między instytucjami polskiego językoznawstwa. Wydarzenie było częścią obchodów 100-lecia Polskiego Towarzystwa Językoznawczego pod hasłem „Różne języki – różne metody – jedno Towarzystwo” i okazją do promowania interdyscyplinarnego podejścia w badaniach językoznawczych.

Rada Języka Polskiego PAN wraz z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zorganizowała **XIV Forum Kultury Słowa**. Forum, odbywające się cyklicznie co 2–3 lata od 1995 r., to interdyscyplinarna konferencja analizująca zjawiska językowe i socjolingwistyczne oraz rolę języka w kształtowaniu relacji równości i nierówności społecznych. Obrady plenarne, sesja plakatowa oraz warsztaty pozwoliły m.in. zidentyfikować strategie komunikacyjne sprzyjające inkluzywności oraz promować edukację w zakresie świadomego użycia języka. Wydarzenie odbyło się pod honorowym patrona-

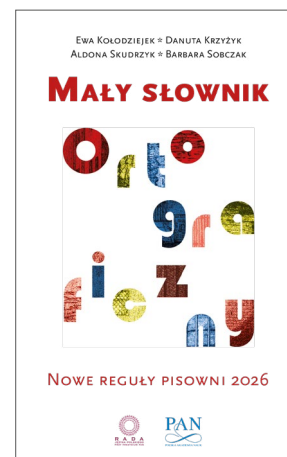
tem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Prezydenta Miasta Poznania i zostało sfinansowane z dotacji ministerialnej.

Rys. 56. Banner XIV Forum Kultury Słowa, 25–27.11.2025, Poznań

Rada Języka Polskiego prowadziła intensywną **działalność opiniodawczą w zakresie poprawności i norm językowych**. Wydano 34 opinie dotyczące imion na potrzeby urzędów stanu cywilnego oraz 19 opinii dla osób prywatnych oraz instytucji publicznych, odnoszących się do różnych zagadnień językowych.

W roku sprawozdawczym Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN skoncentrowała się na pracach przygotowawczych do wdrożenia **zmian w ortografii**, które weszły w życie 1 stycznia 2026 roku. 15 września 2025 roku RJP zainaugurowała kampanię społeczną, informującą o uchwalonych zmianach oraz pracach nad nowym słownikiem ortograficznym (kampania zakończy się w grudniu 2026 roku). Kampanię prowadzono w mediach społecznościowych (Facebook, X, Instagram), publikując posty wyjaśniające przyjęte zmiany oraz ilustrujące je przykłady. Na YouTube natomiast prowadzony jest kanał **Ortografia2026**, gdzie do końca 2025 roku opublikowano 19 filmików. Od czerwca do listopada 2025 roku Rada pracowała nad „Małym słownikiem ortograficznym. Nowe reguły pisowni 2026”, wydanym przez wydawnictwo PAN w wersji elektronicznej. 16 grudnia 2025 roku Rada zorganizowała konferencję prasową poświęconą tym zmianom w Centrum Prasowym PAP. Więcej na temat zmian w pisowni na stronie 71.

Rys. 57. Okładka „Małego słownika ortograficznego. Nowe reguły pisowni 2026” Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN

Etyka i bioetyka

Komitet Bioetyki PAN oraz Komitet Etyki w Nauce PAN współorganizowały **34. National Ethics Councils Forum (NEC Forum)** w Warszawie, poświęconie problematyce związanej z ludzką wrażliwością

w szybko zmieniającym się świecie. Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli najważniejszych europejskich ciał doradczo-opiniotwórczych z zakresu etyki i bioetyki. Forum objęło dyskusje nad wspólnymi europejskimi standardami etycznego projektowania i wykorzystania technologii cyfrowo-komunikacyjnych oraz ochrony klimatu i środowiska.

Historia i polityka pamięci

Komitet Nauk Historycznych PAN przygotował **opinię do projektu** rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 19 listopada 2025 r., dotyczącego podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w szkole podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, przekazaną do Ministerstwa Edukacji Narodowej. Opracował również opinię do publikacji „Strategia działania w obszarze pamięci. Analiza stanu zastanego i mapowanie najważniejszych obszarów” (Warszawa 2025), przygotowanej przez Muzeum Historii Polski, wspierając tym samym działania instytucji w zakresie polityki pamięci i refleksji nad dziedzictwem historycznym.

Polityka społeczna i praca

Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN na potrzeby Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i w ramach współpracy z Radą ds. Społecznych Narodowej Rady Rozwoju, przygotował **opinię prawną** dotyczącą ustawy z dnia 4 kwietnia

2025 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej opracował raport pt. **„Opracowanie i wdrożenie systemu strategicznego prognozowania zapotrzebowania na umiejętności w obszarze zielonej i cyfrowej gospodarki. Inwentaryzacja i analiza stosowanych rozwiązań”**, wspierający rozwój narzędzi polityki rynku pracy w kontekście transformacji gospodarczej. Komitet współpracował również z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Warszawie, monitorując zapotrzebowanie na umiejętności w województwie mazowieckim.

Politologia

Komitet Nauk Politycznych PAN w 2025 roku prowadził działania popularyzujące naukę, publikując anglojęzyczną serię podcastów edukacyjno-popularyzatorskich **„Political Science from Poland”**. Pilotażowy projekt służył międzynarodowemu upowszechnianiu dorobku polskiej politologii. Powstało 13 odcinków opartych na wybranych publikacjach polskich politologów z czołowych ośrodków akademickich, obejmujących demokrację, populizm, prawa człowieka, społeczeństwo obywatelskie, administrację publiczną, samorząd terytorialny, metodologię badań politologicznych oraz relacje religii i polityki. Realizacja projektu promowała polską politologię na arenie międzynarodowej, pozwoliła przetestować innowacyjne formy komunikacji naukowej z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych oraz zdobyć doświadczenia dla kolejnych inicjatyw.

Rys. 58. Posiedzenie Komitetu Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN, 27.02.2025, Warszawa

Polska musi nauczyć się żyć z powodzią – raport PAN o odbudowie odporności kraju

Polska Akademia Nauk opublikowała raport poświęcony odbudowie odporności społeczeństwa i infrastruktury na skutki powodzi. Dokument przygotowany przez Zespół ds. Odbudowy Odporności po Powodzi przy Komitecie Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN jest pierwszą od wielu lat tak kompleksową analizą, obejmującą zarówno doświadczenia po powodzi z września 2024 roku, jak i rekomendacje dla przyszłej polityki państwa w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.

Powódź jako stały element rzeczywistości

Autorzy raportu podkreślają, że Polska – ze względu na swoje położenie geograficzne i sposób zagospodarowania przestrzeni – będzie stale narażona na ryzyko powodzi. Zjawiska tego nie można całkowicie wyeliminować, jednak możliwe jest znaczne ograniczenie jego skutków poprzez odpowiednie przygotowanie państwa, samorządów i mieszkańców.

Raport przypomina, że na terenach zagrożonych powodzią mieszka blisko cztery miliony osób, a powodzie odpowiadają za ponad 40% wszystkich strat powodowanych przez klęski żywiołowe. Katastrofa z 2024 roku ujawniła jednocześnie słabości istniejącego systemu, w tym problemy związane ze starzejącą się infrastrukturą hydrotechniczną, niewystarczającą komunikacją kryzysową oraz dezinformacją pojawiającą się podczas sytuacji nadzwyczajnych.

Dokument jest efektem współpracy ekspertów reprezentujących różne dziedziny nauki, m.in. hydrologię, gospodarkę wodną, ekologię, inżynierię środowiska i zarządzanie kryzysowe. Jak podkreśla prezes PAN prof. Marek Konarzewski, raport stanowi przykład wykorzystania wiedzy naukowej do tworzenia praktycznych rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo obywateli.

Długofalowa strategia i działania prewencyjne

Ekspertsi rekomendują opracowanie apolitycznej, wieloletniej strategii zarządzania ryzykiem powodziowym, opartej na stabilnym finansowaniu i współpracy pomiędzy administracją, samorządami, nauką oraz służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo. Wskazują również na potrzebę utworzenia krajowego rejestru szkód powodziowych oraz rozwijania nowoczesnych systemów ostrzegania.

Raport podkreśla konieczność łączenia tradycyjnych inwestycji hydrotechnicznych z rozwiązaniami opartymi na przyrodzie. Wśród rekomendowanych działań znalazły się m.in. modernizacja zapór i mostów, rozwój mobilnych zabezpieczeń przeciwpowodziowych, tworzenie większej przestrzeni dla rzek poprzez budowę polderów i renaturyzację dolin rzecznych, a także zwiększanie retencji oraz rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury.

Autorzy zwracają również uwagę na znaczenie edukacji społecznej, skutecznej komunikacji ryzyka oraz rozwoju systemu ubezpieczeń powodziowych. Podkreślają, że skuteczna ochrona przed powodzią nie polega wyłącznie na budowie kolejnych wałów, lecz na odpowiedzialnym zarządzaniu przestrzenią, wodą i informacją.

Dokument opracowany przez ekspertów PAN jest częścią szerszych działań Akademii na rzecz wzmocnienia odporności państwa i społeczeństwa na skutki katastrof naturalnych oraz wspierania polityk publicznych opartych na wiedzy naukowej.

Rys. 59. Posiedzenie Komitetu Nauk o Wodzie i Gospodarki Wodnej PAN, 27.02.2025, Warszawa

8.

Wybrany dorobek naukowy PAN w kluczowych obszarach – działalność instytutów PAN

Instytuty naukowe PAN (IPAN) to **67 jednostek naukowych** rozmieszczonych w różnych regionach Polski. W wielu obszarach nauki IPAN pełnią rolę wiodących ośrodków w swoich dziedzinach, wyznaczając kierunki badań w skali kraju oraz angażując się we współpracę z partnerami krajowymi i zagranicznymi.

Instytuty zatrudniają łącznie **ponad 9 900 pracowników**, z czego **ponad 4 400** to kadra naukowa. Posiadają status samodzielnych jednostek naukowych finansowanych ze środków publicznych.

Z PAN związany jest także **Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej**, który powstał na mocy przepisów odrębnej ustawy z 1997 roku, a także Porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Organizacją Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury. Instytut jest państwową jednostką organizacyjną i posiada osobowość prawną. Nadzór nad działalnością Instytutu powierzono Prezesowi PAN.

Więcej informacji o działaniach instytutów znajduje się na stronie: <https://pan.pl/kategoria-objektu/instytuty-naukowe/>

W 2025 roku szczególne znaczenie miały osiągnięcia instytutów odpowiadające na wyzwania cywilizacyjne, w tym związane ze zdrowiem, transformacją energetyczną, zmianami klimatu oraz rozwojem nowych technologii.

Transformacja energetyczna

Energetyka odnawialna i biopaliwa

W Instytucie Maszyn Przepływowych im. Roberta Szwedalskiego PAN opracowano i przetestowano **prototypowy palnik pirolityczny do biomasy**, zapewniający stabilne spalanie przy znacząco obniżonej emisji pyłów, CO i tlenków azotu. Kluczową innowacją jest rozdzielenie powietrza na dwa

niezależnie sterowane strumienie, pozwalające precyzyjnie regulować pirolizę paliwa i spalanie gazów. Palnik powstał we współpracy z firmą Klimosz sp. z o.o. w ramach programu „Doktorat wdrożeniowy”, a wyniki zgłoszono do ochrony patentowej. Technologia może istotnie poprawić jakość powietrza w energetyce rozproszonej.

Instytut Inżynierii Chemicznej PAN przygotował **model symulacyjny i optymalizacyjny dla produkcji biogazu**, obejmujący cały łańcuch wartości – od pozyskania surowców po dostarczenie energii odbiorcy. Model uwzględnia dostępność surowców

i ich lokalizację, koszty transportu, lokalne ceny skupu oraz elastyczne ograniczenia dotyczące źródeł, biogazowni i centrów magazynowania, co pozwala wyznaczyć optymalne strumienie biogazu kierowane do biometanowni lub kogeneratorów, zwiększając efektywność energetyczną i redukując emisję CO₂.

Rys. 60. Kocioł z prototypowym palnikiem pirolitycznym do biomasy Instytutu Maszyn Przepływowych im. Roberta Szewalskiego PAN oraz firmy Klimosz sp. z o.o. Fot. M. Wantuła

Redukcja emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń

W Instytucie Mechaniki Górotworu PAN realizowano **monitorowanie emisji metanu z szybów kopalnianych** w ramach unijnego projektu ProVAM. Wykonano serię pomiarów pól prędkości i stężeń metanu w stacji wentylatorowej KD Barbara, testując instalacje do utylizacji metanu z wentylacji kopalń, z wykorzystaniem opracowanego specjalistycznego systemu pomiarowego. Uzyskane dane są kluczowe dla projektu i symulacji CFD, a doświadczenia wspierają wdrażanie wymogów dyrektywy EU 2024/1787.

Instytut Inżynierii Chemicznej PAN prowadzi w ramach ProVAM badania nad **redukcją emisji metanu z szybów wentylacyjnych** kopalń węgla kamiennego, koncentrując się na dostosowaniu przemysłowych technologii utleniania termicznego i katalitycznego do warunków krajowych.

Wykonano badania eksperymentalne skuteczności utylizacji metanu w różnych skalach oraz testy pilotażowej instalacji RTO – demonstratora technologii i platformy testowej dla europejskiego górnictwa. Wyniki pozwoliły opracować zalecenia procesowe zależne od stężenia metanu, natężenia przepływu, wilgotności i zapylenia.

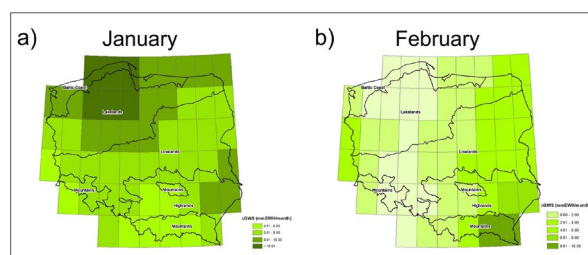
Magazynowanie i zarządzanie energią

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN opracował **prototyp autonomicznego systemu** zarządzania, równoważenia i wysokowydajnego magazynowania energii ze źródeł odnawialnych z wykorzystaniem lokalnych magazynów. Model umożliwia optymalizację produkcji i magazynowania energii w klastrze oraz harmonogramowanie pracy sterowalnych jednostek wytwórczych, magazynów energii i ciepła, magazynu wodorowego i ładowarek pojazdów elektrycznych; funkcja celu minimalizuje koszty pozyskania energii przy stabilnej pracy jednostek OZE. Prototyp będzie częścią systemu zarządzania energią w lokalnych węzłach energetycznych z modułami prognostycznymi wspierającymi użytkowników.

Klimat i zmiany klimatu

Zmiany zasobów wodnych i hydrologia

Centrum Badań Kosmicznych PAN opracowało nową **metodę szacowania zasobów wód podziemnych (GWS)** w Polsce, opartą na korelacji pomiarów in situ z satelitarnymi obserwacjami całkowitych zasobów wody lądowej (TWS) z misji GRACE/GRACE-FO. Wykazano, że sezonowa zmienność i amplituda zmian GWS silnie zależą od właściwości strefy aeracji oraz głębokości zwierciadła wód podziemnych. Analiza długoterminowa ujawniła ujemne trendy w zasobach wód podziemnych w całym kraju, wynikające głównie ze zmian klimatycznych, w tym przewagi ewapotranspiracji nad opadami.

Rys. 61. Przestrzenny rozkład ΔGWS (w mm równoważnej wysokości słupa wody na miesiąc) w strefie odpływu

W Instytucie Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN zbadano wysoki **potencjał przystosowawczy róży rdzawej do suszy glebowej**. Na stanowiskach suchych nawracające susze indukują zmiany w architekturze liści, zwiększając udział liści pięciolistkowych kosztem siedmiolistkowych. Po raz pierwszy wykazano, że pojawianiu się liści pięciolistkowych towarzyszy metaboliczna specjalizacja listków oraz ograniczona alokacja cukrów i związków fenolowych, podczas gdy na stanowisku wilgotnym obserwowano metaboliczną jednorodność. To nowy mechanizm adaptacyjny liści złożonych do nawracających susz, pozwalający przewidywać reakcje roślin na zmiany klimatu.

Klimat miejski i środowisko antropogeniczne

Naukowcy z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN ocenili **komfort termiczny mieszkańców Warszawy**, uwzględniając strukturę zabudowy i zagospodarowanie terenu. Analiza wykazała ograniczoną skuteczność tradycyjnych wskaźników planistycznych w ocenie obciążenia stresem cieplnym oraz istotne powiązania między ochładzaniem a intensywnością zabudowy i udziałem powierzchni biologicznie czynnej. W osobnym badaniu, opartym na sześciu latach danych temperatury z sieci pomiarowej, oceniono rolę doliny Wisły w klimacie miasta: pełni ona funkcję naturalnego chłodzenia, obniżając średnio temperaturę o 1,2–1,3°C dobowo, do 4°C maksymalnie, z dodatkowym efektem 0,5°C podczas fal upałów. Badania podkreślają znaczenie dolin rzecznych i zieleni miejskiej w łagodzeniu stresu cieplnego. (Sustain. Cities Soc., 135: 107011; Int. J. Climatol., 46(2): e70202)

Rys. 62. Wilk. Fot. Rafał Kowalczyk

Instytut Biologii Ssaków PAN przeprowadził eksperymentalne **badania reakcji wilków na obecność człowieka** w silnie przekształconym krajobrazie europejskim. Z wykorzystaniem fotopułapek z głośnikami odtwarzającymi dźwięki ludzi, psów i ptaków wykazano, że zarówno wilki, jak i ich ofiary – ssaki kopytne – przejawiały wyraźny strach przed

ludźmi, uciekając ponad dwukrotnie częściej niż przy dźwiękach ptaków. Wyniki potwierdzają, że strach przed człowiekiem zwiększa aktywność nocną zwierząt oraz wskazują na istotną rolę antropogenicznych zasobów pokarmowych w interakcjach wilków z ludźmi. (Curr. Biol., 35(20): 5111–5117.e3)

Zmiany klimatu i adaptacja gatunków

W Instytucie Biologii Ssaków PAN przeanalizowano **mitochondrialne DNA kości osobników rodzaju Bison** z ostatnich 50 000 lat z Eurazji, wraz z danymi izotopowymi i modelami klimatycznymi, środowiskowymi oraz antropogenicznymi. Wykryto trzy odrębne grupy filogenetyczne: dwa kłady żubrów europejskich oraz wymarłego żubra pierwotnego (*Bison priscus*). Stwierdzono nakładanie się ich rozmieszczenia, użytkowania siedlisk i diety w późnym plejstocenie. W ostatnich 6 tys. lat liczebność żubrów zmieniała się w cyklach (wzrost znalezisk co 1750, a następnie co 830 lat) odpowiadających chłodniejszym fazom cyrkulacji atlantyckiej. (Glob. Change Biol., 31: e70354)

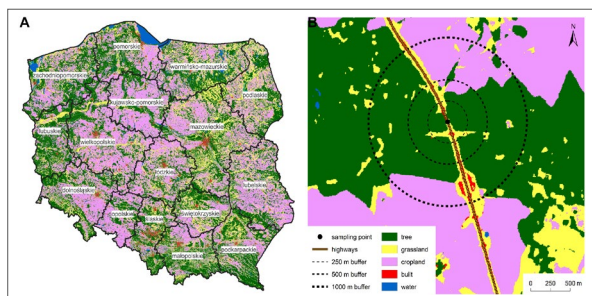
Rys. 63. Żubry. Fot. Rafał Kowalczyk

Ochrona środowiska

Ochrona bioróżnorodności i gatunków

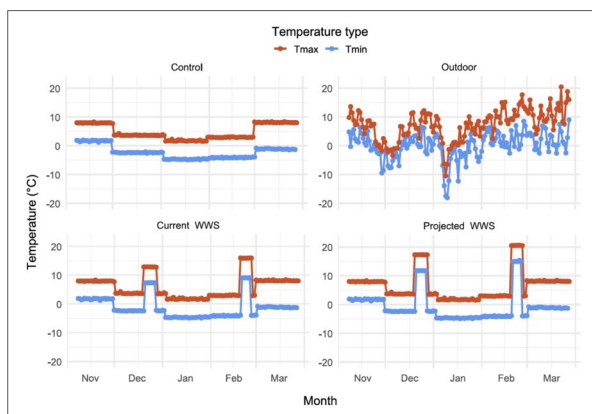
Pierwsze w skali kraju **opracowanie potencjału antropogenicznych struktur liniowych** – poboczy autostrad, linii kolejowych, wałów przeciwpowodziowych – w ochronie owadów zapylających powstało w Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN. Na podstawie danych GIS dla całej Polski i zasięgów lotu głównych grup zapylaczy wykazano, że struktury te pełnią funkcję siedlisk uzupełniających i korytarzy ekologicznych w krajobrazie rolniczym i zurbanizowanym. Zidentyfikowano typy infrastruktury o najwyższym potencjale ochronnym

i opracowano rekomendacje zarządzania możliwe do wdrożenia przez podmioty publiczne. Wyniki stanowią podstawę integracji polityki transportowej i przeciwpowodziowej z krajową strategią ochrony bioróżnorodności. (PeerJ, 13, e19765)

Rys. 64. Mapa Polski podzielona na 16 województw z przykładowym punktem w liniowej strukturze krajobrazu oraz wyznaczonymi buforami. Źródło: PeerJ, 13, e19765

W kolejnym etapie prac tej jednostki oceniono wpływ obecnych i prognozowanych zimowych fal ciepła na fizjologię zimujących osobników **pszczoły samotnicy** *Osmia bicornis* – kluczowego zapylacza Europy Środkowej. W warunkach kontrolowanych porównano scenariusze klimatu obecnego i przyszłego z naturalnymi, analizując zmiany masy ciała, tempo zużycia rezerw tłuszczowych i termin pojawu wiosennego. Zimowe ocieplenia przyspieszały fenologię i zwiększały koszty energetyczne zimowania, prowadząc do uszczuplenia rezerw tłuszczowych, choć bez wzrostu śmiertelności. Sugeruje to, że ocieplające się zimy mogą zbliżać zapylacze do granic tolerancji fizjologicznej. (Apidologie, 56:95)

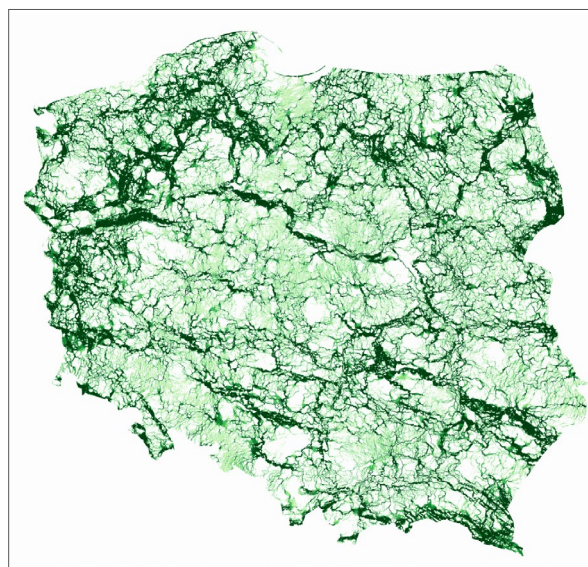

Rys. 65. Dobowe wahania temperatury doświadczane przez pszczoły w okresie zimowania. Panele przedstawiają maksymalne (Tmax, czerwony) i minimalne (Tmin, niebieski) temperatury dla warunków kontrolnych, warunków zewnętrznych, obecnej zimowej fali ocieplenia (WWS) oraz prognozowanych warunków WWS. Źródło: Apidologie, 56:95

Działania Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN doprowadziły także do objęcia **regionalną ochroną gatunkową stonki zaciętki** (*Cheilotoma musciformis*) w województwie małopolskim oraz przygotowania analogicznej procedury w świętokrzyskim. Decyzja Regionalnej Dyrekcji Ochrony

Środowiska w Krakowie (zarządzenie z 2025 r.) opierała się na badaniach stanu populacji, zagrożeń i zmian zasięgu oraz wcześniejszych analizach koleopterofauny stepowej. Ochrona prawna daje szansę zahamowania spadku liczebności gatunku oraz wspiera zachowanie siedlisk kserotermicznych, w których pełni on funkcję parasolową.

Instytut Biologii Ssaków PAN opracował **zaktualizowaną mapę korytarzy ekologicznych** względem wersji z 2012 roku, dostosowując narzędzia planistyczne do obecnych uwarunkowań i presji antropogenicznych. Mapy stanowią podstawę decyzji ochronnych, przestrzennych i inwestycyjnych, pozwalając identyfikować obszary priorytetowe oraz punkty krytyczne wymagające renaturyzacji, ograniczenia barier infrastrukturalnych czy zmian zagospodarowania. Lasy Państwowe planują wykorzystywać je do priorytetyzacji wykupów gruntów, zalesień i odtworzeń siedlisk, a Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska uwzględnia je w dokumentach strategicznych oraz w monitoringu zobowiązań UE, w tym dyrektywy RED III.

Rys. 66. Zaktualizowana mapa korytarzy ekologicznych. Fot. Michał Żmihorski

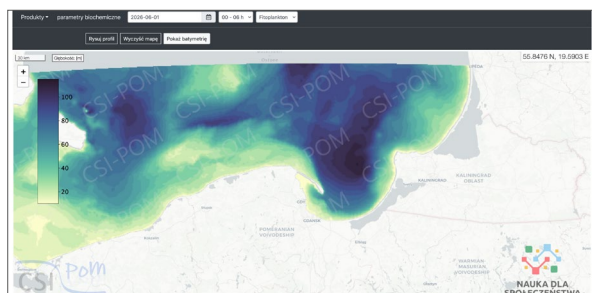
W 2025 roku Instytut Ochrony Przyrody PAN znacząco rozbudował bazę „**Gatunki obce w Polsce**”, dodając ponad 210 nowych gatunków i aktualizując dane o ok. 300 wcześniej wprowadzonych. Baza stała się najpełniejszym i najbardziej aktualnym źródłem zweryfikowanych informacji o inwazjach biologicznych w Polsce. Dane są udostępniane przez sieć GBIF, a w 2025 roku Sekretariat GBIF podjął współpracę z IOP PAN nad modelowym systemem udostępniania danych w standardzie Darwin Core Data Package – nowatorskim w skali świata i mającym szansę stać się obowiązującym standardem dla podmiotów publikujących w GBIF.

Ochrona ekosystemów wodnych i morskich

Naukowcy z Grupy BIOGEO Instytutu Nauk Geologicznych PAN zbadali **skutki uboczne „ekologicznych” metod oczyszczania wód morskich** z metali ciężkich. Choć mikroglony skutecznie pochłaniają toksyczne metale (Cd, Cu, Pb, Zn), ich przenikanie w łańcuchu pokarmowym powoduje poważne zaburzenia metabolizmu konsumentów – otwornic i prawdopodobnie innych organizmów morskich. Karmione skażonymi glonami otwornice wykazywały zmniejszone przyswajanie węgla i zwiększone gromadzenie azotu (stres metaboliczny); szczególnie toksyczny okazał się kadm. Wyniki pokazują, że naturalne metody bioremediacji mogą niezamierzenie przekazywać zanieczyszczenia w łańcuchu pokarmowym.

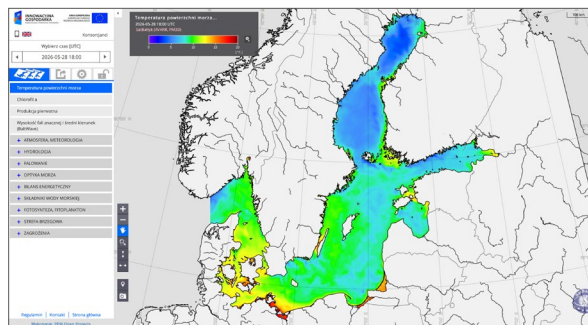
Zespół ekologów Instytutu Oceanologii PAN przeprowadził w 2025 r. badania pozwalające zidentyfikować kluczowe **obszary degradacji siedlisk morskich** i główne presje środowiskowe – działalność lądową, eutrofizację, deficyt tlenu, połowy, zaburzenia hydromorfologiczne, zanieczyszczenia – oraz wskazać tereny o wysokim potencjale regeneracyjnym. Wyniki wykorzystano przy wdrażaniu unijnego Rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych (NRL). Na zlecenie Ministerstwa Klimatu i Środowiska IO PAN opracował Krajowy Plan Odbudowy Zasobów Przyrodniczych dla ekosystemów morskich, łącząc procesy środowiskowe i społeczne w zarządzaniu polską częścią Bałtyku.

W IO PAN realizowano w 2025 r. projekt **CSI-POM** (www.csipom2.pl) w programie „Nauka dla Społeczeństwa II” (2024–2026). „Cyfrowy System Informacji dla polskich obszarów morskich – etap 2” monitoruje i prognozuje stan środowiska południowego Bałtyku, obejmując zmiany fizyczne i hydrodynamiczne oraz chemiczno-biologiczne. System dostarcza czasowo-przestrzennych rozkładów kluczowych parametrów ekosystemu – biomasy fito- i zooplanktonu, stężeń chlorofilu-a i tlenu rozpuszczonego, a także azotanów, fosforanów i krzemianów.

Rys. 67. Widok okna strony CSI-POM po wybraniu produktu „Parametry biochemiczne”, parametru „Fitoplankton” i daty

Równolegle w IO PAN rozwijany jest **system Satelitarnej Kontroli Środowiska Morza Bałtyckiego SatBałtyk** (www.satbaaltyk.pl), umożliwiający bieżące monitorowanie i prognozowanie stanu Bałtyku. Łączy on dane satelitarne, obserwacje in situ i modele matematyczne, dostarczając aktualnych map temperatury, przezroczystości wód, stężenia chlorofilu, zakwitów trujących alg i zanieczyszczeń. SatBałtyk zapewnia ciągłość informacji niezależną od pokrycia chmurami i wspiera rozwój zaawansowanych metod przetwarzania danych satelitarnych.

Rys. 68. System SatBałtyk – dane na dzień 28.05.2026, godz. 18:00

Oczyszczanie środowiska i gospodarka zasobami

Instytut Inżynierii Chemicznej PAN opracował metodę **syntezy zeolitów z kaolinu** oraz ich modyfikacji metalami (Ag, Cu, Zn, Co) do skutecznego usuwania siarkowodoru z gazów odlotowych i biogazu. Zeolity otrzymano metodą hydrotermalną, a modyfikację przeprowadzono przez wymianę jonową; właściwości adsorpcyjne zależały od stężenia wprowadzanych jonów metali. Rozwiązanie stanowi tani i efektywny sposób ograniczania emisji siarkowodoru w przemyśle.

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN w ramach **projektu ReNutriWater** uzyskał wyniki badawczo-wdrożeniowe w zakresie bezpiecznego odzysku i ponownego wykorzystania wody. Na bazie analiz ryzyk oraz uwarunkowań technologicznych i regulacyjnych opracowano aplikację internetową WaterSafe, wspierającą decyzje o odzysku wody ze ścieków poprzez analizę wariantów technologicznych. Wyniki wykorzystano także w Programie Mentoringowym „Safe Water” dla samorządów, przedsiębiorstw i społeczności lokalnych, uzupełnionym warsztatami edukacyjnymi promującymi gospodarkę o obiegu zamkniętym.

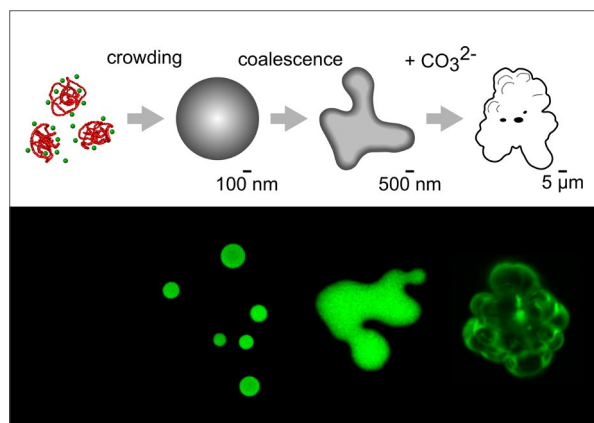
W ramach projektu finansowanego przez NCN, prowadzonego w Europejskim Regionalnym Centrum Ekohydrologii PAN wykazano, że oczyszczalnie ścieków i zakłady przemysłowe są istotnymi punktowymi **źródłami metali ciężkich w zlew-**

ni Pilicy. Wielkość ładunków zależy głównie od przepływu, a ich rozmieszczenie, mobilność i toksyczność – od właściwości fizykochemicznych wody i ścieków. Wyniki wskazują na ograniczoną skuteczność standardowego oczyszczania w usuwaniu związków toksycznych, co uzasadnia wdrażanie technologii uzupełniających (sekwencyjna biofiltracja) i integrację rozwiązań inżynierskich z podejściem ekohydrologicznym (fitoremedycja) – także w kontekście oddziaływań na Bałtyk. (Hazard. Mater., 499: 140029)

Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego PAN opracował **fluorescencyjną metodę wykrywania jonów kadmu** opartą na biologicznie wspomaganej syntezie kropek kwantowych. Jony kadmu są niezbędnym substratem do syntezy luminescencyjnych kropek CdS: obecność emisji wskazuje na ich obecność, brak sygnału – na nieobecność. To pierwsza próba selektywnej detekcji Cd tym sposobem, wyznaczająca kierunek prac nad prostymi i niskokosztowymi metodami detekcji metali ciężkich.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska lokalnego

Naukowcy z Instytutu Fizyki PAN odkryli nowy **mechanizm regulujący biomineralizację** – ciekłą kondensację białek bogatych w kwasy z jonami wapnia (liquid protein–calcium condensates, LPCC). Tworzenie się węglanu wapnia w organizmach biomineralizujących jest kontrolowane przez separację faz ciekłych białek o wysokim ładunku ujemnym. LPCC mogą powstawać już wewnątrz komórki, podczas syntezy i wydzielania białek, zanim jony wapnia zetkną się z anionami węglanowymi. Odkrycie zmienia rozumienie biomineralizacji i wyjaśnia molekularnie, jak koralowce i inne organizmy kształtują mikrostrukturę szkieletów. (Small21, no. 45: e06227)

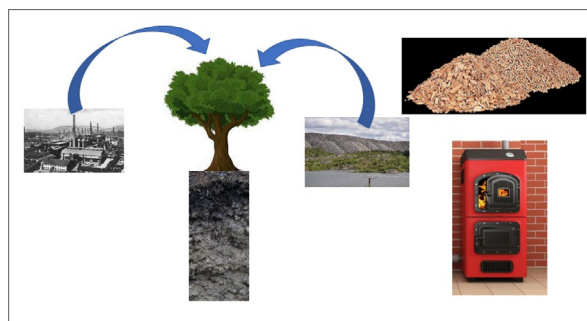

Rys. 69. Białka wiążą Ca^{2+} i tworzą ciekłe kondensaty, które ulegają koalescencji, a następnie przechodzą w fazę stałą węglanu wapnia po kontakcie z jonami węglanowymi. Fot. IF PAN

W Instytucie Katalizy i Fizykochemii Powierzchni im. Jerzego Habera PAN dokonano ilościowej oceny **zagrożenia obiektów zabytkowych warunkami środowiskowymi**. Badania fizykochemiczne pozwoliły ocenić ryzyko pęknięcia obiektów drewnianych – obrazów i desek meblowych – z uwzględnieniem grubości paneli, średnicy rzeźb, długości pęknięć oraz czasu i amplitudy sinusoidalnych zmian wilgotności. Analiza umożliwiła korektę wytycznych dla muzeów oraz precyzyjne zdefiniowanie pojęć „zmiany dynamiczne” i „masywne obiekty drewniane” (powyżej 3–4 cm grubości).

W tym samym instytucie opracowano strategię **prewencji konserwatorskiej dla obiektów dziedzictwa kultury** wykonanych ze zmiękzonego poli(chloru winylu) – PCW. Badania objęły mechanizm dehydrochlorowania, identyfikację plastyfikatorów i ich trwałość zależnie od temperatury, co pozwoliło sformułować rekomendacje wydłużające żywotność obiektów.

W Instytucie Podstaw Inżynierii Środowiska PAN zidentyfikowano istotne **różnice składu pierwiastkowego i mineralogicznego** między pelletami z biomasy drzewnej i rolnej spalany w przydomowych kotłowniach. Grubsze frakcje ze spalania drewna zdominował wapń (głównie węglany i siarczany), a produkty spalania słomy, łusek słonecznika i mискanta – potas. Największe zagrożenie stanowił drobny pył z pelletów drewna iglastego, wzbogacony w toksyczne metale (Zn, Cu, Pb, Cd); najbardziej obiecujący był pył z łusek słonecznika, bogaty w K i P przy niskiej zawartości metali ciężkich.

Rys. 70. Badanie różnic składu pierwiastkowego i mineralogicznego między pelletami z biomasy drzewnej i rolnej spalany w przydomowych kotłowniach. Fot. IPIŚ PAN

Gospodarka

W 2025 roku Instytut Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN przystąpił jako konsorcjant do projektu NCBiR dotyczącego **produkcji bezpiecznych, prozdrowotnych wyrobów piekarniczych i cukierniczych** z mąki pszenicy hipoalergicznnej. Projekt ma istotne znaczenie społeczne i prozdrowotne – pozwala opracować produkty bezpieczne dla osób

z alergią na gluten. Posiada też wymiar gospodarczy: wprowadza innowacje technologiczne do wykorzystania w przemyśle, a jego rezultaty mogą zwiększyć konkurencyjność sektora spożywczego dzięki produkcji żywności o wysokiej wartości zdrowotnej i rynkowej.

W Instytucie Nauk Ekonomicznych PAN, opracowano **model optymalizacji portfela inwestycyjnego** oraz Greenness Index (Indeks Zieloności) bazujący na emisjach CO₂ względem wielkości emisji przed debiutem giełdowym. Badanie 312 spółek z londyńskiego rynku AIM (2006–2020) wykazało, że akcje proekologiczne, choć w krótkim okresie generują niższe stopy zwrotu, w długim horyzoncie przewyższają aktywa konwencjonalne, zapewniając wyższą stabilność portfela. Integracja „zielonych” aktywów przy wykorzystaniu indeksu pozwala skutecznie redukować ryzyko inwestycyjne w perspektywie wieloletniej. (Res. Int. Bus. Finance, 76: 102841)

Rolnictwo i hodowla zwierząt

Dobrostan zwierząt i monitoring produkcji

W ramach projektu aWISH (Horizon Europe) w Instytucie Genetyki i Biotechnologii Zwierząt PAN wdrożono i zwalidowano w ubojni Plukon Sieradz automatyczny **system ChickenCheck (CLK)** do oceny dobrostanu brojlerów. System wykorzystuje analizę obrazu i algorytmy sztucznej inteligencji, umożliwiając wysokoprzepustową, standaryzowaną klasyfikację zmian poubojowych – zapaleń skóry podeszwowej, oparzeń stawów skokowych czy urazów transportowych. Charakterystyka i lokalizacja zmian pozwala określić etap ich powstania (ferma, załadunek, transport, rozładunek), a wyniki integruje się z danymi produkcyjnymi i logistycznymi. Powstała baza umożliwia cyfrowy, porównywalny monitoring dobrostanu w całym łańcuchu, szybkie wykrywanie trendów, benchmarking dostawców i ukierunkowane działania korygujące w czasie zbliżonym do rzeczywistego.

W projekcie **Digi4Live** realizowanym w IGiBZ PAN rozwijane są rozwiązania cyfrowe zwiększające interoperacyjność i użyteczność danych raportowanych w systemie TRACES NT. Wśród nich jest aplikacja prognozująca ryzyko stresu cieplnego brojlerów podczas transportu, integrująca dane środowiskowe (temperatura, wilgotność), logistyczne (czas, obsada, wentylacja) i informacje o partii zwierząt. Narzędzie pozwala na wczesną

identyfikację odcinków podwyższonego ryzyka i wdrażanie działań korygujących, ograniczając straty oraz poprawiając dobrostan i jakość surowca. Cyfryzacja przepływu informacji redukuje obciążenia administracyjne, wspiera zgodność z wymogami i zwiększa efektywność łańcucha dostaw, mogąc też wzmocnić konkurencyjność europejskiego sektora drobiarskiego.

Zdrowie i profilaktyka zwierząt

Instytut Biologii Medycznej PAN wykorzystuje doświadczenie w mikrobiologii i biologii molekularnej do **rozwoju nowoczesnej wakcynologii**. Wiedza z genomiki drobnoustrojów i immunobezpieczeństwa, zdobyta m.in. podczas pełnego sekwencjonowania szczepu BCG Moreau i badań nad antygenami rekombinowanymi, pozwala tworzyć precyzyjnie dopasowane szczepionki autogenne dla zwierząt. Współpraca z Vet-Lab Brudzew oraz technologia sekwencjonowania NGS umożliwiają wytwarzanie biopreparatów odpowiadających patogenom izolowanym z gospodarstw. Rozwiązania wpisują się w strategię „One Health”, ograniczając stosowanie antybiotyków w hodowli i zmniejszając presję selekcyjną sprzyjającą bakteriom opornym.

Rys. 71. Laboratorium Testów Przesiewowych i Alternatywnych Instytutu Biologii Medycznej PAN. Fot. Michał Różański

Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielanowskiego PAN przeprowadził badania nad **rolą mucyn w przewodzie pokarmowym prosiąt**. Wykazano, że dodatek inuliny w paszy wpływa na stężenie mucyn i ekspresję kodujących je genów w błonie śluzowej okrężnicy, a efekt zależy od rodzaju i poziomu inuliny, odcinka jelita oraz konkretnego genu. Inulina o wysokim stopniu polimeryzacji korzystnie modulowała właściwości ochronne błony śluzowej, wspierając barierę jelitową. (Nutrition, 131: 112635)

Zarządzanie zasobami wodnymi i susza w rolnictwie

W Instytucie Agrofizyki im. Bohdana Dobrzańskiego PAN opracowano i zwalidowano metodę **monitoringu suszy rolniczej**, opartą na mode-

lu fuzji danych satelitarnych Landsat-8 i MODIS oraz generowania syntetycznych obrazów Landsat o wysokiej rozdzielczości czasowej i przestrzennej. Powstał teledetekcyjny wskaźnik suszy rolniczej (Agricultural Drought Index – ADI), wspierający zarządzanie zasobami wodnymi w rolnictwie, w kontekście zmian klimatu.

Nowe technologie

Zaawansowane materiały i technologie inżynieryjne

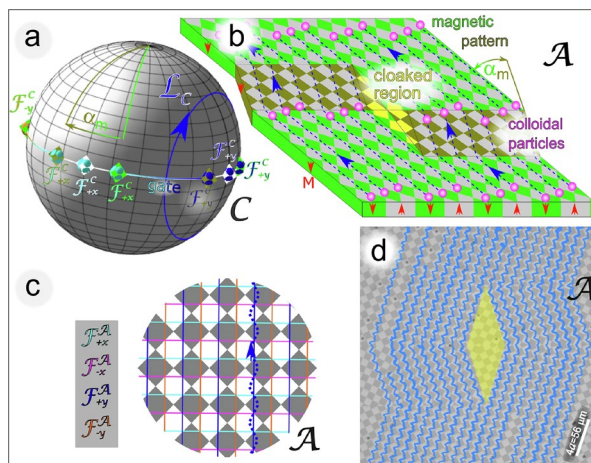
Instytut Wysokich Ciśnień PAN opracował nowatorską **metodę wytwarzania izotropowego, nanokrystalicznego tytanu** do zastosowań medycznych. Tradycyjne wyciskanie hydrostatyczne zwiększa wytrzymałość i odporność tytanu, lecz powoduje anizotropię mikrostruktury, ograniczając zastosowania przy obciążeniach prostopadłych. Zastosowanie wyciskania przez kanał kątowy przed hydroekstruzją pozwoliło uzyskać równomierną, izotropową mikrostrukturę. Opracowane stanowisko umożliwia odkształcanie w temperaturze pokojowej, wprowadzając umocnienie odkształceniowe i zwiększając potencjał zastosowań tytanu w implantach i innych elementach medycznych.

Rys. 72. Proces ECAP 120° oznacza odkształcanie plastyczne tytanu metodą ECAP (wyciskanie przez kanał o jednakowym przekroju). Fot. IWC PAN

Pozyskiwanie izotopu ^3He w procesie kriogenicznej separacji stało się przedmiotem **badania nad filtrami entropowymi** w Instytucie Fizyki Molekularnej PAN. Filtry wykonano z nowoczesnych materiałów węglowych w skali nanometrycznej – czystych lub wzbogaconych nanocząstkami tlenków metali (ZrO_2 , Fe_3O_4). Służą one do oddzielania ^3He z mieszaniny ciekłego i nadciekłego helu w niskich temperaturach. Mogą mieć różną konstrukcję: z nanorurek węglowych o zróżnicowanym uporządkowaniu lub z grafenu w postaci zredukowanego tlenku grafenu (rGO); materiały często prasuje się do pastylek.

Kolejne osiągnięcie IFM PAN to nowatorska **metoda maskowania topologicznego**, pozwalająca ukrywać przeszkody przed strumieniem cząstek koloidalnych w polu magnetycznym. Z wykorzystaniem odwzorowań konformalnych zmodyfikowano okresowy wzór magnetyczny tak, by cząstki omijały wyznaczony obszar, zachowując niezmienną dynamikę po jego przejściu. Badania opublikowane w Nature Communications ujawniły przejście między maskowaniem a jego zanikiem, zależne od geometrii i krzywizny granic ukrywanego regionu, oraz pokazały, że odpowiednio zaprojektowane kształty pozwalają skalować maskowanie do dowolnych rozmiarów. (Nat. Commun., 16: 1828)

Rys. 73. Maskowanie przez wzór granic bliźniaczych. Źródło: Nat. Commun., 16: 1828

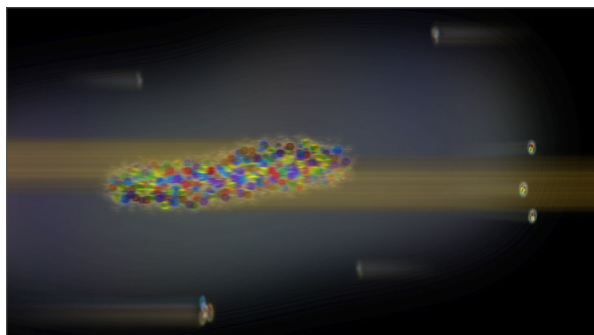
W Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego PAN opracowano metodę **bezfiltrowego obrazowania termicznego** wykorzystującą nietypowe właściwości emisyjne jonów Mn^{2+} . Badania wykazały, że synergiczny transfer energii $\text{Ce}^{3+} \rightarrow \text{Mn}^{2+}$, termalizacja składowych wibronowych poziomu wzbudzonego Mn^{2+} oraz depopulacja stanów pułpkowych prowadzą do przesunięcia pasma emisyjnego Mn^{2+} ku krótszym falom oraz termicznego wzmocnienia emisji. Zjawisko zademonstrowano w materiale $\text{Ca}_{19}\text{Zn}_2(\text{PO}_4)_{14}:\text{Mn}^{2+}, \text{Ce}^{3+}$, co umożliwi precyzyjne, nowatorskie monitorowanie zmian temperatury.

W Instytucie Metalurgii i Inżynierii Materiałowej PAN opracowano **biodegradowalne stopy cynku i magnezu (Zn–Mg)** przeznaczone do zastosowań w stentach wieńcowych. Nowe materiały spełniają wymagania stawiane implantom medycznym, a jednocześnie – w przeciwieństwie do obecnie stosowanych stopów stali czy Co–Cr – ulegają kontrolowanemu rozpuszczeniu po zakończeniu procesu regeneracji tkanki, ograniczając ryzyko powikłań pozabiegowych, w tym stanów zapalnych i restenozy. Przeprowadzono również badania stabilności materiałów w podwyższonych temperaturach oraz ocenę możliwości wytwarzania z nich rurek do za-

stosowań biomedycznych, co stanowi istotny krok w kierunku przyszłego wykorzystania klinicznego.

Fizyka eksperymentalna i badania fundamentalne

W Instytucie Fizyki Jądrowej im. Henryka Niewodniczańskiego PAN wykonano pierwszy na świecie **pomiar trzycząstkowych korelacji Bosego–Einsteina** w zderzeniach proton–proton w eksperymencie LHCb, z interpretacją w modelu core-halo opisującym efekty kolektywne w produkcji cząstek. Zmierzono zarówno parametry modelu, jak i parametry kwantowe korelacji. Wyniki potwierdzają występowanie efektów kolektywnych w małych układach i wnoszą unikatowy wkład w rozwój modeli wielorodnej produkcji cząstek. Publikacja grupy LHCb z IFJ PAN została dostrzeżona w serwisie EurekAlert!.

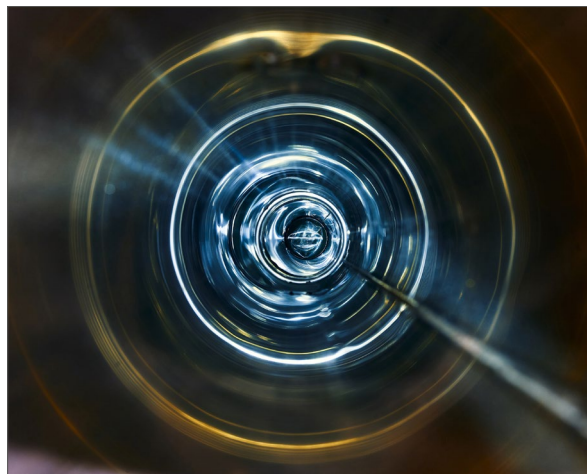

Rys. 74. W zderzeniach przeciwbieżnych wiązek protonów można badać procesy hadronizacji. Detektory rejestrują cząstki wtórne powstające bezpośrednio w obszarze zderzenia lub z rozpadów długożyciowych cząstek w obrębie otaczającego je halo. Korelacje kwantowe między trójkami mezonów pi (po prawej) dostarczają informacji o szczegółach procesu, wskazując na koherentną emisję cząstek. Fot. IFJ PAN

W ramach eksperymentu NA61/SHINE w CERN, z udziałem naukowców IFJ PAN, opublikowano wyniki wskazujące na **łamanie symetrii izospinowej w produkcji kaonów**. Zaobserwowano nadwyżkę naładowanych mezonów K ($K^{++}K^-$) względem mezonów neutralnych, wskazującą na istotne naruszenie symetrii zapachowej między kwarkami u i d w produkcji wielorodnej. Wyniki opublikowano w Nature Communications i upowszechniono w EurekAlert!.

Rejestracja wysokoenergetycznego zdarzenia neutrinowego (mion o energii $120+110-60$ PeV) w detektorze KM3NeT w Morzu Śródziemnym w 2025 roku to jedno z przełomowych odkryć Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN w astrofizyce neutrin. Charakterystyka zdarzenia – ogromna energia oraz niemal poziomy tor cząstki – wskazuje, że mion powstał przy oddziaływaniu neutrina o jeszcze wyższej energii w pobliżu detektora. Energia ta znacznie przewyższa dotąd

znane neutrina, sugerując pochodzenie z innego akceleratora kosmicznego. Może to być pierwsze wykrycie neutrina kosmogennego, powstałego z oddziaływania promieniowania kosmicznego z ultra-energetycznymi fotonami tła. (Nature, 638: 376–382)

Rys. 75. Wnętrze detektora PSD (Projectile Spectator Detector) używanego w eksperymencie NA61/SHINE w CERN. Fot. Julien Marius Ordan, CERN-PHOTO-202011-147-2 / License: CC-BY-4.0

W danych obserwacyjnych CAMK PAN zidentyfikowano **dwumodalną cefeidę o masie 3,4 masy Słońca z gwiazdą towarzyszącą o masie 1,9 masy Słońca** – najniższej zmierzonej dotąd dla cefeidy, co stanowi przełom w badaniach tych gwiazd. Cefeida i jej towarzyszka różnią się wiekiem o niemal 1 mld lat, co wspiera hipotezę powstania cefeidy z połączenia dwóch gwiazd o niższej masie. Aktualny wiek cefeidy oszacowano na 1,09 mld lat, co sugeruje, że wiele cefeid może być starszych niż dotąd przypuszczano. Analiza wskazuje, że układ był pierwotnie potrójny, a obecna cefeida powstała z wcześniejszego połączenia w wewnętrznym układzie podwójnym. (Astrophys. J. Lett., 981: L35)

Analiza dynamiki biegunów magnetycznych Ziemi prowadzona w Instytucie Geofizyki PAN koncentrowała się na wpływie oddziaływań fal w jądrze planety. Wykazano, że fale generują zmiany efektywnej oporności elektrycznej płynnego żelaza, a okresy jej wzrostu korelują z występowaniem wycieczek magnetycznych i pełnych inwersji biegunów. Pozwala to lepiej zrozumieć mechanizmy niestabilności pola magnetycznego Ziemi i rolę nieliniowych procesów falowo-turbulentnych w jej jądrze. (J. Geophys. Res. Solid Earth, 130: e2024JB030679; Geophys. J. Int., 244(2): ggaf469)

Sztuczna inteligencja i informatyka teoretyczna

W 2025 roku w Instytucie Podstaw Informatyki PAN uzyskano istotne wyniki w teorii uczenia ma-

szynowego dotyczące **matematycznego modelu uniwersalnego uczenia online** (*universal online learning*). Udowodniono, że uniwersalne uczenie online nie implikuje obliczalnego uniwersalnego uczenia online, nawet gdy klasa hipotez jest relatywnie prosta z punktu widzenia teorii obliczeń. Przeanalizowano także warianty agnostyczne i właściwe obliczalnego uczenia online, dostarczając precyzyjną charakterystykę klas hipotez wyuczalnych w tym sensie. Wyniki przyjęto na konferencję NeurIPS 2025.

W IPI PAN opracowano nowatorską **metodę wyjaśniania wyników Grafowej Analizy Spektralnej (GSA) dla dokumentów tekstowych**, opartą na odkryciu przybliżonej lub dokładnej równoważności między analizą skupień w pierwotnej przestrzeni termów, jej wersji kernelowej oraz w przestrzeni indukowanej przez GSA. Równoważności obejmują laplasjany kombinatoryczne i normalizowane, umożliwiając analizę skupień w przestrzeni GSA z jednoczesnym wyjaśnianiem wyników w przestrzeni pierwotnej. Pozwala to stosować algorytm k-średnich w wymiarze tysiące razy niższym niż oryginalna przestrzeń, znacząco przyspieszając obliczenia. Metodę rozszerzono na dokumenty zanurzone w przestrzeni GloVe i word2vec. (PLOS ONE 20(2): e0313238)

W 2025 roku w ramach projektów PLLuM i HIVE. AI, realizowano **rozwój i wdrożenia polskojęzycznych modeli językowych** w konsorcjum z udziałem Instytutu Podstaw Informatyki PAN i Instytutu Sławistyki PAN. Powstała rodzina modeli o rozmiarach od 7 do 70 mld parametrów wraz z rozbudowanym środowiskiem trenowania – w tym największymi polskojęzycznymi zbiorami instrukcji i preferencji oraz autorskimi zbiorami ewaluacyjnymi. Opracowano modele ogólne, przewyższające jakością rozwiązania zagraniczne, oraz wyspecjalizowane – jeden z nich wdrożono w aplikacji mObywatel używanej przez ok. 10 mln osób, gdzie zasila Wirtualnego Asystenta obsługującego sprawy urzędowe. Równolegle, w finansowanym przez Ministerstwo Cyfryzacji projekcie HIVE AI rozwijanym na bazie doświadczeń konsorcjum PLLuM (2024), Instytut Sławistyki PAN uczestniczy w pilotażowym wdrażaniu LLM w administracji publicznej – wspólnie z liderem NASK PIB i pozostałymi członkami konsorcjum.

W Instytucie Informatyki Teoretycznej i Stosowanej PAN przedmiotem badań stały się **reprezentacje typowości kategorii i jej odwrotności w sieciach głębokiego uczenia**. Zaproponowano trzy metody wyznaczania przykładów typowych i nietypowych oraz wizualizacji centralności w przestrzeni reprezentacji. Analiza 42 modeli wykazała zgodność prototypów między różnymi architekturami i ich

zbieżność z intuicjami ludzkimi, ujawniając zarazem ograniczenia metod opartych wyłącznie na podobieństwie. (Neural Netw., 188: 107425)

Rys. 76. Ulotka dot. PLLuM w mObywatel. Fot. Archiwum własne IPI PAN

Algorytmy optymalizacyjne i narzędzia informatyczne IITiS PAN znalazły zastosowanie w pracach nad **poprawą planowania i odporności regionalnego transportu publicznego w województwie śląskim**. Rozwiązania konsultowano i weryfikowano we współpracy z Kolejami Śląskimi oraz przy udziale pasażerów w konsultacjach online, co umożliwiło lepsze dopasowanie do potrzeb użytkowników i zwiększyło potencjał poprawy jakości usług oraz efektywności operacyjnej.

Technologie kwantowe i optoelektronika

Naukowcy z Instytutu Fizyki PAN we współpracy z Wydziałem Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego opracowali **urządzenie implementujące polarytowaną optyczną sieć neuronową**, objęte europejskim patentem EP4356303B1. Projekt realizowano w równym podziale udziałów (50% Instytut Fizyki PAN, 50% Uniwersytet Warszawski), co podkreśla znaczenie współpracy w zakresie zaawansowanych technologii kwantowych i optoelektronicznych.

Polska Akademia Nauk kluczowym partnerem I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”

Polska Akademia Nauk aktywnie uczestniczyła w I Narodowym Kongresie „Nauka dla Biznesu”. Wydarzenie łączyło środowisko naukowe, biznes i administrację publiczną, tworząc przestrzeń do rozmów o współpracy i współczesnych wyzwaniach technologicznych.

Głównym organizatorem imprezy było Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W skład Komitetu Honorowego i Rady Programowej wydarzenia weszli reprezentanci kluczowych instytucji naukowych, administracji i biznesu – w tym prezes PAN, prof. Marek Konarzewski. I Narodowy Kongres „Nauka dla Biznesu” poświęcono wzmocnieniu relacji pomiędzy nauką, a sektorem przedsiębiorstw. Przez trzy dni (19–21.11.2025) uczestnicy dyskutowali o wyzwaniach i mechanizmach budowania innowacyjności opartej na wiedzy.

– Narodowy Kongres „Nauka dla Biznesu” tworzy przestrzeń, w której możemy przedstawić całościową ofertę instytutów Polskiej Akademii Nauk dla przemysłu. To dla nas okazja, by pokazać pełnię potencjału Akademii, który wcale nie ogranicza się tylko do czystej nauki, ale coraz częściej budzi zainteresowanie przemysłu, w tym także największych międzynarodowych koncernów – zwrócił uwagę prezes PAN prof. Marek Konarzewski podczas otwarcia wydarzenia.

W programie trzydniowego wydarzenia znalazły się liczne panele, dyskusje eksperckie i prezentacje technologii, których celem jest budowa trwałych mechanizmów współpracy na linii nauka–biznes–administracja.

Panel PAN: Jak uwolnić potencjał współpracy z przemysłem?

Kulminacyjnym punktem udziału PAN w Kongresie był zaplanowany na godz. 10:00 w piątek, 21 listopada, panel zatytułowany: „Współpraca badawcza instytutów PAN z przemysłem. Jak uwolnić drzemiący potencjał?”. Dyskusję poprowadził prof. Jerzy Buzek, były Premier RP, wieloletni pracownik naukowy PAN i jeden z najbardziej rozpoznawalnych promotorów współpracy nauki i gospodarki w Europie. Panel poświęcony był praktycznym modelom współpracy, barierom systemowym oraz narzędziom niezbędnym do efektywnego transferu technologii do gospodarki.

Rys. 77. Panel PAN „Współpraca badawcza instytutów PAN z przemysłem. Jak uwolnić drzemiący potencjał?” podczas I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”, 21.11.2025, Warszawa

– Współpraca nauki, biznesu i władz publicznych tworzy niezbędny trójkąt wiedzy. Dotyczy to obronności, energii czy bezpieczeństwa żywnościowego – obszarów kluczowych w czasach niepewności. Instytuty PAN mają tu ogromny potencjał, który powinien szeroko służyć przedsiębiorstwom i administracji – powiedział prof. Jerzy Buzek.

W panelu udział wzięli: prof. dr hab. Natalia Sobczak, wiceprezes PAN, dr hab. Luiza Handschuh, prof. IChB PAN, dyrektor Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN, dr Kornelia Mikuła, kierownik Biura Transferu Technologii w Międzynarodowym Instytucie Biologii Molekularnej i Komórkowej, dr hab. inż. Marcin Lackowski, prof. IMP PAN, dyrektor Instytutu Maszyn Przepływowych PAN, dr inż. Zygmunt Krasiński, prezes Polskiej Izby Gospodarczej Zaawansowanych Technologii – IZTECH i kierownik Centrum Projektów Badawczych UE w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN.

Współpraca z biznesem – innowacje dla gospodarki

Pierwszy blok dyskusji dotyczył współpracy z przemysłem i wdrażania innowacji. Podkreślono, że instytuty PAN rozwijają technologie materiałowe, robotykę oraz systemy sterowania o wysokim potencjale aplikacyjnym. Zwrócono uwagę na konieczność przyspieszenia transferu tych rozwiązań do polskich producentów maszyn oraz wzmocnienia roli administracji publicznej w finansowaniu innowacji.

Jerzy Buzek wskazał na znaczenie aktywnej roli państwa i samorządów w tworzeniu warunków dla innowacji. Marcin Lackowski przedstawił przykład współpracy z władzami regionalnymi, w tym utworzenia Centrum Wiedzy dzięki decyzji samorządu województwa mazowieckiego. Luiza Handschuh omówiła wdrożenia technologii diagnostycznych, w tym rozwiązania rozwijane we współpracy z przemysłem motoryzacyjnym. Natalia Sobczak podkreśliła potrzebę prostego i przystępnego tłumaczenia wyników badań naukowych dla decydentów i administracji publicznej.

Rys. 78. Panel PAN „Współpraca badawcza instytutów PAN z przemysłem. Jak uwolnić drzemiący potencjał?” podczas I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”, 21.11.2025, Warszawa

Biotechnologia, biomedycyna i rolnictwo

Drugi blok panelu dotyczył nauk biologiczno-medycznych oraz ich zastosowań. Wskazano na silną pozycję PAN w diagnostyce, biomateriałach i biomedycynie.

Luiza Handschuh przywołała przykład szybkiej komercjalizacji testów diagnostycznych, możliwej dzięki współpracy nauki i państwa. Kornelia Mikuła omówiła współpracę z ośrodkami klinicznymi w Polsce i za granicą, w tym wdrożenia w zakresie diagnostyki chorób rzadkich oraz wczesnej diagnostyki neurologicznej. Podkreślono, że projekty kliniczne realizowane w instytutach PAN stanowią kluczowy etap przed wdrożeniem technologii do systemu ochrony zdrowia.

Rys. 79. Wspólne stoisko Polskiej Akademii Nauk podczas I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”, 19–21.11.2025, Warszawa

Bezpieczeństwo, obronność i technologie dual-use

Trzecia część dyskusji koncentrowała się na technologiach podwójnego zastosowania. Wskazano, że rozwiązania rozwijane w PAN – w tym materiały zaawansowane, sensory i technologie systemowe – mają znaczenie zarówno cywilne, jak i obronne.

Podkreślono potrzebę wyboru priorytetowych obszarów wdrożeń oraz budowy mechanizmów skalowania technologii. Zwrócono również uwagę na problem tzw. „dolin śmierci”, czyli luki finansowej pomiędzy badaniami a wdrożeniem przemysłowym.

Modele współpracy, komercjalizacja i finansowanie

Czwarty blok dotyczył mechanizmów transferu technologii i finansowania innowacji. Wskazano na konieczność rozwoju instrumentów takich jak akceleratorzy, living labs i konsorcja naukowo-przemysłowe.

Zygmunt Krasiński przedstawił doświadczenia związane z projektami systemowymi wspierającymi komercjalizację i współpracę nauki z biznesem, w tym w ramach programów krajowych i europejskich. Zwrócono uwagę na potrzebę zwiększenia finansowania etapów wdrożeniowych oraz stworzenia lepszych warunków dla sektora MŚP.

Podsumowanie i rekomendacje

W części końcowej podkreślono konieczność dalszego wzmacniania systemowych narzędzi współpracy nauki z gospodarką.

Natalia Sobczak wskazała na potrzebę uproszczenia komunikacji nauki oraz wprowadzenia zachęt podatkowych dla firm inwestujących w badania i rozwój. Podkreślono

także znaczenie aktywności instytutów PAN w projektach międzynarodowych oraz konieczność rozwijania instrumentów wspierających transfer wiedzy do gospodarki.

Polska Akademia Nauk i instytuty PAN – razem dla biznesu

Polska Akademia Nauk, jako strategiczny partner Kongresu, zaprezentowała po raz pierwszy wspólnie z instytutami PAN najnowsze technologie, projekty badawczo-rozwojowe oraz przykłady udanej kooperacji z przedsiębiorstwami. Akademia podkreśliła swoją gotowość do współpracy na wszystkich etapach łańcucha innowacji – od badań podstawowych po komercjalizację i wdrożenia przemysłowe.

Rys. 80. Wspólne stoisko Polskiej Akademii Nauk podczas I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”, 19–21.11.2025, Warszawa

Na wspólnym stoisku Polskiej Akademii Nauk Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. Aleksandra Krupkowskiego PAN prezentował elementy pompy wspomagania serca, demonstrator palca, ramię robota laparoskopowego oraz prototyp ekranu dźwiękochłonnego ze zintegrowanym systemem fotowoltaicznym, tkaninę fotowoltaiczną o przeznaczeniu obronnościowym i cywilnym; Instytut Maszyn Przepływowych im. Roberta Szewalskiego PAN – technologie opracowane wspólnie z przedsiębiorcami, tj. układ kogeneracyjny ORC o mocy 10 kW oraz palnik z rozdziałem powietrza (chroniony wnioskiem patentowym P.453790); Instytut Geofizyki PAN – sejsmometr z rejestratorem i analizator tlenków azotu; Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN – produkty spożywcze wytworzone we współpracy z Instytutem. Na stoisku obecni byli także: Instytut Chemii Bioorganicznej PAN, Instytut Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN, Instytut Inżynierii Chemicznej PAN, Instytut Farmakologii im. Jerzego Maja PAN, Instytut Chemii Fizycznej PAN, Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielańskiego PAN i Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie.

– Udział PAN w Kongresie wpisuje się w wieloletnią współpracę szeroko rozumianego środowiska Akademii ze światem biznesu. Instytuty PAN od lat realizują wspólnie z przedsiębiorstwami projekty badawczo-rozwojowe, wspierają firmy swoją wiedzą ekspercką oraz opracowują technologie znajdujące zastosowania w przemyśle, medycynie, rolnictwie, energetyce i innych obszarach. Rozszerzanie tej współpracy przynosi korzyści obu stronom – powiedział dr hab. Karol Palka, przewodniczący Zgromadzenia Dyrektorów Instytutów Naukowych Polskiej Akademii Nauk.

Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli instytutów badawczych, uczelni, firm technologicznych, przemysłu, inwestorów i administracji publicznej, dla których rozwój nowoczesnych technologii i skuteczny transfer wiedzy stanowią jeden z głównych kierunków działań. Program objął kilkadziesiąt paneli tematycznych, prezentacje technologii i przestrzeń networkingową.

Rys. 81. Wspólne stoisko Polskiej Akademii Nauk podczas I Narodowego Kongresu „Nauka dla Biznesu”, 19–21.11.2025, Warszawa

9.

Działalność dydaktyczna i rozwój młodych naukowców

Akademia Młodych Uczonych

Akademia Młodych Uczonych została powołana w 2010 roku jako gremium reprezentujące **młode pokolenie badaczy** i wzmacniające ich udział w życiu naukowym oraz instytucjonalnym Akademii. Jej członkowie wybierani są przez Zgromadzenie Ogólne spośród wybitnych naukowców, którzy w chwili wyboru nie ukończyli 38. roku życia i posiadają co najmniej stopień naukowy doktora. Kadencja członka AMU trwa pięć lat.

Do **zadań Akademii Młodych Uczonych** należy m.in. wspieranie rozwoju naukowców rozpoczynających karierę, przedstawianie opinii i raportów dotyczących warunków pracy młodych badaczy, promocja ich osiągnięć, organizacja wydarzeń popularyzujących naukę, a także współpraca z instytucjami naukowymi w Polsce i za granicą. W 2025 roku AMU liczyła **34 osoby**.

W roku sprawozdawczym odbyły się **dwie sesje Zebrania Ogólnego AMU**. Podczas kwietniowego zebrania gościliśmy **członków Young Academy of Sweden**, z którymi dyskutowano m.in. o wolności akademickiej, systemach finansowania nauki w Polsce i Szwecji oraz perspektywach współpracy młodych akademii europejskich z ALLEA. Rozmowy te wpisywały się w szersze działania AMU na rzecz **ochrony niezależności badań**, czego wyrazem było również podpisanie przez Akademię Sztokholmskiej Karty Wolności Akademickiej wzywającej rządu i instytucje zajmujące się nauką i szkolnictwem wyższym do ochrony wolności akademickiej i związanych z nią praw: wolności nauczania, badań i upowszechniania.

We wrześniu 2025 roku AMU przedstawiło Radzie Narodowego Centrum Nauki **proponowane zmiany w konkursach grantowych**, w tym postulat podwyższenia wynagrodzeń w programach OPUS i SONATA. Krótco po tym NCN ogłosiło podniesienie stawek wynagrodzeń.

Więcej informacji na stronie: <https://amu.pan.pl/>

Rys. 82. Dyskusja podczas Zebrania Ogólnego Akademii Młodych Uczonych zorganizowanego we współpracy ze Szwedzką Akademią Młodych Uczonych (Sveriges Unga Akademi – YAS), 23–24.04.2025, Warszawa

Konkursy i wyróżnienia PAN dla młodych naukowców

Oddział PAN w Gdańsku zorganizował **X edycję Konkursu o Nagrodę Oddziału PAN w Gdańsku dla młodych naukowców**, do której zgłosiło się 79 osób. Wyłoniono pięciu laureatów (w obszarach: nauk humanistycznych i społecznych, nauk biologicznych i rolniczych, nauk ścisłych i o Ziemi, nauk technicznych i nauk medycznych) oraz przyznano 11 wyróżnień.

Nagroda Oddziału PAN w Lublinie przyznawana jest **młodym pracownikom naukowym z obszaru działalności Oddziału** za indywidualne osiągnięcia badawcze w dziedzinach nauk odpowiadających wydziałom PAN. W 2025 roku, zgodnie z postanowieniem Kapituły Nagrody Oddziału PAN w Lublinie oraz decyzją Prezesa PAN, na podstawie rekomendacji zespołów oceniających zgłoszone prace, wyłoniono pięciu laureatów i dwoje wyróżnionych.

W roku sprawozdawczym Oddział PAN w Poznaniu ogłosił **XIII Konkurs na najlepszą oryginalną pracę twórczą opublikowaną w ubiegłym roku, której wiodącym autorem jest doktorant**. Zgodnie z założeniami regulaminu, prace nadesłane na konkurs oceniane były w pięciu obszarach nauki, noszących nazwy Wydziałów Akademii. Do konkursu zgłoszone zostały 52 publikacje. Przyznano pięć nagród oraz pięć wyróżnień.

W listopadzie 2025 roku odbyła się **25. jubileuszowa gala programu L'Oréal-UNESCO Dla Kobiet i Nauki**, którego jednym z partnerów jest PAN. Podczas uroczystości, spośród 389 kandydatek, wyróżniono osiem polskich badaczek – co stanowi rekord w historii polskiej edycji. W gronie laureatek znalazły się badaczki związane z instytutami PAN oraz czołowymi polskimi uczelniami. Nagrodzone prace dotyczą m.in. zagadnień z obszaru zdrowia, medycyny, biotechnologii i nauk chemicznych. Laureatki otrzymały stypendia finansowe wspierające dalszy rozwój kariery naukowej, a także zostały uhonorowane nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Rys. 83. Stypendystki 25. edycji programu L'Oréal-UNESCO Dla Kobiet i Nauki, 19.11.2025, Warszawa

Nowe zasady ortografii obowiązują od 2026 roku

Od 1 stycznia 2026 r. obowiązują nowe zasady ortograficzne przygotowane przez Radę Języka Polskiego przy Prezydium PAN. Zmiany mają na celu uproszczenie i ujednolicenie wybranych reguł pisowni oraz ułatwienie ich stosowania w codziennej praktyce.

Uproszczenie zasad pisowni

Wprowadzone zmiany dotyczą przede wszystkim użycia wielkich i małych liter, pisowni łącznej i rozdzielnej oraz stosowania łącznika. Nie obejmują natomiast podstawowych zasad ortografii regulujących zapis samogłosek i spółgłosek, takich jak użycie rz i ż, ch i h czy ó i u.

Zgodnie z nowymi zasadami przymiotniki utworzone od nazw własnych i zakończone na -owski zapisuje się małą literą (np. *chopinowski*), natomiast nazwy mieszkańców utworzone od nazw geograficznych – wielką literą (np. *Rzymianin*). Wielką literą zapisuje się również nazwy pojedynczych egzemplarzy wyrobów przemysłowych, takich jak samochody określane nazwą marki, oraz wszystkie człony nazw własnych obiektów topograficznych.

Nowe reguły pisowni wyrazów i wyrażeń

Istotne zmiany objęły także pisownię partykuły „nie”. Obecnie z przymiotnikami, przysłówkami odprzymiotnikowymi oraz imiesłowami odmiennymi zapisuje się ją zawsze łącznie, również w stopniu wyższym i najwyższym.

Ujednolicono również zapis wyrazów takich jak *półżarłem* czy *półserio*, a także wyrazów z częstkami *niby-* i *quasi-*. Jednocześnie dopuszczono większą elastyczność w pisowni wyrazów z częstkami *super-*, *ekstra-*, *eko-*, *wege-* czy *mini-*, które można zapisywać zarówno łącznie, jak i rozdzielnie.

Wraz z wejściem w życie nowych zasad Rada Języka Polskiego opublikowała dokument „Zasady pisowni i interpunkcji polskiej”, zawierający kompletny zbiór obowiązujących przepisów ortograficznych i interpunkcyjnych. Dokument został opracowany przez Zespół ds. Reformy Ortografii RJP i stanowi obecnie podstawowe źródło informacji o zasadach poprawnej polszczyzny.

Rys. 84. Grafika dotycząca łącznej pisowni nie- z imiesłowami odmiennymi

Rys. 85. Grafika dotycząca pisowni wielką literą nazw mieszkańców miast, dzielnic, osiedli i wsi

10.

Popularyzacja nauki

Program „Otwarta Nauka” Polskiej Akademii Nauk, realizując zadania służące rozwojowi nauki w Polsce, wspiera finansowo upowszechnianie i promocję działalności naukowej, także w skali międzynarodowej.

Umożliwia on ubieganie się o dofinansowanie takich działań jak m.in. **konferencje naukowe, warsztaty, wystawy, opracowanie ekspertyz**, a także **realizacja innych projektów upowszechniających naukę**. Wnioski mogą składać jednostki organizacyjne korporacji uczonych PAN (wydziały, oddziały), komitety naukowe i problemowe, a także Akademia Młodych Uczonych.

Więcej o programie na stronie: <https://pan.pl/finansowanie-upowszechniania-nauki/>

Rys. 86. Ogólne dane liczbowe dotyczące programu „Otwarta Nauka” w 2025 roku

Wydziały PAN

Wydziały PAN w 2025 roku zorganizowały jedno zadanie upowszechniające osiągnięcia nauki.

W ramach **cyklu wykładów naukowych** Wydziału V Nauk Medycznych PAN, referat pt. „Od endoskopii diagnostycznej do zabiegowej” wygłosił prof. Jarosław Reguła. Przedstawiono korzyści płynące z zastosowania nowoczesnej endoskopii, od zastąpienia nią bardziej inwazyjnych metod, w tym leczenia chirurgicznego, po skuteczne wykrywanie i leczenie wczesnych stadiów raka przewodu pokarmowego oraz usuwanie zmian przedrakowych. Omówiono także wady i zalety wykorzystania w diagnostyce sztucznej inteligencji. W listopadzie natomiast wykład pt. „Cukrzycowa choroba nerek na przestrzeni wieków” wygłosiła prof. Jolanta Małyszko z Katedry i Kliniki Nefrologii, Dializoterapii i Chorób Wewnętrznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Oba wydarzenia były dostępne online na kanale PAN.

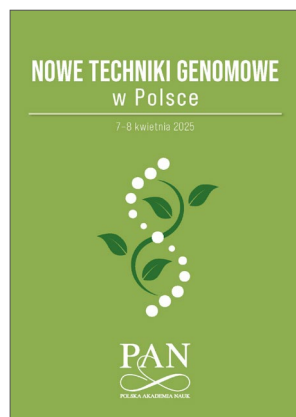

Rys. 87. Wykład prof. Jarosława Reguły pt. „Od endoskopii diagnostycznej do zabiegowej”, 10.04.2025, Warszawa

Komitety PAN

Komitety PAN uczestniczyły w organizacji 41 konferencji, 17 warsztatów, 15 zadań upowszechniających osiągnięcia nauki, dwóch wystaw oraz wydały trzy ekspertyzy.

Konferencja „**Nowe techniki genomowe w Polsce**” Komitetu Biotechnologii PAN przy współpracy z Komitetem Nauk Agronomicznych PAN zapla-

Rys. 88. Plakat konferencji „Nowe techniki genomowe w Polsce”, 7–8.04.2025, Warszawa

nowana została na okres polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Podczas wydarzenia przedstawiono kierunki badań podstawowych i wdrożeniowych realizowanych w Polsce w zakresie roślin użytkowych. Spotkanie stało się platformą do nawiązywania współpracy między jednostkami badawczymi, uczelniami oraz przedstawicielami spółek hodowlanych i przemysłu biotechnologicznego. Konferencja miała za zadanie wspieranie innowacyjności oraz promowanie nowych technologii w celu tworzenia strategii dla rozwoju nauki w Polsce oraz budowania konkurencyjności kraju na arenie międzynarodowej. Poruszana tematyka nabiera szczególnego znaczenia w kontekście intensywnych debat oraz potencjalnych zmian legislacyjnych dot. NGT. W wydarzeniu wzięli udział przedstawiciele MRiRW oraz sektora hodowlanego, reprezentanci MNiSW, NCBR i NCN.

Przedmiotem rozważań podczas konferencji „**Autonomia, nierówność i sprawiedliwość reprodukcyjna: konteksty społeczno-kulturowe zdrowia reprodukcyjnego**” zorganizowanej przez Komitet Nauk Demograficznych PAN była autonomia reprodukcyjna rozumiana jako prawo do wyboru, decydowania o swojej prokreacji i posiadania dzieci. Temat zdrowia reprodukcyjnego zyskuje bardzo wyrażnie na znaczeniu w światowej dyskusji naukowej o zmianach demograficznych w kontekście utrwalania się płodności na niskim poziomie, który nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Cykl corocznie organizowanych przez Komitet konferencji ma na celu całościowe, interdyscyplinarne spojrzenie na zdrowie reprodukcyjne i jego uwarunkowania. Przedmiotem dyskusji i wystąpień podczas konferencji były czynniki kształtujące obecne trendy demograficzne, jak transformacje związków intymnych, form życia

rodzinnego oraz zmiany podstaw rodzicielskich, w tym postrzeganie macierzyństwa i ojcostwa w kontekście aspiracji i możliwości ich realizacji.

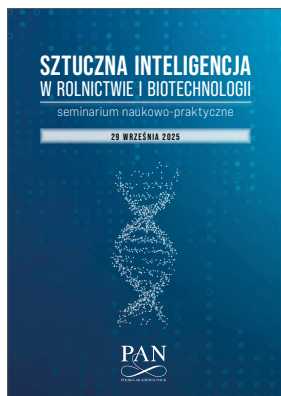
Rys. 89. Plakat konferencji „Autonomia, nierówność i sprawiedliwość reprodukcyjna: konteksty społeczno-kulturowe zdrowia reprodukcyjnego”, 22.10.2025, Warszawa

Problematyka **XXXVIII Letniej Szkoły Młodych Pedagogów i Pedagożek im. Marii Dudzikowej pt. „(Nie)regionalna edukacja/polityka oświatowa w warunkach globalności i cyfryzacji współczesnego świata – konteksty pedagogiczne”** zorganizowanej przez Komitet Nauk Pedagogicznych PAN wraz z Wydziałem Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku, skupiona była na pedagogicznych kontekstach potencjałów środowisk lokalnych i regionalnych, odkrywaniu możliwości wykorzystania endemicznych zasobów kultury i natury w procesach rozwoju osoby i zmiany społecznej. Włączenie tematyki edukacji regionalnej do badań procesów kształcenia i wychowania ma na celu rozwijanie podstaw otwartości na relacje między tym co lokalne i globalne oraz tym, co należy podtrzymywać, a co zmieniać. Edukacja i polityka regionalna uczą zaangażowania w życie wspólnoty, w politykę społeczną, ochronę dóbr i poszanowania praw człowieka oraz zasad zrównoważonego rozwoju.

Ekspertyza „**Opinia w sprawie wdrożenia energetyki jądrowej w Polsce**” przygotowana przez Komitet Elektrotechniki PAN, skierowana m.in. do organów państwa polskiego związanych z sektorem energetycznym, przedstawiceli sejmu i senatu oraz komisji problemowych w sektorze energetycznym, uzasadnia konieczność wdrożenia energetyki jądrowej w Polsce jako fundamentu bezpieczeństwa Krajowego Systemu Elektroenergetycznego oraz narzędzia realizacji międzynarodowych zobowiązań klimatycznych. Rozwój energetyki jądrowej w Polsce przekłada się na stabilne dostawy energii elektrycznej dla przemysłu, transportu, usług i gospodarstw domowych. W raporcie podjęto próbę nakreślenia długoterminowej stra-

tegi rozwoju sektora wytwórczego polskiej elektroenergetyki, uwzględniającej rozwiązanie problemu redukcji emisji CO₂.

Seminarium naukowo-praktyczne „Sztuczna inteligencja w rolnictwie i biotechnologii”, zorganizowane przez Komitet

Rys. 90. Okładka broszury towarzyszącej seminarium „Sztuczna inteligencja w rolnictwie i biotechnologii”, 29.09.2025, Warszawa

Wystawa plenerowa pt. „**Maria Skłodowska-Curie we Włoszech: trzy podróże, jedna pasja**” zorganizowana przez Komitet Chemii PAN, we współpracy ze Stacją PAN w Rzymie ukazała postać wybitnej uczoney nie tylko jako badaczki o ponadprzeciętnych zdolnościach, ale również jako uczestniczki międzynarodowego dialogu naukowego, osobę niezwykle wrażliwą społecznie i niezależną, która zrewolucjonizowała sposób, w jaki postrzegano rolę kobiet w nauce. Krakowskie Przedmieście w Warszawie jako lokalizacja ekspozycji zostało wybrane celowo – przestrzeń wystawową ulokowano tuż obok dawnej siedziby Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, w którym badaczka przeprowadzała swoje pierwsze doświadczenia chemiczne.

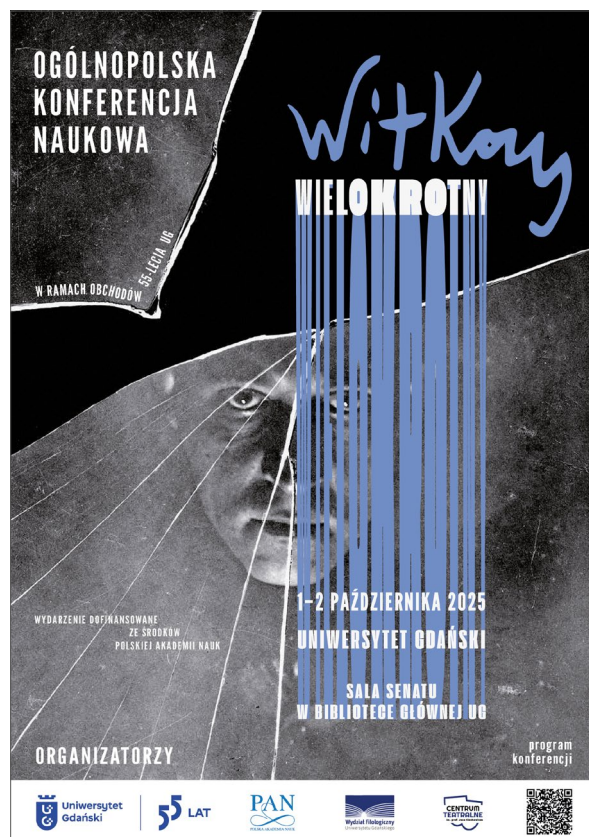

Rys. 91. Wystawa plenerowa pt. „Maria Skłodowska-Curie we Włoszech: trzy podróże, jedna pasja” na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie

Oddziały PAN

Oddziały PAN zorganizowały 21 konferencji, 12 warsztatów, 12 zadań upowszechniających osiągnięcia nauki oraz jedną wystawę.

W 140-lecie urodzin Stanisława Ignacego Witkiewicza konferencję pt. „**Witkacy wielokrotny**” zorganizował Oddział PAN w Gdańsku wraz z Uniwersytetem Gdańskim. Wydarzenie poświęcone było różnym formom i aspektom twórczego dorobku artysty. W gronie wybitnych badaczy i badaczek poszukiwano odpowiedzi na pytania o żywotność i współczesny rezonans wpisanych w twórczość Witkacego idei. Tytułowa „wielokrotność” artysty – dramaturga, prozaika, malarza, reformatora i wizjonera teatru – przełożyła się na wielość zróżnicowanych perspektyw młodych badaczy. Naukowego oglądu Witkacego dokonywano m.in. z perspektywy historyczno- i krytycznoteatralnej, a także filozoficzno-estetycznej, kulturoznawczo-antropologicznej czy medialno-komunikacyjnej. Podjęto nawet próbę odczytania twórczości Witkacego z perspektywy najnowszych osiągnięć fizyki kwantowej.

Rys. 92. Plakat konferencji „Witkacy wielokrotny”, 1–2.10.2025, Gdańsk

Oddział PAN we Wrocławiu zorganizował IV edycję **Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Ergonomia wieku podeszłego”**, podczas której

przedstawiono holistyczne podejście do problemu starości. W konferencji udział wzięli specjaliści prezentujący różne dyscypliny naukowe zajmujący się aktywizacją seniorów w życiu społecznym i zawodowym. Naukowcy mieli okazję do prezentacji wyników własnych doświadczeń podczas czterech sesji tematycznych obejmujących interdyscyplinarne podejście do pacjenta w wieku podeszłym. Omówiono zagadnienie likwidacji barier (zdrowotnych, społecznych i architektonicznych) utrudniających prawidłowe funkcjonowanie seniorów w życiu społecznym i zawodowym oraz znaczenie aktywności fizycznej i rehabilitacji osób starszych, umożliwiającej jak najlepszą sprawność i zdolność do samodzielnej egzystencji. Zaprezentowano również wyzwania współczesnej nauki wobec seniorów aktywnych w obszarze społecznym i zawodowym. Wystąpienia podkreślały ogromną troskę o bezpieczeństwo, godność i najwyższą jakość życia seniorów. Najważniejszym zadaniem konferencji było jednak przywrócenie osób starszych do jak najlepszego funkcjonowania w ich własnym środowisku, co jednocześnie umożliwia zachowanie autonomii i niezależności ekonomicznej. Tematyka wydarzenia doskonale wpisała się w proklamowaną przez ONZ „Dekadę zdrowego starzenia się 2021–2030”.

Rys. 93. Warsztaty „Innowacje w recyklingu i wykorzystaniu odpadów GOZ w nowoczesnym agroprzemyśle”, 5–6.06.2025, Lublin

Głównym celem warsztatów pt. „**Innowacje w recyklingu i wykorzystaniu odpadów w GOZ w nowoczesnym agroprzemyśle**” zorganizowanych przez Komisję Rozwoju i Promocji Osiągnięć Młodych Naukowców działającą w ramach Oddziału PAN w Lublinie, było zapoznanie naukowców z zagadnieniami dotyczącymi gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) w sektorze rolno-spożywczym. Program warsztatów obejmował m.in. procesy umożliwiające wydajne wykorzystywanie surowców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska. Wartością dodaną warsztatów był aktywny udział młodych naukowców, którzy zdobyli wiedzę i umiejętności pozwalające wdrażać innowacyjne rozwiązania ograniczające zużycie zasobów oraz ilość generowanych odpadów.

Oddział PAN w Olsztynie i w Białymstoku wraz z Wydziałem Prawa Uniwersytetu w Białymstoku oraz Wydziałem Ekonomiczno-Informatycznym Filii Uniwersytetu w Białymstoku w Wilnie zorganizował warsztaty pt. „**Mobbing pod Lupą. Edukacja. Prewencja. Wsparcie. Warsztaty dla młodych naukowców**”. Wydarzenie miało zwiększyć świadomość na temat mobbingu, budować włączające środowisko pracy oraz rozwijać umiejętność przeciwdziałania niepożądanym zachowaniom w środowisku akademickim. Uczestnicy poznali kluczowe pojęcia związane z różnorodnością i włączającym środowiskiem pracy oraz dowiedzieli się, jak istotna jest komunikacja w budowaniu otwartej i bezpiecznej atmosfery. Omówiono także koncepcję komunikacji bez przemocy (NVC), asertywność oraz sposoby rozpoznawania i reagowania na nieuświadomione uprzedzenia i mikroagresje oraz zagadnienia prawne związane z mobbingiem, w tym jego definicję, rodzaje oraz przesłanki na gruncie kodeksu pracy. Uczestnicy dowiedzieli się, jak odróżnić mobbing od niewłaściwej komunikacji, poznali także praktyczne aspekty obrony przed manipulacją. Nie zabrakło również rozmowy na temat sposobów wzmacniania samooceny i postawy asertywnej. Warsztaty zakończyły się omówieniem technik rozwiązywania sporów w zespołach, takich jak mediacja i negocjacje.

Rys. 94. Banner promujący warsztaty „Mobbing pod lupą. Edukacja. Prewencja. Wsparcie. Warsztaty dla młodych naukowców”, 29–30.05.2025, Białystok

Stacje zagraniczne PAN

Stacje zagraniczne Polskiej Akademii Nauk brały udział w organizacji 26 konferencji, jednego warsztatu, 23 zadań upowszechniających osiągnięcia nauki oraz czterech wystaw.

W Stałym Przedstawicielstwie RP przy UE w Brukseli konferencję pt. **„Diamond ERA: wspieranie otwartości w europejskiej przestrzeni badawczej”** zorganizowało Biuro Promocji Nauki PolSCA PAN w Brukseli wraz z Komitetem Nauk o Literaturze PAN i Instytutem Badań Literackich PAN. Głównym punktem odniesienia była koncepcja Diamond Open Access jako modelu, w którym ani autorzy ani czytelnicy nie ponoszą opłat. Dyskusje przedstawicieli różnych środowisk umożliwiły zidentyfikowanie kluczowych wyzwań, tj. m.in. brak rozpoznawalności i stabilnego finansowania, potrzeba reformy ewaluacji naukowej oraz konieczność standaryzacji metadanych i wzmocnienia indeksowania treści. Wystąpienia prelegentów potwierdziły, że model diamentowy dojrzeewa do roli jednego z najważniejszych elementów europejskiej komunikacji naukowej. Taki sposób publikowania jest kluczowy dla upowszechniania wyników badań finansowanych ze środków publicznych bez barier ekonomicznych. Konferencja umożliwiła przedstawienie Diamond OA jako preferowanego, niekomercyjnego modelu komunikacji naukowej oraz powiązanie go z celami ERA: suwerennością badawczą, otwartością, wielojęzycznością i sprawliwym dostępem do wyników badań.

Rys. 95. Banner konferencji pt. „Diamond ERA: wspieranie otwartości w europejskiej przestrzeni badawczej”, 4.12.2025, Bruksela

Ważnym wydarzeniem w kontekście realnych zagrożeń współczesnego świata była konferencja zrealizowana przez Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie pt. **„Baltic Security Workshop: cyberbezpieczeństwo w regionie Morza Bałtyckiego”**. Spotkanie poświęcono analizie bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego w obliczu aktów sabotażu na infrastrukturę krytyczną do przesyłu gazu, energii i danych telekomunikacyjnych. Ambasador Polski w Berlinie, Jan Tombiński, podkreślił, że uzależnienie od paliw kopalnych

wykorzystuje się jako broń, dlatego tak ważna jest współpraca między krajami położonymi nad Morzem Bałtyckim.

Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie było również organizatorem wystawy pt. **„Na ramionach gigantów. Polscy naukowcy w Europie – dziedzictwo i teraźniejszość”**, która zgromadziła około 100 naukowców w ramach międzynarodowej współpracy naukowej. Wystawa w ciekawy sposób przedstawiła m.in. wkład polskiej myśli akademickiej w rozwój nauki światowej oraz dorobek polskich naukowców w kontekście europejskim, obejmującym historyczne dziedzictwo, jak i współczesne osiągnięcia badawcze. Na rok 2026 planowana jest ekspozycja w Warszawie.

Rys. 96. Banner wystawy „Na ramionach gigantów. Polscy naukowcy w Europie – dziedzictwo i teraźniejszość”

Jednostki naukowe i organizacyjne PAN

Jednostki PAN w 2025 roku zorganizowały lub współorganizowały jedną konferencję, jeden warsztat, 33 zadania upowszechniające osiągnięcia nauki, 10 wystaw, a także korzystały z dostępu do czterech baz danych.

Cykl Ogrodu Botanicznego PAN pod nazwą **„Miesiąc Japoński”** poświęcony był popularyzacji wiedzy o roślinach Azji Wschodniej, w szczególności – wiśniach ozdobnych (sakurach) oraz sztuce formowania drzew bonsai. Wydarzenie było powiązane z okresem kwitnienia kolekcji wiśni ozdobnych na terenie ogrodu, który co roku przyciąga liczne grono odwiedzających. Festiwal Hanami nawiązywał do japońskiej tradycji podziwiania kwitnących wiśni, a Międzynarodowa Wystawa Drzew Bonsai prezentowała dorobek twórców i pasjonatów tej sztuki. Całości towarzyszyły działania edukacyjne i popularyzujące wiedzę o roślinach oraz kulturze Japonii, w tym warsztaty tematyczne, spotkania z pasjonatami ogrodnictwa oraz prezentacje dotyczące pielęgnacji roślin.

Biblioteka Gdańska PAN była organizatorem wystawy pt. „**Sąsiedzi na dobre i złe. Polska–Szwecja**”, która prezentowała polsko-szwedzkie relacje, poczynając od XIV wieku, od lat rywalizacji i wojen pomiędzy Polską i Szwecją, poprzez unię personalną za czasów panowania Zygmunta III Wazy, a kończąc na partnerstwie gospodarczym i strategicznym w XXI wieku. Całość w dużej mierze została oparta na bogatych zbiorach kartograficznych Biblioteki – atlasach, mapach, planach. Dopełniły jej natomiast inne rodzaje zbiorów – starodruki, rękopisy, grafiki, fotografie, numizmaty – mówiące o historycznych powiązaniach ze Szwecją i stosunkach polsko-szwedzkich. Podczas wernisażu odbył się koncert muzyki szwedzkiej.

Rys. 97. Plakat wystawy „Sąsiedzi na dobre i złe. Polska–Szwecja”, 15.05–4.07.2025, Gdańsk

Archiwum PAN w Warszawie wspólnie z Muzeum Geologicznym PIG-PIB uczciło „**270 rocznicę urodzin Stanisława Staszica**”, patrona i fundatora gmachu, w którym mieści się obecnie Archiwum i wiele innych instytucji Polskiej Akademii Nauk. W wydarzeniu wzięli udział m.in. uczniowie z XIV Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica, którzy zostali wprowadzeni w tematykę uroczystości i znaczenie dorobku ich patrona dla rozwoju nauk przyrodniczych. Prelegenci podzielili się pasją i doświadczeniem, prezentując tematy, które zaciękały zarówno młodszych, jak i starszych odbiorców. Wspaniałym dopełnieniem uroczystości był występ Chóru Sonus Innumerabiles.

Biblioteka Kórnicka PAN zorganizowała – jak co roku – „**Noc Muzeów**”. Zamek po raz kolejny stał się przestrzenią aktywności kulturalnej, umożliwiając młodym i utalentowanym artystom prezentację swoich umiejętności.

Festiwal Nauki „Nauka z Pałacem w tle” Domu Zjazdów i Konferencji w Jabłonnie jest wydarzeniem o ponad 20-letniej tradycji, które na stałe wpisało się w pejzaż naukowo-kulturalny powiatu i miasta stołecznego Warszawy. Na program Festiwalu składają się pokazy, warsztaty oraz wykłady z różnych dyscyplin nauki, które adresowane są do szerokiej publiczności. Od 2022 roku Festiwal jest realizowany w uatrakcyjnionej formule – zaangażowano i kontynuowano współpracę z instytucjami PAN, uczelniami wyższymi i szkołami średnimi, stowarzyszeniami i fundacjami propagującymi naukę, muzeami, instytucjami samorządowymi, start-upami i przedstawicielami sektora biznesowego.

Rys. 98. Banner promujący Festiwal Nauki „Nauka z Pałacem w tle”, 20–21.09.2025, Jabłonna

Akademia Młodych Uczonych

Akademia Młodych Uczonych brała udział w organizacji jednej konferencji, jednego warsztatu oraz dwóch zadań upowszechniających osiągnięcia nauki.

Celem konferencji „**Young Science Beyond Borders (YSBB) 2025**” było stworzenie interdyscyplinarnej i międzynarodowej platformy do wymiany myśli naukowej, w szczególności dla młodych naukowców, nawiązanie współpracy międzynarodowej pomiędzy uczestnikami, a także przedstawienie możliwości prowadzenia badań naukowych w Polsce. W ramach konferencji, w pięciu obszarach tematycznych tożsamych z dziedzinami wiedzy reprezentowanymi przez Wydziały PAN, referaty wygłosiło 20 naukowców reprezentujących 14 krajów, w tym członkowie AMU. Odbyły się również panele dotyczące przyczyn rezygnacji z kariery naukowej oraz wolności akademickiej.

Akademia Młodych Uczonych już po raz szósty zorganizowała jednodniowe spotkanie „**Zostań badaczką**” popularyzujące zawód naukowca wśród kobiet; tym razem odbyło się ono w Warszawie. Wydarzenie to, wzorem lat ubiegłych, kierowane było do uczennic szkół średnich, studentek oraz doktorantek na wczesnym etapie kariery. Organizatorzy zwracali uwagę na wyzwania stojące przed kobietami w dziedzinach STEM, gdzie ta płęć, pomimo licznej obecności w gronie studentów, wciąż stanowi mniejszość wśród osób decydujących się na karierę naukową. Podczas krótkich wykładów uznanych kobiet-badaczek, panelu dyskusyjnego na temat odwagi w nauce oraz dyskusji stolikowych, gdzie uczestniczki miały możliwość bezpośredniej rozmowy z naukowczyniami na temat ich pracy, wyzwań i rozwoju zawodowego, zachęcano młode adeptki nauki do kontynuowania kariery badawczej.

Warsztaty „**Kuźnia Młodych Talentów**”, organizowane już po raz ósmy, są swego rodzaju interdyscyplinarną szkołą letnią umożliwiającą integrację doktorantów ze wszystkich dziedzin nauki. Celem KMT było podniesienie kwalifikacji przyszłych doktorów, którzy wykazują szczególne zdolności i determinację w rozwijaniu kariery naukowej. W ramach wydarzenia uczestnicy odbyli warsztaty z popularyzacji nauki, skutecznej współpracy z biznesem i przygotowywania krótkich form prezentacji. Wysłuchano także dwóch wykładów popularnonaukowych dotyczących barier i wyzwań w komunikacji międzynarodowej oraz różnych modeli badawczych stosowanych w badaniach naukowych.

Rys. 99. Banner promujący warsztaty „Kuźnia Młodych Talentów”, 5–7.09.2025, Jabłonna

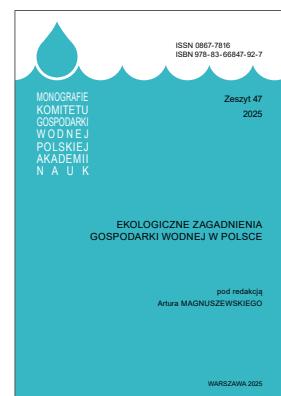
Wraz ze Stowarzyszeniem Collegium Invisible zorganizowano **Wioskę Olimpijską** – wakacyjny obóz naukowy przeznaczony dla laureatów i finalistów licealnych olimpiad przedmiotowych oraz uczniów udzielających się społecznie. Uczestnicy mieli możliwość spotkania z ekspertami i praktykami z AMU, Instytutu Badań Edukacyjnych i Krajowej Reprezentacji Doktorantów, wysłuchania wykładów eksperckich oraz wzięcia udziału w warsztatach problemowych i tematycznych.

Działalność wydawnicza

Tab. 1. Dane liczbowe dotyczące działalności wydawniczej PAN w 2025 roku w ramach programu „Otwarta Nauka”

2025	czasopisma	publikacje zwarłe
wydziały	7	1
komitety	34	12
oddziały	9	5
stacje zagraniczne oraz pomocnicze jednostki naukowe	4	11

Jedną z wydanych w 2025 roku publikacji zwartych jest monografia Komitetu Gospodarki Wodnej PAN pt. „**Ekologiczne zagadnienia gospodarki wodnej w Polsce**” pod redakcją profesora Artura Magnuszewskiego (<https://publikacje.pan.pl/book/158644/ekologiczne-zagadnienia-gospodarki-wodnej-w-polsce>). Publikacja poświęcona jest ilościowemu ujęciu zasobów wodnych i ich wykorzystaniu przez różne działy gospodarki. Monografia m.in. omawia obowiązujący system monitoringu i jego wpływ na obraz stanu wód, porusza zagadnienia związane ze zdolnością środowiska do samooczyszczania się wód powierzchniowych oraz przedstawia wyzwania stojące przed przedsiębiorstwami wodociągowymi dostarczającymi wodę z rzek do dużych miast.

Rys. 100. Okładka publikacji „Ekologiczne zagadnienia gospodarki wodnej w Polsce” pod redakcją prof. Artura Magnuszewskiego

Współwydawany wraz z Instytutem Technologiczno-Przyrodniczym – Państwowym Instytutem Badawczym kwartalnik „**Journal of Water and Land Development**” osiągnął w 2025 roku wskaźnik cytowań na poziomie 2.5, umacniając tym samym swoją międzynarodową pozycję. Czasopismo ukazuje się nieprzerwanie od 1997 roku i jest indeksowane przez 25 baz naukowych. W roku sprawozdawczym na łamach czasopisma opublikowano łącznie 110 artykułów, których autorzy byli afiliowani w 64 krajach (<https://journals.pan.pl/jwld>).

W 2025 roku rozpoczęły się prace nad przeniesieniem czasopism z dotychczasowej platformy Czasopisma PAN (<https://journals.pan.pl/>) na systemie Open Journal System platformę Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk ([78](https://wy-</p>
</div>
<div data-bbox=)

dawnictwo.pan.pl/), służącą do zarządzania procesem wydawniczym i publikowania czasopism online.

Magazyn popularnonaukowy „Academia”

Od 2025 roku powiązano częstotliwość wydawania numerów magazynu popularnonaukowego „Academia” z sesjami Zgromadzenia Ogólnego PAN. Mający swą premierę w czerwcu, pierwszy numer magazynu poświęcony został **tysiącleciu koronacji Bolesława Chrobrego**. Połączona perspektywa historyków, archeologów i mediewistów pozwoliła na oddanie klimatu epoki oraz pokazała, jak współczesna nauka pozwala odczytywać dziedzictwo sprzed wieków.

Rys. 101. Magazyn popularnonaukowy „Academia” nr 1/2025 poświęcony tysiącleciu koronacji Bolesława Chrobrego

Drugi numer magazynu poświęcony został tematowi **społecznej odpowiedzialności nauki**. Ukazano w nim naukę jako proces głęboko osadzony w relacji ze społeczeństwem. W numerze znalazły się teksty dotyczące roli naukowców we współczesnym świecie, popularyzacji nauki, nauki obywatelskiej, współpracy profesjonalnych badaczy z amatorami oraz wywiady z wybitnymi postaciami, w tym z noblistą prof. Haroldem Varmusem.

Portal popularnonaukowy „Academia”

W 2025 roku (19 lutego w wersji beta; 13 października w wersji produkcyjnej) uruchomiono **portal „Academia”**, którego celem jest przybliżanie najnowszych osiągnięć naukowych szerokiej publiczności. Prezentowane są na nim wyniki badań, innowacje oraz najciekawsze projekty naukowe prowadzone w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska PAN. Serwis porusza również tematy związane z polityką naukową i doradztwem naukowym dla polityk publicznych. Portal do końca 2025 roku **zgromadził 46 tysięcy od-**

biorców, publikując 810 artykułów, wywiadów i felietonów.

Podcasty

W 2025 roku Polska Akademia Nauk emitowała serie podcastów:

- **„O co chodzi z tą nauką?”** – cykl rozmów skierowanych do odbiorców młodszego pokolenia (studenci, licealiści), realizowany we współpracy z radiową Czwórką od 2024 roku. Tematyka podcastów dotyczy zagadnień naukowych, prezentowanych w atrakcyjnej, dostosowanej do percepcji odbiorców, formie. Rozmówcami są doktorzy i doktoranci z instytutów PAN.
- **„Okruszek wiedzy”** – cykl prowadzony przez prof. Łukasza Okruszka (IP PAN), który w rozmowach z badaczami PAN omawia zagadnienia dotyczące neuronauki, psychologii, nauk społecznych oraz biologii i medycyny. Każdy odcinek prezentuje aktualne odkrycia i pokazuje, jak nauka wpływa na codzienne życie.
- **„Człowiek 2.0”** – audycja o charakterze popularnonaukowym, której celem jest ukazanie wpływu nauki, technologii oraz innowacji na codzienne życie człowieka i jego przyszłości w kontekście dynamicznych przemian cywilizacyjnych. Program, prowadzony przez redaktora Jana Stradowskiego, we wcześniejszym okresie na antenie Radia TOK FM, od października 2025 roku został przeniesiony na kanały Polskiej Akademii Nauk.

Rys. 102. Podcast „Człowiek 2.0”

- **„Świat okiem nauki”** – seria czterech rozmów pt. „Jak uczyć historii w XXI wieku?” poświęcona była zgłębieniu nowoczesnych metod nauczania historii, które angażują uczniów i wykorzystują nowe technologie. W trakcie spotkań zaproszeni goście podzielili się swoimi doświadczeniami, pomysłami i najlepszymi praktykami, prezentując nowatorskie podejścia do nauczania historii.

W 2025 roku Polska Akademia Nauk nawiązała **współpracę z Radiem Naukowym**, której wynikiem było pięć audycji z udziałem członków PAN. Rozmowy dotyczyły osiągnięć i sukcesów badawczych, a także zawierały refleksje nad zmieniającymi się warunkami prowadzenia kariery naukowej w ostatnim 50-leciu.

11.

Organizacja i rozwój PAN

W 2025 roku Polska Akademia Nauk konsekwentnie rozwijała swoje struktury organizacyjne i narzędzia zarządzania, wdrażając działania na rzecz równości, cyfryzacji i bezpieczeństwa, jednocześnie wzmacniając kompetencje kadry oraz system wsparcia dla badań i pozyskiwania międzynarodowych grantów.

Rozwój standardów zarządzania, cyfryzacja i wzmocnienie kompetencji w Kancelarii PAN

20 maja 2025 roku decyzją Prezesa PAN został przyjęty **Plan Równości Płci** dla Kancelarii PAN oraz jednostek nieposiadających osobowości prawnej, który ma przyczynić się do poszanowania zasady równości płci w procesach rekrutacyjnych, rozwoju kariery (również naukowej), zapewnienia równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, mobbingowi i molestowaniu oraz zwiększenia udziału kobiet w kadrze zarządzającej. Pełna treść Planu dostępna jest pod adresem: Decyzja nr 20/2025 – Plan Równości Płci. Jednocześnie w Kancelarii PAN powołana została Pełnomocniczka ds. równości.

W sierpniu 2025 roku do zespołu Kancelarii PAN dołączył **Pełnomocnik ds. Ochrony Informacji Niejawnych**, którego głównym zadaniem jest ochrona informacji niejawnych oraz zarządzanie kryzysowe, w tym m.in. opracowanie dokumentacji ochronnej i teleinformatycznej, prowadzenie szkoleń i kontroli, współpraca z instytucjami zewnętrznymi, a także realizacja zadań wynikających z ustawy o ochronie informacji niejawnych.

Na kanwie przygotowań do wdrożenia systemu **elektronicznego zarządzania dokumentacją (EZD)**

rozpoczętych w 2024 roku, 1 października 2025 roku EZD RP został wprowadzony w Kancelarii PAN jako system pomocniczy. Decyzja ta ma pozytywnie wpłynąć na funkcjonowanie organizacji, przynosząc korzyści zarówno w zakresie realizacji codziennych zadań, jak i strategicznego rozwoju jednostki.

W grudniu 2025 roku pracownicy Kancelarii PAN zostali także poproszeni o wypełnienie **ankiety satysfakcji pracownika**, której wyniki zostaną przekazane w 2026 roku. Ankieta wpisuje się w szerszą wizję rozwoju Kancelarii PAN i stanowi istotne narzędzie diagnozy potrzeb oraz oczekiwań pracowników, pozwalające na bardziej świadome kształtowanie polityki zarządzania zasobami ludzkimi. Uzyskane wyniki posłużą do wdrażania rozwiązań wzmacniających efektywność organizacyjną oraz budujących stabilne i sprzyjające środowisko pracy.

W Kancelarii PAN w 2025 roku zrealizowano **16 szkoleń wewnętrznych**. Program szkoleniowy został dostosowany do dwóch grup odbiorców – kadry kierowniczej oraz pracowników wszystkich szczebli. Szkolenia obejmowały zarówno zagadnienia specjalistyczne, jak i rozwój kompetencji miękkich. Biuro Zarządzania Zasobami Ludzkimi prowadziło – w ramach pilotażu – otwarte szkolenia rozwijające kompetencje interpersonalne, w których uczestnictwo było dobrowolne i objęto szacunkowo 136 osób.

Wsparcie przy europejskich grantach badawczych

Polska Akademia Nauk zapewnia kompleksowe wsparcie osobom ubiegającym się o **granty ERC**, obejmujące przygotowanie wniosków, rozwój koncepcji projektów, a także proces ich składania. Pomoc merytoryczna polegała na weryfikacji wniosków na różnych etapach prac oraz konsultacjach dotyczących konstrukcji budżetu i założeń projektowych.

Rys. 103. Dane liczbowe dot. liczby konsultowanych wniosków grantowych w 2025 roku

W 2025 roku naukowcy korzystali z konsultacji mailowych, telefonicznych oraz indywidualnych spotkań – zarówno online, jak i stacjonarnych. Udzielono **54 konsultacji** dotyczących grantów ERC, niezależnie od procesu oceny wniosków.

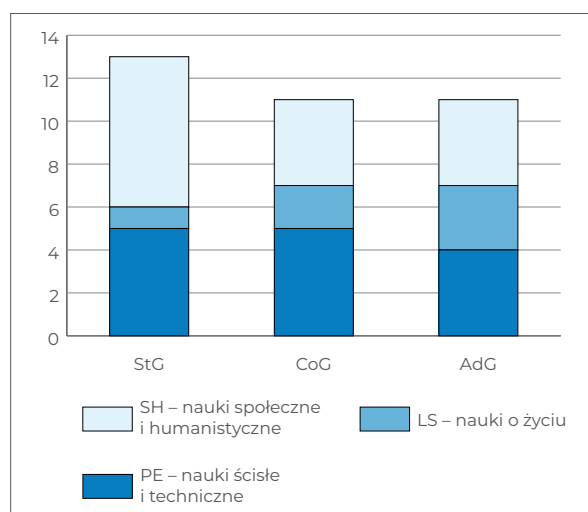
Zorganizowano **siedem szkoleń i warsztatów** poświęconych grantom ERC, obejmujących zasady aplikowania, strukturę wniosków, kryteria oceny oraz zmiany w programie pracy na 2026 rok. Wydarzenia były prowadzone zarówno przez eks-

pertów PAN, jak i zagranicznych specjalistów oraz laureatów grantów ERC.

Istotnym wsparciem było **przygotowanie finalistów do rozmów kwalifikacyjnych** w drugim etapie konkursów. Zorganizowano łącznie 15 paneli próbnych (siedem dla Starting Grant, pięć dla Consolidator Grant, trzy dla Advanced Grant), prowadzonych z udziałem ekspertów, laureatów i panelistów ERC. Spotkania odbywały się w formule odpowiadającej rzeczywistym rozmowom w Brukseli.

Finaliści otrzymali również **indywidualne wsparcie przygotowawcze**, w tym konsultacje dotyczące przebiegu rozmowy, szkolenia z zakresu prezentacji oraz konsultacje językowe. Działania te miały na celu zwiększenie skuteczności wystąpień i lepsze przygotowanie do oceny eksperckiej.

W rezultacie w konkursach ERC **przyznano granty** 13 naukowcom realizującym projekty w Polsce (pięć w Starting Grant 2025, cztery w Consolidator Grant 2025 oraz cztery w Advanced Grant 2024), z czego sześciu laureatów korzystało bezpośrednio ze wsparcia Polskiej Akademii Nauk.

Rys. 104. Porównanie liczby wniosków dla trzech pierwszych konkursów w podziale na domeny badawcze

Rys. 105. Spotkanie Przewodniczących Komitetów PAN, 13.02.2025, Warszawa

Sieć NAWA–MSCA

W lipcu 2025 roku Polska Akademia Nauk, we współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, rozpoczęła realizację projektu „Sieć NAWA–MSCA”, którego celem jest podnoszenie kompetencji w zakresie unijnych instrumentów grantowych MSCA w programie Horyzont Europa oraz budowa lokalnego systemu wsparcia dla osób aplikujących o te granty i realizujących projekty badawcze.

Rys. 106. Plakat projektu „Sieć NAWA–MSCA”

Wniosek projektowy został złożony w styczniu 2025 roku, a decyzję o przyznaniu finansowa-

nia ogłoszono w maju. Projekt realizowany jest w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS). Pierwsze miesiące realizacji projektu koncentrowały się na działaniach organizacyjnych i budowaniu współpracy w ramach sieci. We wrześniu odbyło się spotkanie robocze z partnerem w Łodzi, natomiast w październiku zorganizowano oficjalną inaugurację projektu w Warszawie.

W tym okresie przygotowano **kluczowe dokumenty**, w tym regulamin rekrutacji oraz harmonogram szkoleń. W wyniku naboru, przeprowadzonego na przełomie września i października, wyłoniono sześciu uczestników programu – pięciu przedstawicieli PAN oraz jednego przedstawiciela Uniwersytetu Łódzkiego.

Do końca 2025 roku uczestnicy wzięli udział w **sze-regu działań szkoleniowych**, obejmujących szkolenie wewnętrzne, kurs „Jak zostać trenerem” oraz cykl siedmiu szkoleń online organizowanych przez NAWA. Działania te miały na celu przygotowanie zespołu do prowadzenia profesjonalnego doradztwa i szkoleń w zakresie MSCA. Równolegle rozpoczęto działalność doradczą, obejmującą udzielanie informacji na temat działań MSCA oraz konsultacje wniosków projektowych, w tym w konkursie MSCA Doctoral Networks.

Rys. 107. Kick-off projektu „Sieć NAWA–MSCA”, 22.10.2025, Warszawa

Stacja Badawcza Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Popielnie świętowała 70-lecie hodowli konika polskiego

W Stacji Badawczej Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Popielnie 5 i 6 września 2025 roku miały miejsce obchody 70-lecia hodowli konika polskiego pod hasłem „Konik polski: wolność w lesie”.

– To 70-lecie hodowli konika polskiego w warunkach maksymalnie zbliżonych do naturalnych. To święto hodowców, leśników, naukowców i wszystkich miłośników przyrody – podkreślił dr n. wet. Mamadou Moussa Bah, kierownik Stacji Badawczej w Popielnie.

W jubileuszowych obchodach uczestniczyli prof. Marek Konarzewski, Prezes Polskiej Akademii Nauk; Monika Kallista, Kanclerz PAN; prof. Adam Zięcik z Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN; władze Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN; przedstawiciele instytucji wspierających: Marcin Kulasek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, senatorowie Ryszard Bober i Gustaw Marek Brzezina oraz liczni samorządowcy; przedstawiciele Stacji Badawczej w Popielnie, a także przedstawiciele Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Nadleśnictwa Maskulińskiego, Związku Hodowców Konika Polskiego, Warmińsko-Mazurskiego Związku Hodowców Koni.

Rys. 108. Otwarcie obchodów 70-lecia hodowli konika polskiego, 5.09.2025, Popielno

Program jubileuszu – nauka i atrakcje dla wszystkich

Pierwszy dzień rozpoczął się próbami użytkowości koników polskich wierzchowych i zaprzęgowych. Towarzyszyła im regionalna biesiada śniadaniowa „Smaki Popielna”, przygotowana przez Koła Gospodyń Wiejskich, a także strefa popularnonaukowa z pokazami i eksperymentami dla dzieci i dorosłych. Swoje stoiska zaprezentowali lokalni przedsiębiorcy, partnerzy wydarzenia. W południe odbył się wpis młodych ogierów i klaczy do księgi stadnej, po czym nastąpiło oficjalne powitanie gości.

Rys. 109. Biesiada „Smaki Popielna”, 5.09.2025, Popielno

Drugiego dnia publiczność mogła oglądać czempionat źrebiąt pod matkami – jeden z najbardziej widowiskowych punktów programu, ukazujący pierwsze prezentacje młodych koników.

70 lat tradycji i ochrony

Historia konika polskiego sięga eksperymentów prof. Tadeusza Vetulaniego z 1936 roku, który założył rezerwat w Puszczy Białowieskiej, by udowodnić leśne pochodzenie tej rasy. Wojna przerwała badania, lecz kontynuowali je następcy. Przełomowy moment nastąpił w 1955 roku, gdy Polska Akademia Nauk przejęła stad-

ninę w Popielnie. Pierwsze stado – ogier Gordyj i osiem klaczy z Białowieży – dało początek nieprzerwanej hodowli, której światowe centrum znajduje się właśnie na półwyspie popielniańskim.

Patronami honorowymi wydarzenia byli: Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Minister Klimatu i Środowiska, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Senat – Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Rys. 110. Polowa wierzchowa próba użytkowości dla koników polskich, 5.09.2025, Popielno

Rys. 111. Czempionat żrebiąt pod matkami podczas obchodów 70-lecia hodowli konika polskiego, 6.09.2025, Popielno

12.

Działalność organów kierowniczych i korporacyjnych PAN

Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku obradowało dwukrotnie: 25–26 czerwca (154. sesja) oraz 11 grudnia (155. sesja).

Zgromadzenie Ogólne PAN to **najwyższy organ Akademii**, w skład którego wchodzi wszyscy członkowie krajowi. Podejmuje decyzje w najważniejszych sprawach, takich jak wybory władz Akademii, przyjmowanie nowych członków, ustalanie głównych kierunków działalności i zatwierdzanie sprawozdań.

Prezydium PAN jest organem kierującym **bieżącą działalnością Akademii** między posiedzeniami Zgromadzenia Ogólnego. Na jego czele stoi Prezes Akademii wybierany na czteroletnią kadencję. W skład Prezydium wchodzi także wiceprezesi, Kanclerz Akademii, przedstawiciele wydziałów i oddziałów oraz przedstawiciel dyrektorów jednostek naukowych PAN.

2 sesje ZO PAN

8 uchwał ZO PAN

11 posiedzeń Prezydium PAN

46 uchwał Prezydium PAN

4 stanowiska Prezydium PAN

Rys. 112. Dane liczbowe dot. Zgromadzeń Ogólnych PAN i posiedzeń Prezydium PAN w 2025 roku

Rys. 113. Korporanci podczas 155. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, 11.12.2025, Warszawa

Obrady Zgromadzenia Ogólnego

W obradach **154. sesji** Zgromadzenia Ogólnego PAN wzięła udział sekretarz stanu w MNiSW, dr Karolina Ziolo-Pużuk, która podkreśliła, że **projekt nowej ustawy o PAN** tworzony jest w dialogu ze środowiskiem naukowym i uwzględnia wiele zgłoszonych postulatów.

Rys. 114. Obrady 154. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN z udziałem dr Karoliny Ziolo-Pużuk, 25.06.2025, Warszawa

Podczas spotkania poruszono również zagadnienia dotyczące **przyszłej ewaluacji instytucjonalnej**, której celem ma być wyznaczenie bardziej klarownych ram dla funkcjonowania instytutów PAN –

m.in. w kontekście dydaktyki i relacji z systemem szkolnictwa wyższego.

Pierwszego dnia Zgromadzenia Ogólnego przyjęto także sprawozdania z działalności **Komisji Rewizyjnej PAN** oraz **Komisji ds. Etyki w Nauce** za 2024 rok. Raporty wywołały dyskusję na temat istoty oraz mechanizmów funkcjonowania Komisji ds. Etyki w Nauce, której rola – wg członków PAN – powinna ulec wzmocnieniu. Zastanawiano się, w jaki sposób zwiększyć skuteczność komisji, aby nie była jedynie organem opiniotwórczym.

Następnie prof. Andrzej Jajszczyk zreferował prace w ramach **zespołu ds. opracowania założeń do nowego modelu ewaluacji jakości działalności naukowej**.

Członkowie Polskiej Akademii Nauk wysłuchali także informacji dotyczących nagród i wyróżnień członków PAN i AMU oraz panelu naukowego „**Co ustrukturyzowane duże dane mówią o wzorcach kariery naukowej? Polska z globalnej perspektywy porównawczej**” wygłoszonego przez prof. Marka Kwieka, Dyrektora Centrum Studiów Zaawansowanych w Naukach Społecznych i Humanistycznych. Pierwszy dzień zakończył się podjęciem uchwały w sprawie opinii o zasadności wystąpienia Prezesa PAN z wnioskiem do MNiSW o **nagrodę za znaczące osiągnięcia w zakresie działalności organizacyjnej** dla prof. Agnieszki Chacińskiej, dyrektora Międzynarodowego Instytutu Mechanizmów i Maszyn Molekularnych PAN.

Rys. 115. Wystąpienie prof. Marka Kwieka pt. „Co ustrukturyzowane duże dane mówią o wzorcach kariery naukowej? Polska z globalnej perspektywy porównawczej”, 25.06.2025, Warszawa

Drugiego dnia Zgromadzenia Ogólnego PAN **przyjęto roczne sprawozdanie finansowe** wraz z opinią z badania sprawozdania finansowego oraz **sprawozdanie ze statutowej działalności Akademii za 2024 r.** a także **wybrano nowych członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN.**

Proces zgłaszania kandydatur przebiegał **dwutorowo**: tradycyjnie oraz elektronicznie – za pomocą Elektronicznego Systemu Obsługi Wyborów z użyciem kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

Uchwałą ZO z dnia 26 czerwca, Akademia powiększyła się o **45 członków korespondentów**, odpowiednio: 5 w Wydziale I, 10 w Wydziale II, 13 w Wydziale III, 9 w Wydziale IV i 8 w Wydziale V oraz o **30 członków rzeczywistych**: 4 w Wydziale I, 9 w Wydziale II, 6 w Wydziale III, 5 w Wydziale IV oraz 6 w Wydziale V.

Rys. 116. Wybory członków korespondentów i rzeczywistych Akademii, 26.06.2025, Warszawa

W obradach grudniowej **155. sesji** Zgromadzenia Ogólnego PAN uczestniczył natomiast Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, **dr Marcin Kulasek**, dziękując naukowcom za ich pracę i zapowiadając wsparcie finansowe, w tym również podwyżki dla instytutów PAN.

Rys. 117. Obrady 155. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN z udziałem dr. Marcina Kulaska, 11.12.2025, Warszawa

Podczas posiedzenia podjęto **cztery uchwały**: uchwałą dot. regulaminu określającego tryb zgłaszania kandydatów oraz sposób i tryb wyboru członków Akademii, tryb utraty członkostwa, po-

zbawienia statusu członka lub rezygnacji z członkostwa Akademii; uchwałą w sprawie regulaminu trybu zgłaszania kandydatów wraz z rekomendacjami i trybu wyboru członków akademii młodych uczonych oraz utraty członkostwa, pozbawienia statusu członka lub rezygnacji z członkostwa w akademii młodych uczonych; uchwałą w sprawie regulaminu wyborów Prezesa i wiceprezesów Polskiej Akademii Nauk oraz uchwałą w sprawie **utworzenia Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.**

Utworzenie Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Oddział będzie pełnił **funkcje integracyjne** dla środowiska członków PAN mieszkających i pracujących w aglomeracji warszawskiej, czyli 131 osób, co stanowi ok. 40% członków krajowych PAN. Potrzeba utworzenia oddziału warszawskiego była wielokrotnie artykułowana w przeszłości. Oddział będzie **platformą do integracji i podejmowania wspólnych działań** przez środowisko członków PAN, pracowników instytutów PAN, członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz innych towarzystw naukowych działających w aglomeracji warszawskiej. Oddział pozwoli na **nawiązanie współpracy z instytucjami samorządowymi** i może być zapleczem eksperckim dla władz Warszawy i województwa mazowieckiego, umożliwi także podejmowanie przedsięwzięć o charakterze interdyscyplinarnym zarówno w obszarze badań, jak i ich popularyzacji. Struktura ta pozwoli na **wspieranie inicjatyw lokalnych** (konferencje, seminaria) oraz aktywne wspieranie przedsięwzięć skierowanych w stronę mieszkańców aglomeracji warszawskiej (festiwal nauki, otwarte debaty, działania z zakresu popularyzacji nauki). Zwiększy to **widoczność Polskiej Akademii Nauk w przestrzeni publicznej i medialnej**. Oddział pozwoli na efektywniejsze kierowanie Akademią, ponieważ wiele kwestii dotyczących funkcjonowania Akademii będzie mogło być przedyskutowane w gronie członków zrzeszonych w poszczególnych oddziałach regionalnych bez pomijania członków mieszkających i pracujących w aglomeracji warszawskiej.

Rys. 118. Głosowanie podczas 155. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, 11.12.2025, Warszawa

Utworzenie Oddziału PAN w Warszawie wpisuje się w **długofalową strategię rozwoju** Polskiej Akademii Nauk i odpowiada na zapotrzebowanie lokalnego środowiska naukowego oraz wzmacnia potencjał korporacyjny i organizacyjny Akademii.

Posiedzenia Prezydium PAN

Prezydium PAN w 2025 roku spotkało się na **11 posiedzeniach**, w trakcie których podjęło **46 uchwał** i **cztery stanowiska**. Siedem uchwał dotyczyło utworzenia i powołania składu osobowego działających przy Prezydium PAN komitetów problemowych i rad oraz regulaminu działalności Rady Przewodniczących Komitetów, 15 – spraw związanych z reorganizacją lub majątkiem instytutów naukowych PAN, a 10 – spraw finansowych Akademii.

W pierwszej połowie roku na spotkaniach Prezydium zajmowano się również m.in. **przygotowaniami do wyborów** członków krajowych Akademii, rozdzielając wolne miejsca pomiędzy wydziały, **wybieraniem przedstawicieli PAN** w składzie Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, **ustanowieniem Nagrody** Polskiej Akademii Nauk oraz opracowaniem koncepcji **Muzeum Historii Naturalnej**.

Rys. 119. Prezydium PAN, 21.10.2025, Warszawa

Stanowiska Prezydium PAN natomiast dotyczyły nagannych strategii publikacyjnych, miejsca instytutów PAN w strukturze PAN, zagrożenia wolności badań naukowych oraz finansowania nauki.

Rok 2025 był pierwszym pełnym rokiem działalności **Zgromadzenia Dyrektorów Instytutów Naukowych PAN**, powołanego jako stały organ doradczy Prezesa PAN. Zgromadzenie obradowało w pełnym składzie trzykrotnie. Najczęściej podejmowanym tematem były **zmiany w ustawie o PAN**, a w szczególności właściwe określenie relacji z korporacją i ministerstwem oraz kwestie nadzoru nad instytutami. Dyskutowano także na temat **finansowania i ewaluacji jednostek** naukowych, ich modernizacji i cyfryzacji. Powołano **zespoły ds. oceny wniosków o utworzenie nowych instytutów naukowych PAN**. Zgromadzenie

Dyrektorów przyjęło **dwa stanowiska** oraz **osiem uchwał**. Pomiędzy posiedzeniami Zgromadzenia zwoływane były spotkania **Prezydium ZDIN**. Prezydium przyjęło cztery stanowiska.

Rys. 120. Zebranie Dyrektorów Instytutów Naukowych PAN, 16.10.2025, Warszawa

W roku sprawozdawczym ukonstytuowała się także **Rada Przewodniczących Komitetów**, pełniąca funkcję stałego organu doradczego Prezesa PAN. W jej skład weszło 92 przewodniczących komitetów naukowych, problemowych i narodowych. W 2025 roku Rada odbyła **trzy posiedzenia**, podczas których wygłoszono pięć referatów. Zorganizowano także konferencję towarzyszącą. Podstawowym zadaniem Rady jest **koordynacja wykorzystania potencjału komitetów PAN** jako zaplecza eksperckiego na rzecz organów państwowych, ze szczególnym uwzględnieniem opracowywania opinii, analiz i rekomendacji w obszarach istotnych dla polityk publicznych.

Rys. 121. Spotkanie przewodniczących komitetów PAN, 13.02.2025, Warszawa

W styczniu 2025 roku powołany został także **Zespół ds. opracowania propozycji strategii rozwoju badań naukowych w Polsce**, który przygotował średniookresową strategię rozwoju polskiej nauki. Raport pt. „Nauka dla przyszłości. Fundament silnej Polski” zawiera diagnozę najważniejszych problemów obecnego systemu oraz przedstawia pięć spójnych filarów niezbędnej reformy nauki: przebudowę systemu ewaluacji, uproszczenie zasad finansowania, wzmocnienie wsparcia dla komercjalizacji wyników badań, zwiększenie społecznej roli uczelni oraz eliminację barier biurokratycznych.

Prezydium Polskiej Akademii Nauk

Prezes PAN

Marek Konarzewski

Pierwszy Wiceprezes PAN

Aleksander Welfe

Wiceprezes PAN

Dariusz Jemielniak

Wiceprezes PAN

Mirosława Ostrowska

Wiceprezes PAN

Natalia Sobczak

Kancierz PAN

Monika Kallista

Dziekan Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN

Andrzej Buko

Przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału I PAN

Konrad Osajda

Dziekan Wydziału II Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN

Krzysztof W. Nowak

Przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału II PAN

Romuald Zabielski

Dziekan Wydziału III Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi PAN

Janusz Jurczak

Przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału III PAN

Paweł Kulesza

Dziekan Wydziału IV Nauk Technicznych PAN

Tomasz Kapitaniak

Przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału IV PAN

Adam Liebert

Dziekan Wydziału V Nauk Medycznych PAN

Marek Krawczyk

Przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału V PAN

Adam Witkowski

Prezes Oddziału PAN w Gdańsku

Grzegorz Węgrzyn

Prezes Oddziału PAN w Katowicach

Andrzej Więcek

Prezes Oddziału PAN w Krakowie

Karol Życzkowski

Prezes Oddziału PAN w Lublinie

Cezary Sławiński

Prezes Oddziału PAN w Łodzi

Andrzej Bartoszewicz

Prezes Oddziału PAN w Olsztynie i Białymstoku

Andrzej Ciereszko

Prezes Oddziału PAN w Poznaniu

Jerzy Kaczorowski

Prezes Oddziału PAN we Wrocławiu

Piotr Biler

Przedstawiciel dyrektorów jednostek naukowych PAN

Karol Palka

Rys. 122. Obrady 154. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, 25.06.2025, Warszawa

Wydziały PAN

Wydziały PAN skupiają członków Akademii według dziedzin nauki i **wspierają działalność merytoryczną PAN**. Odpowiadają za opiniowanie kandydatur na członków Akademii, przygotowują stanowiska w kwestiach rozwoju nauki, a także inicjują i promują współpracę środowisk naukowych. Koordynują działalność instytutów i komitetów należących do danego obszaru, uczestniczą w procesie oceny jednostek naukowych oraz współdziałają z Kancelarią PAN w zakresie zapewniania infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania instytutów.

W 2025 roku odbyło się łącznie **17 zebrań plenarnych** Wydziałów PAN oraz **11 posiedzeń Rad Kuratorów**, podczas których podjęte zostały uchwały dotyczące wyborów członków krajowych i zagranicznych PAN, przyznania nagród naukowych (łącznie 28 nagród i wyróżnień naukowych, obejmujących szerokie spektrum dyscyplin odpowiadających obszarom działań wydziałów Akademii), opiniowano zgłoszone przez instytuty naukowe PAN projekty o współpracy zagranicznej, przyjęto oceny okresowe dla 33 jednostek naukowych Akademii oraz zaopiniowano zmiany w ośmiu statutach instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk.

Władze Wydziałów Polskiej Akademii Nauk

WYDZIAŁ I

Nauk Humanistycznych i Społecznych

Dziekan

prof. Andrzej Buko

Zastępca Dziekana

prof. Piotr Salwa

Przewodniczący Rady Kuratorów

prof. Konrad Osajda

Zastępca Przewodniczącego

Rady Kuratorów

prof. Małgorzata Zaleska

WYDZIAŁ II

Nauk Biologicznych i Rolniczych

Dziekan

prof. Krzysztof W. Nowak

Zastępca Dziekana

prof. Dorota Witrowa-Rajchert

Przewodniczący Rady Kuratorów

prof. Romuald Zabielski

Zastępca Przewodniczącego

Rady Kuratorów

prof. Zofia Szwejkowska-Kulińska

WYDZIAŁ III

Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi

Dziekan

prof. Janusz Jurczak

Zastępca Dziekana

prof. Konrad Banaszek

Przewodniczący Rady Kuratorów

prof. Paweł Kulesza

Zastępca Przewodniczącego

Rady Kuratorów

prof. Izabella Grzegory

WYDZIAŁ IV

Nauk Technicznych

Dziekan

prof. Tomasz Kapitaniak

Zastępca Dziekana

prof. Czesława Rosik-Dulewska

Przewodniczący Rady Kuratorów

prof. Adam Liebert

Zastępca Przewodniczącego

Rady Kuratorów

prof. Michał Mrozowski

WYDZIAŁ V

Nauk Medycznych

Dziekan Wydziału V

prof. Marek Krawczyk

Zastępca Dziekana

prof. Tomasz Grodzicki

Przewodniczący Rady Kuratorów

prof. Adam Witkowski

Zastępca Przewodniczącego

Rady Kuratorów

prof. Tomasz Brzozowski

Rys. 123. Zebranie plenarne Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych, 3.04.2025, Warszawa

Wydział III Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi PAN pozytywnie zaopiniował **utworzenie 3 nowych instytutów naukowych PAN: Międzynarodowego Instytutu Astrofizyki Częstek Astrocent PAN** – skoncentrowanego na badaniach fal grawitacyjnych i rozwijaniu technologii przydatnych dla badań podstawowych; **Międzynarodowego Instytutu Chemii Analitycznej PAN** – pierwszej w Polsce jednostce w całości dedykowanej chemii analitycznej, wspierającej ochronę zdrowia, środowi-

ska i przemysł oraz **Międzynarodowego Instytutu Nauk Obliczeniowych i Matematycznych PAN** – zorientowanego na badaniach nad sztuczną inteligencją i uczeniem maszynowym. Powołanie nowych instytutów, ujęte jako kamień milowy KPO dla Polski, ma przyczynić się do wzmocnienia potencjału badawczego kraju, zwiększenia finansowania zewnętrznego oraz budowania szerokiego konsensusu wokół rozwoju strategicznych obszarów nauki.

Rys. 124. Zebranie plenarne Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych, 3.04.2025, Warszawa

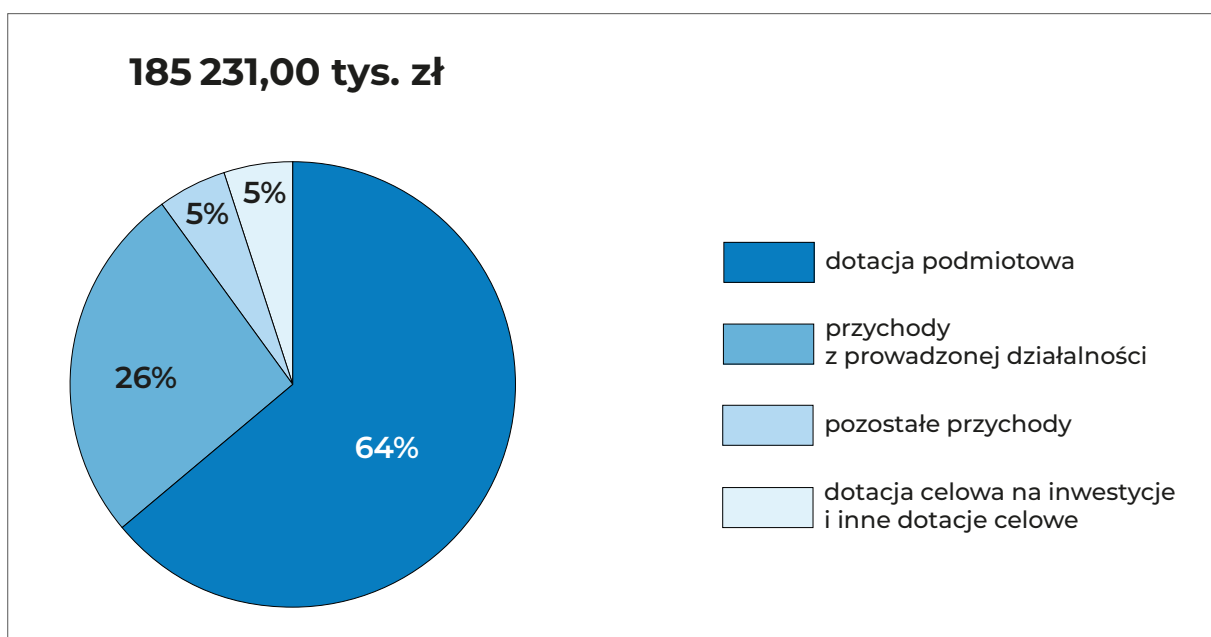
13.

Finanse

Skuteczna działalność tak rozległej i złożonej instytucji jak Polska Akademia Nauk wymaga stabilnych i adekwatnych źródeł finansowania oraz przejrzystego zarządzania środkami. System finansów PAN obejmuje zarówno działalność instytutów naukowych funkcjonujących jako odrębne osoby prawne, jak i Polską Akademię Nauk jako osobę prawną, realizującą zadania korporacji uczonych oraz administracji centralnej.

W 2025 roku Akademia korzystała przede wszystkim ze środków pochodzących z **budżetu państwa** (część 67 – Polska Akademia Nauk), uzupełnianych przez **przychody własne** oraz **inne źródła finansowania**. Pozyskane środki zapewniły funkcjonowanie organów PAN, Kancelarii, jednostek pomocniczych oraz infrastruktury naukowej, a także umożliwiły prowadzenie działalności upowszechniającej naukę.

Rok objęty sprawozdaniem został zakończony **wysokim poziomem realizacji planu finansowego**, co potwierdza efektywność zarządzania oraz zdolność Akademii do funkcjonowania w wymagającym otoczeniu finansowym i organizacyjnym. Pomimo utrzymujących się ograniczeń budżetowych oraz rosnących kosztów działalności zapewniono ciągłość realizacji wszystkich zadań statutowych.

Wykres 1. Struktura źródeł przychodów PAN w 2025 r.

Główne źródła finansowania

Podstawowym źródłem finansowania Polskiej Akademii Nauk pozostaje dotacja z budżetu państwa. W 2025 roku wydatki finansowane w ramach części 67 budżetu państwa wyniosły **125 717 tys. zł** i zostały zrealizowane na poziomie **99,8% planu**. W strukturze tej kwoty dominowała dotacja podmiotowa, której wartość wyniosła **117 169 tys. zł**, natomiast **dotacje celowe** na inwestycje osiągnęły poziom **8 440 tys. zł**, a pozostałe dotacje celowe miały charakter uzupełniający. Tak wysoki stopień realizacji budżetu był efektem konsekwentnego monitorowania wydatków oraz sprawnego zarządzania finansami.

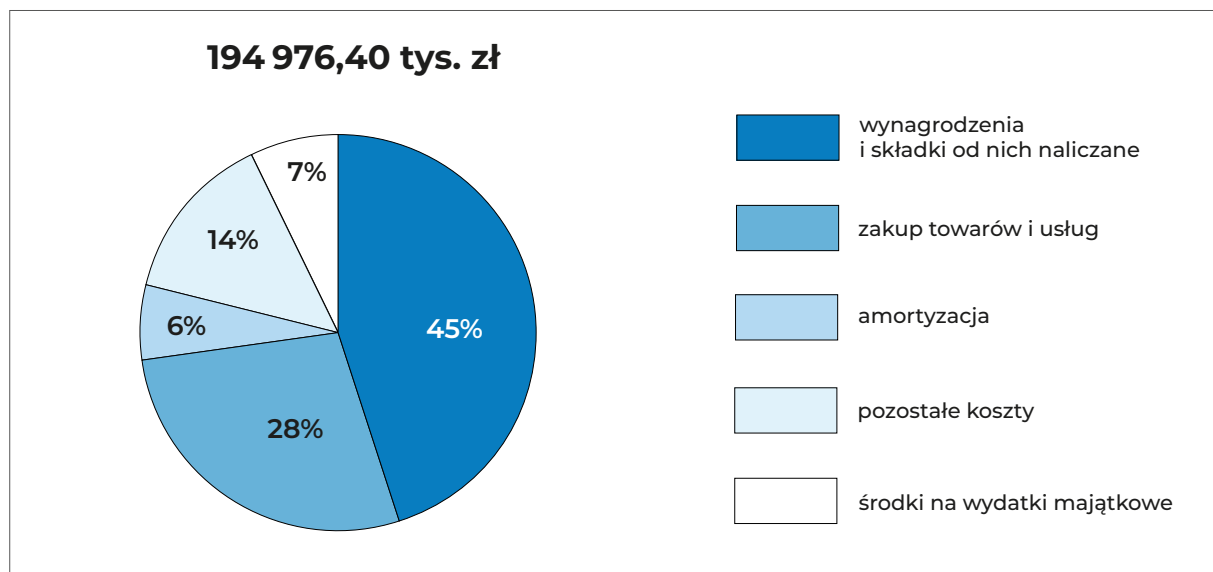
Istotnym uzupełnieniem finansowania pozostawały przychody własne. W 2025 roku **przychody z prowadzonej działalności** wyniosły **48 744,5 tys. zł**, co odpowiadało **95% planu**, a **pozostałe przychody** osiągnęły poziom **9 727,2 tys. zł**. Środki te pocho-

dziły między innymi z **działalności usługowej** oraz **współpracy z otoczeniem** społeczno-gospodarczym. Struktura przychodów potwierdza dominującą rolę finansowania publicznego przy jednoczesnym uzupełniającym znaczeniu źródeł własnych.

Struktura wydatków

Koszty działalności Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku wyniosły **180 811,9 tys. zł**, co stanowiło **91% planu**. Największą część wydatków stanowiły **koszty wynagrodzeń** wraz z pochodnymi, które wyniosły **87 223,9 tys. zł**. Istotną pozycję zajmowały również **wydatki na zakup towarów i usług** w wysokości **54 728,5 tys. zł** oraz **amortyzacja** na poziomie **10 749,4 tys. zł**. **Pozostałe koszty** operacyjne wyniosły **28 110,1 tys. zł**.

Na **wydatki majątkowe** w 2025 roku przeznaczono **14 164,5 tys. zł**, co stanowiło **85% planu**. Środki te umożliwiły realizację inwestycji związanych z modernizacją infrastruktury oraz rozwojem zaplecza technicznego i informatycznego Akademii.

Wykres 2. Struktura kosztów PAN oraz wydatki majątkowe w 2025 r.

Realizacja zadań finansowanych z budżetu państwa

Wydatki bieżące w 2025 r. wyniosły **117 277 tys. zł** i zostały wykonane na poziomie **99,8% planu**. Środki te przeznaczono na działalność organów i korporacji uczonych Polskiej Akademii Nauk, funkcjonowanie jednostek pomocniczych oraz innych jednostek organizacyjnych, a także na pozostałą działalność obejmującą przede wszyst-

kim funkcjonowanie Kancelarii PAN, współpracę międzynarodową oraz realizację programów naukowych. Istotnym elementem pozostawała działalność upowszechniająca i promująca naukę, realizowana zarówno przez struktury korporacyjne, jak i komórki organizacyjne Kancelarii.

Wydatki inwestycyjne wyniosły **8 440 tys. zł** i zostały zrealizowane niemal w całości, osiągając poziom **99,5% planu**. Były one wyższe niż w roku poprzednim i obejmowały w szczególności modernizację obiektów oraz rozwój infrastruktury technicznej i informatycznej.

Tabela 2. Wykonanie ustawy budżetowej za rok 2025 (stan na 31.12.2025)

Rozdz.	§	Wyszczególnienie	w złotych			Stopień realizacji planu %
			Ustawa budżetowa na rok 2025	Plan po zmianach	Wykonanie	
Dział 730 Szkolnictwo wyższe i nauka			125 935 000	125 935 000	125 717 000	99,8%
73010		Działalność organów i korporacji uczonych Polskiej Akademii Nauk	18 804 000	18 804 000	18 719 000	99,5%
	2570	Dotacja podmiotowa z budżetu dla pozostałych jednostek sektora finansów publicznych	18 804 000	18 804 000	18 719 000	99,5%
73011		Działalność pomocniczych jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk	52 859 000	53 669 000	53 636 000	99,9%
	2570	Dotacja podmiotowa z budżetu dla pozostałych jednostek sektora finansów publicznych	50 494 000	51 304 000	51 271 000	99,9%
	6220	Dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych innych jednostek sektora finansów publicznych	1 530 000	1 530 000	1 530 000	100,0%
	6560	Dotacje celowe przekazane z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań inwestycyjnych obiektów zabytkowych jednostkom zaliczanym do sektora finansów publicznych	835 000	835 000	835 000	100,0%
73095		Pozostała działalność	54 272 000	53 462 000	53 362 000	99,8%
	2002	Dotacja celowa w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 5 i 6 ustawy, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich, z wyłączeniem dochodów klasyfikowanych w paragrafie 205	810 000	0	0	–
	2570	Dotacja podmiotowa z budżetu dla pozostałych jednostek sektora finansów publicznych	47 156 000	47 240 000	47 179 000	99,9%
	2800	Dotacja celowa z budżetu dla pozostałych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych	192 000	108 000	108 000	100,0%
	6220	Dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych innych jednostek sektora finansów publicznych	750 000	750 000	711 000	94,8%
	6560	Dotacje celowe przekazane z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań inwestycyjnych obiektów zabytkowych jednostkom zaliczanym do sektora finansów publicznych	5 364 000	5 364 000	5 364 000	100,0%
ŁĄCZNIE CZĘŚĆ 67 POLSKA AKADEMIA NAUK			125 935 000	125 935 000	125 717 000	99,8%

Efektywność i kontrola finansów

Wszystkie jednostki PAN podlegają regularnym **kontrolom wewnętrznym** oraz **zewnętrznym**. W 2025 roku kontynuowano rozwój systemu raportowania, zapewniającego przejrzyste powiązanie ponoszonych nakładów finansowych z osiąganymi efektami działalności naukowej i organizacyjnej.

Sytuacja finansowa PAN w 2025 roku pozostawała stabilna. **Zrównoważony budżet** osiągnięto dzięki odpowiedzialnemu gospodarowaniu środkami publicznymi oraz racjonalnemu planowaniu wydatków. W perspektywie kolejnych lat kluczowe pozostaje zapewnienie warunków umożliwiających nie tylko utrzymanie bieżącej działalności, lecz także dalszy rozwój potencjału naukowego, modernizację infrastruktury badawczej oraz utrzymanie wysokiego poziomu kadry naukowej.

Gospodarowanie nieruchomościami

W 2025 roku Polska Akademia Nauk realizowała zadania związane z **zarządzaniem i nadzorem nad nieruchomościami** pozostającymi w zasobach Akademii. Działania te obejmowały zarówno nieruchomości pozostające w bezpośrednim zarządzie PAN, jak i wsparcie jednostek organizacyjnych Akademii w zakresie gospodarowania mieniem przekazanym w użyczenie lub zarządzanie. Priorytetem pozostawało racjonalne wykorzystanie zasobów nieruchomościowych, zwiększanie ich wartości oraz zapewnienie efektywnego nadzoru nad procesami inwestycyjnymi i remontowymi.

W porównaniu z rokiem 2024 całkowita powierzchnia gruntów pozostających w zasobach PAN **zmniejszyła się o 2,1740 ha**, natomiast **liczba budynków wzrosła o 22 obiekty**. Zmiany te były rezultatem prowadzonych postępowań regulacyjnych i wywłaszczeniowych, prac geodezyjnych, aktualizacji ewidencji gruntów i budynków, inwentaryzacji terenowych oraz procesów nabywania i zbywania nieruchomości.

Inwestycje i remonty

W 2025 roku nadzorowano realizację **inwestycji budowlanych** oraz **remontów odtworzeniowych** w nieruchomościach Akademii o łącznej wartości **9,95 mln zł**.

W ramach środków budżetowych zrealizowano dwie inwestycje o wartości 6,20 mln zł. Obejmowały one **rewitalizację piwnic Pałacu Działyńskich w Poznaniu** użytkowanego przez Bibliotekę Kórnicką PAN oraz **przebudowę budynku Oddziału PAN we Wrocławiu** w celu dostosowania go do wymogów ochrony przeciwpożarowej i modernizacji infrastruktury technicznej.

Ze środków pozabudżetowych wykonano **roboty budowlane** o wartości 3,75 mln zł w obiektach użytkowanych przez **Dom Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonie, Dom Pracy Twórczej PAN w Wierzbie, Bibliotekę Gdańską PAN, PAN Ogród Botaniczny – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej, Muzeum Ziemi PAN, Zakład Doświadczalny w Kórniku, Zakład Ichtiobiologii i Gospodarki Rybackiej w Gołyszach** oraz w obiektach centralnych Akademii, w tym w **Pałacu Staszica** i pomieszczeniach PAN w **Pałacu Kultury i Nauki**.

Monitoring przedsięwzięć potwierdził **prawidłową realizację wszystkich inwestycji** i remontów oraz **brak stwierdzonych nieprawidłowości**.

Udziały w spółkach

Na koniec 2025 roku Polska Akademia Nauk posiadała **udziały lub akcje** w pięciu spółkach prawa handlowego:

- **Przedsiębiorstwo Przemysłowo-Usługowo-Handlowe UNIPAN – STALMECH sp. z o.o.** (24%),
- **Przedsiębiorstwo Przemysłowo-Usługowo-Handlowe SONOPAN sp. z o.o. w likwidacji** (45%),
- **Międzynarodowe Targi Gdańskie SA** (12 akcji),
- **Katalizator sp. z o.o.** (9%),
- **Société Immobilière D.H.M. S.A. z siedzibą w Paryżu** (98%)

Rys. 125. Sala Lustrzana w Pałacu Staszica

14.

Zerkamy na 2026 rok

Rok 2026 zapowiada się jako okres konsekwentnego wzmocnienia potencjału Polskiej Akademii Nauk – zarówno w wymiarze naukowym, międzynarodowym, jak i organizacyjnym. Planowane działania odzwierciedlają dążenie do dalszego podnoszenia jakości badań, umiędzynarodowienia oraz sprawności funkcjonowania instytucji.

Istotnym kierunkiem pozostaje **wsparcie polskich naukowców w pozyskiwaniu najbardziej prestiżowych grantów europejskich**. Biuro Doskonałości Naukowej PAN zamierza rozwijać kompleksowe działania na rzecz zwiększenia skuteczności wnioskodawców w programach **European Research Council** oraz **Marie Skłodowska-Curie Actions**. Obejmą one zarówno indywidualne doradztwo na wszystkich etapach przygotowania aplikacji, jak i rozbudowany system szkoleń, warsztatów oraz mentoringu. Szczególną wagę przywiązuje się do profesjonalnego przygotowania finalistów do rozmów kwalifikacyjnych oraz do rozwoju kompetencji w ramach projektu „Sieć NAWA-MSCA”.

Równolegle Biuro Współpracy z Zagranicą będzie kontynuować **rozwój relacji międzynarodowych i mobilności naukowej**. Planowane jest wzmocnianie współpracy bilateralnej, w tym wznawianie i inicjowanie nowych partnerstw, a także utrzymanie programów wizyt studyjnych i długoterminowych pobytów badawczych, w szczególności dla naukowców z Ukrainy. Rok 2026 przyniesie również organizację **wydarzeń o wysokiej randze międzynarodowej**, w tym Zgromadzenia Ogólnego ALLEA w Warszawie oraz konferencji poświęconej zagadnieniom **dual-use w obszarze obronności**. Istotnym krokiem będzie także przygotowanie współpracy z Joint Research Centre Komisji Europejskiej.

W obszarze upowszechniania nauki i obsługi programów wsparcia przewiduje się dalszą cyfryzację i usprawnianie procesów. Biuro Upowszechniania Nauki i Wydawnictw będzie **rozwijać system obsługi programu „Otwarta Nauka”**, wprowadzając nowe funkcjonalności, w tym możliwość składania raportów on-line, oraz doskonaląc mechanizmy oceny wniosków. Jednocześnie kontynuowana będzie realizacja strategii **rozwój portalu Academia**, którego celem jest umacnianie pozycji jako wiarygodnego źródła wiedzy oraz zwiększanie zaangażowania odbiorców.

Nie mniej istotnym filarem pozostaje odpowiedzialne zarządzanie majątkiem Polskiej Akademii Nauk. Biuro Majątkowe PAN skoncentruje się na **efektywnym wykorzystaniu nieruchomości**, zwiększaniu ich wartości poprzez działania inwestycyjne oraz racjonalnym obrocie zasobami. Szczególne znaczenie w 2026 roku otrzyma **Pałac Staszica** jako reprezentacyjne centrum działalności Akademii. Równolegle prowadzone będą działania na rzecz optymalizacji gospodarowania gruntami rolnymi oraz wsparcia jednostek organizacyjnych w zarządzaniu powierzonym mieniem. Planowane jest również dalsze usprawnianie procesów administracyjnych poprzez ich cyfryzację i standaryzację.

Stability of Drugs

Źródło: <https://plinspace.pl/eksperymenty/1309-stability-of-drugs>

Czy leki mogą zachować skuteczność podczas wieloletnich misji kosmicznych? Na to pytanie odpowiada eksperyment „Stability of Drugs” realizowany przez Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN. Naukowcy badają, czy umieszczenie substancji leczniczych w biodegradowalnych nośnikach polimerowych pozwoli wydłużyć ich trwałość w warunkach panujących na Międzynarodowej Stacji Kosmicznej, otwierając drogę do bezpieczniejszej medycyny kosmicznej i nowych rozwiązań terapeutycznych na Ziemi.

Na czym polega eksperyment?

Eksperyment Stability of Drugs Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN bada, czy powszechnie stosowane leki mogą dłużej zachować swoją skuteczność w warunkach kosmicznych, jeśli zostaną wprowadzone do biodegradowalnego nośnika polimerowego. Dawki wybranych leków zostały osadzone w tym materiale i wysłane na Międzynarodową Stację Kosmiczną, gdzie pozostaną przez kilka lat, zanim wrócą na Ziemię do analizy.

Dlaczego to ważne?

W przestrzeni kosmicznej, ze względu na promieniowanie i ekstremalne warunki środowiskowe, leki szybciej tracą swoje właściwości. W kontekście przyszłych, długoterminowych misji na Księżyc i Marsa, astronauta muszą mieć dostęp do stabilnych i niezawodnych leków – nawet w sytuacjach awaryjnych, bez możliwości uzupełniania zapasów z Ziemi. Zapewnienie trwałości i skuteczności farmaceutyków w takich warunkach to kluczowy element bezpieczeństwa i zdrowia załogi.

Status

Próbki zostały zainstalowane na Międzynarodowej Stacji Kosmicznej (ISS). Eksperyment jest długoterminowy i będzie trwać aż do 2028 r. Równocześnie prowadzony jest naziemny eksperyment referencyjny w analogicznych warunkach temperaturowych. Materiały badawcze będą sprowadzane na Ziemię co roku przez najbliższe 3 lata i badane metodami analizy laboratoryjnej w celu ustalenia zmian w strukturze chemicznej i właściwościach fizycznych leków i polimerów, a także różnic w szybkości uwalniania substancji aktywnych w warunkach in vitro symulujących środowisko biologiczne.

Plany

Pierwsze wyniki będą dostępne po sprowadzeniu z ISS pakietów próbek przeznaczonych do składowania przez

rok i przeprowadzeniu niezbędnych analiz laboratoryjnych. Końcowe rezultaty eksperymentu Stability of Drugs będą dostępne nie szybciej niż pod koniec 2028 roku, po otrzymaniu ostatniej partii próbek. Uzyskane wyniki będą stanowić solidną podstawę do dalszych prac, zarówno badawczych, jak również wdrożeniowych, dzięki powiązaniu chemii (nauk o polimerach) i farmacji z sektorem kosmicznym.

Korzyści płynące z eksperymentu

Wyniki eksperymentu mogą przyczynić się do opracowania systemów podawania leków o wydłużonej trwałości, które sprawdzą się nie tylko w kosmosie, ale także na Ziemi. Dzięki możliwości uzyskania kontrolowanego, przedłużonego uwalniania substancji aktywnej z polimerowego nośnika, pozwolą one na projektowanie skuteczniejszych terapii, co może przynieść realne korzyści zarówno astronautom, pacjentom przebywającym w trudnych i odizolowanych warunkach, a także tym osobom, które wymagają stałego lub długotrwałego przyjmowania leków.

Rys. 126. Logo eksperymentu Stability of Drugs Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN

Aneksy

Aneksy do Sprawozdania zawierają uzupełniające dane i zestawienia, które pogłębiają obraz działalności PAN w 2025 roku.

Aneks 1

Wykaz jednostek: zestawienie instytutów naukowych oraz komitetów Polskiej Akademii Nauk wraz z podstawowymi danymi kontaktowymi oraz informacjami o ich kierownictwie.

Aneks 2

Projekty naukowe realizowane w 2025 roku: zestawienie projektów badawczych realizowanych przez instytuty Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku. W tabeli przedstawiono tytuły projektów, źródła ich finansowania oraz wysokość przyznanych środków.

Aneks 3

Publikacje: zestawienie aktywności publikacyjnej instytutów i komitetów Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku. Zawiera dane statystyczne dotyczące liczby wydanych monografii i artykułów naukowych z podziałem na instytuty oraz liczby wydawnictw zwartych, ciągłych i innych z podziałem na komitety.

Aneks 4

Patenty: zestawienie aktywności patentowej instytutów Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku. Uwzględnia zgłoszenia patentowe złożone w 2025 roku, patenty przyznane w tym samym roku, a także wnioski z lat wcześniejszych, które na dzień 31 grudnia 2025 roku pozostają w toku postępowania. Dane przedstawiono z podziałem na instytuty.

Aneks 5

Nagrody i wyróżnienia: lista nagród i wyróżnień uzyskanych przez pracowników instytutów Polskiej Akademii Nauk w 2025 roku.

Rys. 127. Obrady 154. sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, 25–26.06.2025, Warszawa

Raport został opracowany na podstawie dokumentacji obejmującej:

- jednostkowe sprawozdania merytoryczne z działalności za 2025 rok,
- sprawozdanie finansowe,
- dane zgromadzone w repozytoriach Biura Komunikacji PAN.

Wszystkie dane podlegały szczegółowej analizie oraz weryfikacji pod kątem spójności, aktualności i zgodności z wytycznymi raportowania.

O ile nie wskazano inaczej, **dane prezentowane w raporcie odnoszą się do stanu na dzień 31 grudnia 2025 roku.**

Zapraszamy do kontaktu

Pytania, uwagi i sugestie dotyczące
Sprawozdania z działalności statutowej PAN
prosimy kierować na adres:

media@pan.pl

www.pan.pl

SCIENTIA SOCI